

planinski

V E S T N I K

REVIJA ZA LJUBITELJE GORA ŽE OD LETA 1895

116. LETO • NOVEMBER 2011

ŠT. 11

Revija
Planinske zveze
Slovenije

PLANINSKA
ZVEZA
SLOVENIJE

Tema meseca: **0 "alpinističnem" starševstvu**

Intervju: **Peter Ščetinin**

Z nami na pot: **Velika planina, Naborjetske gore**

3,40 €

1562-0476(201111)116:11;1-0

**PLANINSKA
ZVEZA
SLOVENIJE**
ALPINE
ASSOCIATION
OF SLOVENIA

Foto: Vladimir Habjan

STOPIMO SKUPAJ!

**PLANINKE IN PLANINCI, LJUBITELJI GORA,
IZKORISTIMO MOŽNOST IN NAMENIMO
DEL DOHODNINE NAŠIM GORAM!
NE DA BI NAS TO KAJ STALO.**

Namenimo del dohodnine za varno in urejeno Slovensko planinsko pot (transverzalo) od Maribora do Ankarana! Zaradi množičnosti in odprtosti delovanja imamo Planinska zveza Slovenije in večina planinskih društev status organizacije v javnem interesu. Zato smo upravičenci do sredstev iz naslova dohodnine: zavezanci za dohodnino lahko do 0,5 % odmerjene dohodnine namenimo Planinski zvezi Slovenije in/ali planinskemu društvu. Preveč nas je, ki te možnosti še nismo izkoristili.

Letos smo s tako pridobljenimi sredstvi financirali obnovo Tominškove poti iz Vrat na Kredarico, poti Konjsko sedlo–Kredarica ter poti na Špik in Planjavo. Stopimo v dolini skupaj tisti, ki se srečujemo na planinskih poteh in ki se zavedamo koristnosti dejavnosti planinske organizacije! Namenimo ji del sredstev, ki bi sicer pripadel državnemu proračunu. Davčni upravi (DURS) sporočimo svojo odločitev do 31. decembra letos, lahko tudi s pomočjo predizpolnjenega obrazca na spletni strani PZS.

www.pzs.si

Marjan Bradeško

Zapisano (v spomin)!

Šel sem v gore, bolj na hitro, spotoma tako rekoč. Vzel sem le svoj mali fotoaparatus, da me večji, težji, ne bi po nepotrebnem obremenjeval. V hudi strmini, v nekakšnem žlebu, kjer se je v vrsto postavila skupina dreves, vsako z imenitno markacijo na sebi, pa je tudi tisti fotoaparatus odpovedal. Še pred leti bi imel to skorajda za tragedijo. Tistikrat pa sem samo zamahnil z roko – in veselo odsopel navzgor. Zdaj pa bom zares opazoval, zdaj bom pokrajino spet gledal neposredno z očmi, ničesar ne bo vmes. In sem gledal, opazoval, že med vzponom, ko pa se je pred menoj razgrnil neizrazit vrh v grebenu, sem ostrmel. In strmel naprej. Sedel sem na skalo in gledal, gledal – ter zapisoval v spomin. Tja, od koder mi nihče ne more vzeti, tja, kjer si ne morem ničesar pomotoma izbrisati. Pa me je prešinilo: „Kaj pa, če vendarle pozabim, če v spominu zbledi?“

Nenadoma sem razumel, zakaj pišemo. Da bomo, četudi brez slike, znali narisati tisto sliko tistega prelestnega jesenskega popoldneva, da si bodo podobno sliko znali narisati tudi drugi. Še mnogo let zatem. Takole je bilo:

„Rušnat greben, prepleten z nizkimi macesni, ki so izstopali z rumenim pridihom, se je v dokaj ravni črti vlekel tja proti modrikastim ostenjem; na koncu je rumenilo macesnov zamenjalo belo kamenje, ki se je vse bolj rinilo med rušje, greben se je namreč tam že pošteno vzpenjal. In prav na tistem mestu, na meji svetlobe in sence, je skalovje nenadoma postalo drzno, ostro se je zarezal greben in se odgnal v nebo, navzgor, kot bi hotel doseči raztrgan oblak, ki je leno poviseval nad goro. Severna ostenja so bila zaradi južnega sonca že v hladni modrini, le nekaterim izrazitim rebrom je še uspevalo loviti zadnje blede žarke, ki so uhajali čez škrbine v grebenu. Razbiti, nagrmađeni skladi, golo skalovje z redkimi zaplatami zelenic – vse to pa je visoko pod vrhom še bleščeče sijalo v popoldanskem soncu. Beli apnenec so premazale ogromne rdeče lise, sveži odlomi, katerih sled je bilo jasno videti tudi spodaj na velikanskih jezikih melišč. Rdečilo je žarelo na sijoči belini, naloženi skladi pa so vrgli ravno dovolj senc, da je stena pokazala svojo višino, globino, dejansko kar srhljivo mogočnost. Tam daleč in visoko, skoraj na koncu obzorja, je bilo slutiti vrh ... Na svojem pomolu sem se obrnil na sever. Povsem druga slika. Raztreseni zeleni stožci, ki rastejo z zelenega dolinskega dna, posuti s smrekovimi gozdovi, sem in tja se v njih pokaže plameneči macesen. Šele tik pod vrhom se otresejo gozdnega pokrivala in v vršnem skalovju pokažejo, da so tudi oni – gore. Daleč zadaj, v modrosivem popoldanskem mrču, je na skrajnem severu lebdelo nekaj oblakov, kot nekakšni kosmi vate so bili. In sem pogledal še na zahod. Nekoliko sem priprl oči, saj je nizko sonce od jugozahoda sijalo naravnost vanje. Le prosojni obrisi tisočerih obzorij, nazobčanih in nalomljenih, so govorili, da je tam nekje, 'v navalu pod zvezdami obstal naš kamniti val' (po Otonu Župančiču). Zdelo se je, kot da z globoke modrine neba navzdol visi nekakšna tančica in mi zakriva ves cvet gora. A vedel sem. To so gore, s katerimi se poznamo že dolgo, gore, kamor pridem kot domov ...“

Tako torej rišemo podobe, si jih s pisanjem še trdneje zapisujemo v spomin in jih prinašamo tudi tistim, ki jih morda niso uspeli ujeti. Pisana beseda je naša ljubezen, pisana beseda je naša rešiteljica, uči nas, zdravi in navdihuje. Da bomo šli znova, da bomo povedali drugim – z zapisom. Ki ostane. Ne samo nam, pač pa vsem. Tudi tale z Velikega vrha nad Jezerskim.

**Vsebine vseh
Planinskih vestnikov**

od leta 1895 do danes
na www.pvkazalo.si
od 1949 do lanskega letnika
v formatu pdf.

- UVODNIK
- 3 **Zapisano (v spomin)!**
Marjan Bradeško
- TEMA MESECA
- 4 **O alpinistih in stereotipih o njih ...**
... predvsem pa o "alpinističnem" starševstvu
Mateja Pate
- TEMA MESECA
- 11 **"Mama, ata, kaj je to?"**
V gore z najmlajšimi
Biserka Gorišek
- OTROCI IN GORE
- 14 **Zimski vzpon malega Fabijana**
Kako je imel *tata* več sreče kot pameti
Milan Meden
- IZ DNEVNIKA ALPINISTA
- 17 **Raziskovanje v deviškem svetu**
Odprava Xuelian Feng 2011
Aleš Holc
- INTERVJU
- 20 **Stenam sem večno hvaležen**
Pogovor s Petrom Ščetininom
Tine Marenče
- BERCHTESGADENSKE ALPE
- 26 **Steinernes Meer**
Gorovje nad Kraljevim jezerom
Vid Pogačnik
- Znami na pot*
- 29 **Živa planina s pridihom tradicije**
Velika planina
Andreja Tomšič
- OPISI
- 33 **Velika planina (Gradišče) iz Stahovice mimo Sv. Primoža**
Jože Drab
- 33 **Velika planina (Gradišče) čez Dolski graben**
Jože Drab
- 35 **Velika planina (Gradišče) iz Krivčevega**
Jože Drab
- 35 **Velika planina (Gradišče) od parkirišča Za Ušivcem**
Jože Drab
- 37 **Poldašnja špica/Jôf di Miezegnot**
Gorazd Gorišek
- 37 **Visoki Pipar/Monte Piper**
Gorazd Gorišek
- 39 **Dve špici/Due Pizzi**
Gorazd Gorišek
- 39 **Lipnik/Monte Schenone**
Gorazd Gorišek

- 41 **Razgledni balkon na velikane**
Zahodnih Julijskih Alp
Naborjetske gore
Gorazd Gorišek
- ZAHODNI JULJCI
- 46 **"Ta visoka Rosojanska pot"**
Veličastno prečenje nad Rezijo
Jana Remič
- OBLETNICA
- 50 **Ni časa za počitek na lovorikah**
Ob stoletnici Goriške podružnice SPD
Žarko Rovšček
- SLOVENKI V HIMALAJI
- 52 **Gola gora ponovno**
Tretja himalajska odprava Univerze v Ljubljani
Irena Mrak
- SPOMIN
- 55 **Pogovor na grobu**
Zakasnelo pismo Tomažu Humarju
Damijan Meško
- TEKMA V SPOMIN
- 56 **Pajki so še vedno pod previsom**
14. Johanov memorial v Ospu
Boris Strmšek
- VETERANI
- 58 **30 let srečanj alpinistov veteranov**
Irena Mušič Habjan
- OBLETNICE
- 60 **Stoletnica rojstva Jaka Čopa**
Jakec – starosta slovenskih planinskih fotografov
Elizabeta Gradnik
- PLANINSKI VESTNIK
- 62 **Ljudem hočemo pomagati**
Slovesnost ob desetletnici uredništva
- IZ MOJEGA NAHRBTNIKA
- 63 **Na Dovški križ**
Trening za sedemdeset naslednjih
Tatjana Cvetko
- VREMENSKE STOPINJE IN OPRIMKI
- 64 **Ko postane vlaga voda**
Miha Pavšek
- VARSTVO NARAVE
- 65 **Pikajoča Primorka**
Bodeča lobodika
Dušan Klenovšek
- 66 NOVICE IZ VERTIKALE
- 67 NOVICE IZ TUJINE
- 68 PISMA BRALCEV
- 68 LITERATURA
- 71 PLANINSKA ORGANIZACIJA

planinski VESTNIK
REVUIJA ZA LJUBITELJE GORA

IZDAJATELJ IN ZALOŽNIK:
Planinska zveza Slovenije

ISSN 0350-4344
Izhaja petnajstega v mesecu.
Planinski vestnik objavlja izvirne prispevke,
ki še niso bili objavljeni nikjer drugje.

111. letnik

NASLOV UREDNIŠTVA:
Planinska zveza Slovenije
Uredništvo Planinskega vestnika
Dvorakova ulica 9, p. p. 214
SI-1001 Ljubljana
T: 01 434 56 87, F: 01 434 56 91
E: pv@pzs.si
www.planinskivestnik.com

ODGOVORNI UREDNIK: Vladimir Habjan

UREDNIŠKI ODBOR:
dr. Andrej Stritar (namestnik odgovornega urednika),
Emil Pevec (tehnični urednik), mag. Marjan Bradeško,
Marta Krejan, dr. Andrej Mašera, Zdenka Mihelič,
dr. Irena Mušič Habjan, dr. Mateja Pate, Dušan Škodič

ZUNANJA SODELAVKA:
Tina Leskošek

LEKTORIRANJE:
Mojca Volkar Trobevšek, Mojca Stritar, Katarina Marin Hribar

GRAFIČNA PRIPRAVA: Repro studio Schwarz, d. o. o.
TISK: Schwarz, d. o. o.

NAKLADA: 6000 izvodov

Prispevke, napisane z računalnikom, pošiljajte po elektronskem mediju na naslov uredništva ali na elektronski naslov. Poslanih prispevkov ne vračamo. Uredništvo si pridržuje pravico do objave ali neobjave, krajšanja, povzemanja ali delnega objavljanja nenarocenih prispevkov v skladu s svojo uredniško politiko in prostorskimi možnostmi. Mnenje avtorjev ni tudi nujno mnenje uredništva. Kopiranje revije ali posameznih delov brez privolitve izdajatelja ni dovoljeno.

Naročanje: Po pošti na naslov: Planinska zveza Slovenije, Dvorčakova ulica 9, p. p. 214 SI-1001 Ljubljana, po elektronski pošti na naslov: pv@pzs.si ali po telefonu **080 1893 24 ur na dan**.

Številka transakcijskega računa PZS je 05100-8010489572, odprti pri Abanki, d. d., Ljubljana. Naročnina 34 EUR, 58 EUR za tujino, posamezna številka 3,40 EUR. Članarina PZS za člane A vključuje naročnino. Reklamacije upoštevamo dva meseca po izidu številke. Ob spremembi naslova navedite tudi stari naslov. Upoštevamo samo pisne odpovedi do 1. decembra za prihodnje leto.

Program informiranja o planinski dejavnosti sofinancirajo Ministrstvo za šolstvo in šport RS, Fundacija za financiranje športnih organizacij v RS in Javna agencija za knjigo RS.

Fundacija za šport

FOTOGRAFIJA NA NASLOVNICI: V ivje odeti macesni pod Storžičem FOTO: VLADIMIR HABJAN

MODRA ŠTEVILKA
080 18 93
NAROČANJE 24 UR NA DAN

Uredništvo Planinskega vestnika skrbno preverja vse članke in točnost v reviji objavljenih opisov poti, ki praviloma vključujejo opozorila na nevarnosti in možne pasti obiskovanja gora. Žal pa je vsak opis vedno subjektiven, poleg tega se objektivne težave na terenu lahko spreminjajo iz dneva v dan, celo iz ure v uro. Zato uredništvo revije in Planinska zveza Slovenije ne moreta prevzeti nobene odgovornosti za morebitne poškodbe ali materialno škodo, ki bi jih utrpel kdorkoli zaradi hoje po gorah po navodilih iz te revije.

A person is standing on a rocky mountain peak, silhouetted against a clear blue sky. Their arms are outstretched horizontally. The person is wearing a dark jacket with a plaid pattern on the back, dark pants, and gloves. The background shows a vast mountain range under a bright sky.

Verjetno se vsak, ki se količkaj resno spogleduje z alpinizmom, slej ko prej sreča z očitki o nevarnosti in z vprašanji o smiselnosti te plezalnim laikom večinoma nerazumljive dejavnosti. Če ne prej, se klasično vprašanje o odgovornosti do bližnjih pojavi v trenutku, ko si alpinisti ustvarijo družino.

in stereotipih o njih ...

... predvsem pa o "alpinističnem" starševstvu

✍ Mateja Pate

V širši javnosti, ki alpinizma ne pozna od blizu, krožijo stereotipi, da so alpinisti egoistične, z adrenalinom zasvojene ter do sebe, predvsem pa do svojih najbližjih neodgovorne osebe, ki s plezanjem izzivajo smrt. Če pogledamo statistiko preživetja alpinistov, ki plezajo na vrhunski ravni v najvišjih gorah sveta, je ta res precej črna in v prid kritikom tako "nezdravega" načina življenja – a kdo ima pravico od daleč razsojati o nevarnostih in življenjskem slogu drugih ljudi?

Zato smo v okviru tokratne teme meseca pokukali v zasebnost alpinistov, ki kljub družini niso korenito spremenili svojega življenjskega sloga, ter o "etiketah", ki jih javnost lepi na alpiniste, povprašali stroko. Iz prepričanja, da je "živi in pusti živeti" eno pametnejših vodil, bom zgolj

predstavila zbrana dejstva, oblikovanje zaključkov pa prepustila vam, bralcem. Verjamem, da boste na podlagi tega, kar so povedali strokovnjaki in alpinisti, sami našli odgovore na v spodnjih naslovih zastavljena vprašanja.

SAMOMORILCI?

Pa najprej obračunajmo s stereotipom, da gre pri tistih, ki se ukvarjajo z rizičnimi športi,¹ kamor uvrščajo tudi alpinizem, za "osebnostno nezrelost, odmaknjenost in celo samomorilske težnje" (2). Izsledki raziskav o osebnosti in motivacijskih značilnostih alpinistov so pokazali, da se za alpinizem odločajo ljudje, ki težijo

k razburljivemu življenju, polnemu dogodivščin, k iskanju novih, nevarnih in nenavadnih doživetij ter imajo željo po družbi nepredvidljivih in čustveno razgibanih ljudi (2). Ker se neprestano srečujejo z nevarnostmi in tveganjem, je njihova percepcija kontrole zelo visoka – alpinisti niso športniki, ki bi po nepotrebnem tvegali, ampak dobro obvladujejo sebe in situacijo okoli sebe. So čustveno stabilni, torej sposobni nadzorovati svoja čustva, ohraniti mirno kri v tveganih situacijah in pri nenadnih spremembah, ter znajo dobro prenašati stres (2).

Alpinisti oz. športniki rizičnih športov nasploh imajo sicer višje izražen faktor tveganja, vendar so raziskave pokazale, da se z obvladovanjem neke spretnosti znižuje napetost, ki jo po-

¹ Rizični športi so vsi športi, pri katerih je treba računati z možnostjo hujše poškodbe ali smrti, ki sta sestavni del aktivnosti (1).

Z otroki v gore, a ni to nekaj najlepšega? Tolminske Ravne, Tolminski Migovec in Škrbinska plošča FOTO: GORAZD GORIŠEK

sameznik doživlja ob tveganju, ter da le-to ni nekaj nepreračunanega in impulzivnega; športnik se namreč zaveda, da je situacija, v katero se spušča, tvegana, vendar jo poskuša z opremo in treningom narediti čim bolj varno. Ljudje z visoko potrebo po stimulaciji ob ukvarjanju s takšno aktivnostjo dobijo zadovoljitev, zaradi katere je vredno sprejeti tudi tveganje, hkrati pa nižje število situacij ocenijo za nevarne (3).

Ne gre pa spregledati dejstva, da so alpinisti ljudje z drugačnim sistemom vrednot, kar je pred leti v intervjuju za revijo Grif (4) razložil **prof. dr. Maks Tušak**, klinični psiholog z dolgoletnimi izkušnjami na področju psihologije športa. Gore in doživetja v povezavi z njimi naj bi jim pomenili več kakor nevarnost, da bi izgubili zdravje ali življenje. "Sam mislim, da alpinisti računajo tudi na smrt, le da se jim zaradi njihovega vrednostnega sistema ne zdi tako nesmiselna kakor drugim. Povedano drugače – intenzivnost življenja je njim pomembnejša od njegove dolžine." Kar seveda ne spada v isti koš z že prej omenjenimi domnevnimi samomorilskimi nagnjenji. Kakor je dejal dr. Tušak v

istem intervjuju, so alpinisti "ekstremno zdravi, radoživi, zreli in ustvarjalni ljudje".

ODVISNIKI OD ADRENALINA?

Plezanje zlasti mediji dostikrat označujejo kot adrenalinski ali ekstremni šport, kar po mnenju stroke ni ustrezen izraz. "S strokovne perspektive je najbolj utemeljen izraz rizični šport," razlaga **doc. dr. Tanja Kajtna, univ. dipl. psih.**, s Katedre za psihologijo športa na Fakulteti za šport. "Ekstremno je tudi to, da plavalci trenirajo ob šestih zjutraj, adrenalin pa čuti tudi otrok, ki ga na njegovi prvi košarkarski tekmi gledajo starši ali sošolci. Adrenalin se pri nas povezuje z nevarnostjo, pa pravzaprav nima veze s tem – čutimo ga lahko v različnih situacijah. Izraz se je verjetno pojavil s strani nekih zunanjih opazovalcev, ki se jim je določena aktivnost zdela nevarna."

Nemalokrat je tudi slišati, da naj bi bili alpinisti zasvojeni z adrenalinom. Močna želja po doživljanju adrenalinskega draženja spada med znake t. i. vedenjske odvisnosti. Gre za kompulzivno ponavljanje tveganega oziroma škodljivega vedenja kljub negativnim posledicam za posa-

meznikovo fizično in duševno zdravje ter medosebne odnose. Vedenjske odvisnosti so vedenjski vzorci, podobni tistim pri klasični zasvojenosti s psihoaktivnimi substancami. Začnejo se z izkušnjo ugodja, povezano z določenim vedenjem, in posledično ponavljanjem tega vedenja, ki je vedno pogostejše, dokler ne postane pomemben del vsakdanjega življenja. Odvisnik ima v končni fazi potrebo po določenem vedenju, ki se stopnjuje, dokler ga ne uresniči, pri čemer občuti olajšanje in/ali vznesenost, sledi pa faza slabega razpoloženja. Zavestni nadzor nad tem vedenjem je torej okvarjen.

Doc. dr. Maja Rus Makovec, dr. med., s Psihiatrične klinike v Ljubljani, ki smo jo prosili za pojasnila v zvezi z odvisnostjo od adrenalina, poudarja, "da je za razliko od patološke konotacije odvisniškega vedenja treba vedeti, da želijo naši možgani čim večji del svojega funkcioniranja opravljati na ravni 'avtomatičnega pilota'. Pravzaprav si želimo, da bi bili odvisni od zdravih navad, ker to pomeni, da smo vzpostavili zelo avtomatično delujoče možgansko omrežje za izvajanje zdravih navad. Na primer, če smo bili ves dan v službi, zvečer začutimo željo po gibanju. Ta tip odvisnosti od zdrave

navade, kakršna je gibanje, ni 'zasvojenost', ampak odvisnost v nepatološkem smislu. Za zdravo navado, kakršna je gibanje, moramo najprej vlagati velik napor, da šele nato začutimo ugodje. Odvisniško vedenje v patološkem smislu pa hoče nagrado brez napore. Adrenalinski odvisnik ima nezdravo oz. zelo problematično konotacijo, če gre za ljudi, ki se vedejo kompulzivno, premalo premišljeno in to vedenje ponavljajo, ga niso pripravljene korigirati, ker jim nado-mešča druge pomembne cilje v življenju. S tem lahko spravljajo v nevarnost sebe in druge. Problematično je tudi, če se nekdo zaradi adrenalinskega doživetja izogiba pomembnim medosebnim odnosom ali pa če smo kot vreče brez dna, torej da bi ves čas želeli izpostavljati svojo duševnost skrajnim doživetjem."

Če se opremo na izsledke zgoraj ome-njene raziskave o osebnosti in motiva-cijskih značilnostih alpinistov, lahko ugotovimo, da so pogledi psihološke in psihiatrične stroke na osebnost alpini-sta zelo podobni. Dr. Maja Rus Makovec pojasnjuje, da so "adrenalinski" odvisniki lahko tudi nadpovprečno psihološko in telesno opremljeni ljudje, ki so nadpovprečno motivirani in vlagajo nadpovprečen trud v svojo veščino. Če imajo še gensko nagnjenost k stabilnemu značaju, potem lahko postopno natrenirajo obvladova-nje skrajno zahtevnih situacij in jim to povzroča v končni fazi tudi ugodje zaradi adrenalina. Gre torej za zelo psihosomat-sko zdrave ljudi, ki so natrenirali telesno moč in postopno obvladovali situacije

Tina in Ula na sv. Jakobu. Ker Tina in Jaka veliko delata v tujini, se trudita, da vsak prosti trenutek preživita z Ulo. FOTO: TOMAŽ JAKOFCIČ

nevarnosti, ki so jim izziv. Ti ljudje niso 'odvisni' od adrenalina v slabem smislu, ampak v dobrem, ker se tem situacijam izpostavljajo stopnjevano, premišljeno, se zmorejo ustaviti, če situacija ni primerna, če tvegajo, to počnejo zavestno, ker jim je cilj zaradi narave njihovih vrednot vreden tega. Gre torej za ljudi, ki imajo enostavno zelo velike kapacitete in so sposobni uravnavati svojo stresno os (tolerirati vzburljenje in se tudi pomiriti), torej so ohranili nadzor in možnost izbire glede svojega vedenja."

NEODGOVORNI, EGOISTIČNI STARŠI?

Za sodelovanje pri pripravi tega prispevka smo prosili nekaj naših znanih alpinistov in jim zastavili nekaj "klasičnih" vprašanj

o odgovornosti, etičnosti, egoizmu in podobnih temah, ki po navadi zanimajo neplezalce. Odgovore posameznikov na vprašanja, ki so bila skupna vsem vprašanim, navajamo na koncu.

I.

Tina Di Batista in Tomaž Jakofčič - Jaka sta znan alpinistični par, ki že vrsto let deluje na vrhunski ravni. Po letošnji plezalni sezoni sodeč ju starševstvo pri tem prav nič ne ovira, čeprav je njuna Ula pred nekaj meseci dopolnila šele dve leti. Še več, Tina pravi, da je trenutno v najboljši plezalni formi v karieri. To je fenomen, ki ga je pogosto zaznati pri plezalkah, ko postanejo mame.

Tudi **Lidija Honzak**, nekoč vrhunska alpinistka, se spominja, da je imela po rojstvu prve hčerke *psiho* boljše kakor kdajkoli prej. Dr. Tanja Kajtna ta pojav razlaga s spremembo prioritet. "Prioriteta postane otrok in šport ni več tisto, zaradi česar bi se življenje obrnilo na glavo, če ne bi šlo vse po načrtih. Vzpostavi se neko okolje, v katerem šport ni več edina pomembna stvar. S tem odpade psihološki pritisk, blokada zaradi obremenjujočega razmišljanja o možnosti neuspeha." A vendar so kljub temu alpinistke, ki bi se po rojstvu otrok spet posvetile vrhunskemu alpinizmu, še zlasti v najvišjih gorah, redke kot bele vrane.

Tina Di Batista priznava, da si kljub številnim plezalnim izzivom, o katerih razmišlja, težko predstavlja, da bi bila dlje časa ločena od hčerke, in tako v sebi stalno bije boje med plezalnimi željami in "skrbjo za nekaj najlepšega, kar se mi je zgodilo v življenju". Poleg tega jo je zdaj veliko bolj strah objektivnih nevarnosti: "Vem, da je ta strah

Jaka in Ula pod Kamniškim vrhom. Zadovoljni nasmešek – kadar smo skupaj, je najlepše! FOTO: TINA DI BATISTA

"Vrtci" otrok alpinistov so malo drugačni od običajnih FOTO: ARHIV DRUŽINE ŠTREMFEJ

včasih pretiran, je pa zagotovo posledica večje odgovornosti, ki jo čutim sedaj, ko skrbim še za malo bitje." Podobne občutke je opisala tudi Lidija Honzak, ko se ji je med plezanjem neke smeri nad glavo utrgal zajeten previs. Ko je letel proti njej, je pomislila: "Pa ne ravno zdaj, ko imam majhne otroke..." **Monika Kambič** (o njej bo tekla beseda v nadaljevanju) denimo pravi, da se poskuša ne obremenjevati s psihičnim pritiskom materinstva, saj sicer sploh ne bi mogla iti plezat, vendar priznava, da izbira "varnejše" smeri s čim boljše skalo.

Tina in Jaka kot gorska vodnika veliko delata v tujini, kjer nimata "babi servisa", zato težko vodita ali plezata skupaj, vendar težita k temu, da je vsaj eden od njiju z Ulo (največkrat Tina; "Mama je le mama," pravi Jaka.) in da ves prosti čas preživijo skupaj.

II.

Marija in Andrej Štremfelj sta verjetno tudi širši slovenski javnosti znana kot prva zakonca, ki sta skupaj stala na vrhu Everesta – in to po tem, ko sta že imela dva odrasčajoča otroka (stara 10 in 8 let). Odprav nista nikoli načrtovala na daljši rok, ampak sta vedno samo sprejela ponujeno priložnost in se šele potem ukvarjala s težavami, ki so zaradi tega nastopile. Zaradi podpore domačih (oba sta bila zelo povezana s svojimi starši, ki niso nasprotovali njenemu ukvarjanju z

bil vedno enak. Po vrhu bi se najraje kar s helikopterjem prestavila domov." Podobno sposobnost "totalnega odkopa" od družine sta opisala tudi Lidija Honzak, ki se v zadnjih letih vrača v odpravarke vode, in **Marko Prezelj**.

"Ko sem enkrat na odpravi, kljub dandanašnjim številnim možnostim komunikacije nočem imeti nobenega stika z domačimi, ker bi mi to samo odvrčalo pozornost. Zato nikoli nisem razumela Tomaža Humarja, kako se je lahko po telefonu pogovarjal z ljudmi, ko je bil v steni. Jaz tega ne bi mogla," pravi Lidija. Marko: "Če sem do sebe pošten, ne bom na odpravi zgubljal koncentracije in jadikoval nad tem, da sem tam – potem je vseeno, če grem domov. To še ne pomeni, da ne pomislim na družino, vendar nikoli v smislu 'kako smo ubogi, ker smo narazen'."

Zakonca Štremfelj pravita, da bi se danes glede odprave na Everest odločila enako. Na odprave sta sicer redko hodila skupaj, kariero himalajskega plezalca je zgradil predvsem Andrej, čeprav tudi Marijin himalajski dosje ni zanemarljiv: po številu preplezanih osem-tisočakov je še vedno naša najuspešnejša himalajstka. Andreju pogostih odsotnosti ni nikoli zavidala, "bila pa je skrb. Če poznaš alpinizem in dogajanje v njem podrobneje, se mi zdi še težje. Ne dolgo nazaj smo sicer izvedeli za dogajanja na odpravah z zamikom, danes pa je obveščenost hitra. Glede na obe izkušnji bi izbrala prvo. Takrat sem namreč po odhodu Andreja zaživela življenje enostarševske družine, kjer pa je v ozadju vedno sijal datum vrnitve, ki je pomenil veliko veselje in svežino v naših odnosih. Spoznali smo, da posameznik ni nekaj, kar ti pripada samoumevno."

Zakonca Štremfelj: Veliko časa sva z otroki preživela v naravi. FOTO: ARHIV DRUŽINE ŠTREMFEJ

Pogosto odhajanje na odprave je pome- nilo tudi manj časa za ukvarjanje z otroki, vendar Andrej pravi, da je bil njegov neto čas, ki ga je v najbolj aktivnih letih preživel z otroki, večji od časa, ki ga z družino preživi današnji zaposlen izobraženec. "Danes mi ni jasno, kje sem dobil toliko časa, saj sva vse popoldneve preživela z otroki, večinoma v naravi. Poleg tega sem veliko koncev tedna in dopustniških dni preživel z družino in bila so leta, ko sem s težavo nabral deset vzponov za registracijo, še posebej, če sem bil več mesecev na odpravi."

"Če imaš srečo, začnejo otroci, ko malo zrastejo, plezati." Alenka, hčerka Monike Kambič, je že ena takih.
FOTO: MONIKA KAMBIČ

III.

Monika Kambič je ena od alpinistk, ki kljub materinstvu niso prenehale z odhajanjem na odprave. Na prvo je skupaj z družino odšla že, ko je bila prvorojena hči še majhna. Podjetnica s tremi otroki, za katere po ločitvi skrbi sama, pravi, da se vse da, če se hoče, samo malo več logistike je potrebno. Priprave na odpravo so sicer malo težje, ker ne more plezati toliko, kolikor bi si želela ali bi bilo treba, vedno pa se ji seveda tudi mudi domov. Plezanje trenutno pač malo trpi, a otroci rastejo in zdaj že gredo kdaj plezat skupaj. "Skušamo živeti čim bolj v stiku z naravo, radi imamo samotne kraje in plezanje ti omogoči odkriti take kotičke."

Njenega odhajanja na odprave so otroci navajeni že od rojstva, zato se jim to zdi nekaj običajnega. Na eni od zadnjih odprav, v Čile, jo je že spremljala njena najstarejša hčerka Alenka in menda pri tem zelo uživala. Na vprašanje, ali je etično podrežati življenje otrok svojim ciljem in jih pri tem izpostavljati morebitnim nevarnostim, odgovarja, da se nesreče lahko zgodijo vsepovsod. "Za otroka je boljše, da preživi več časa v naravi kakor pa pred televizijo ali za računalnikom."

IV.

Marko Prezelj, vrhunski alpinist in gorski vodnik, je v odgovoru na isto vprašanje razmišljal takole: "Vsak starš otroka izpostavlja okolju, ki ga on izbere. Kaj je etično in kaj ne? Ne vem. Moja otroka sta hodila v plezališča, zdaj pa ne več, ker nočeta. In jaz ju ne silim. V Črni Kal smo včasih hodili ravno zato, ker si vedel, da jih bo tam še pet z otroki in da se bodo skupaj igrali, mi bomo lahko pa vsaj dve uri plezali. Starš ima nalogo, da izbere tisto, kar misli, da je dobro za otroka. In ne vem, zakaj za otroka plezalcev ne bi bilo dobro, da je v neki družbi v plezališču; drugo je, če bi ga nekam privezal, pa ne bi nič mogel. Kaj pa naredi smučar? Najame varuško in otrok

je v apartmaju, on pa na smučišču. A to je pa sprejemljivo?"

Tudi Lidija Honzak pravi, da so včasih pač jemali otroke s seboj plezat. "Takrat si to navajen početi, zato jih potem čim hitreje vlečeš s sabo. Če imaš srečo, začnejo pozneje otroci tudi plezati in potem lahko še ti, če ne, si pa malo bolj siten." (smeh)

V.

Kaj je po vašem mnenju glavni razlog, da se alpinisti, potem ko si ustvarijo družino, po večini odločijo za manj tvegane oblike plezanja ali celo (vsaj za nekaj časa) prenehajo z njim?

Tomaž: Ko nimaš otrok, se ti zdijo zgodbe o obračanju v težki smeri ali visoki gori zaradi otrok nekoliko patetične. Zdaj, ko imava sama hčerkico, se v težjih situacijah vedno spomniva nanjo in se zavestno ogibava bolj nevarnih ciljev. Prehod v objektivno varnejši alpinizem se mi zdi povsem logična, naravna in pametna odločitev.

... v najinem življenju plezanje ni več na prvem mestu in edina pomembna stvar v življenju.

Tina: Tudi jaz nisem čisto verjela takim govoricam, zdaj mi je pa popolnoma jasno. Eno je, da si bolj odgovoren zaradi skrbi za otroka, drugo pa je tudi to, da v najinem življenju plezanje ni več na prvem mestu in edina pomembna stvar v življenju. Izzi- vi še ostajajo, ampak zdaj objektivno bolj varni, pa mogoče tehnično zahtevnejši (in bliže domu).

Andrej: Deloma je to posledica stanja v družbi, kjer mora biti vse varno ali vsaj dva- krat zavarovano. Ljudem je tveganje precej tuje in ga imajo za neodgovornega. Po eni

strani si želijo adrenalina, po drugi varno- sti, kar pa večinoma ne gre skupaj (razen v adrenalinskih parkih). Po drugi strani pa je vzrok iskati v pomanjkanju časa in s tem povezanim redkejšim plezanjem v gorah, kar pa je z vidika varnosti precej bolj tvega- no. Alpinizem je šport, ki je zelo nevaren, če se z njim ukvarjaš poredko. Pri večini, ki si ustvari družino, pa je vzrok v partnerju, ki se ne ukvarja z alpinizmom, ali pa je to počel bolj rekreativno. Eden od vzrokov je tudi pojav športnega plezanja. Danes lahko s tem športom v veliki meri potešiš željo po plezanju, pa še zelo primeren šport je, da si lahko več z otroki.

Marija: Odločitve v življenju temeljijo na pogledu na svet, ki ga ima posameznik. Strah je stalni spremljevalec, ki sili človeka v razmišljanje za in proti. Če temelji na pre- pričanju, da je človek alfa in omega, je teža odgovornosti ohromljujoča. Lažje je, če živiš v prepričanju, da so lasje na glavi preštet.

Marko: Meni družina v tem smislu nikoli ni bila ovira, prej motivacija. Zaradi tega ni- sem doživel blokade, ampak sem čutil še ve- čjo odgovornost. Če sem se za nekaj odločil, sem se moral še bolj potruditi, da sem varno prišel domov. Nisem sprejel kompromisa, da si bom za cilj izbiral bolj enostavne smeri, saj nikoli, tudi ko še nisem imel družine, nisem plezal zelo tveganih smeri.

Kako odgovarjate na pogoste očitke, da je ukvarjanje z alpinizmom, potem ko imaš družino, egoistično, neodgovorno? Je edino pravilno, da alpinist sledi svoji poti? Če pogledamo statistiko preživetja vrhunskih alpinistov, je ta precej črna ...

Tomaž: Ne zdi se mi egoistično in ne- odgovorno, dokler vzameš v zakup, da te otrok potrebuje in zaradi tega ne tvegaš več toliko kot včasih. Vse je relativno, vendar

se da najti varnejše, a vseeno vrhunske alpinistične cilje.

Tina: Tako kot pri vseh stvareh se mi zdi pomembno najti kompromis med brezpogojno predanostjo skrbi za otroka in lastnimi željami.

Andrej: Egoistično ali neodgovorno, v vsakem primeru gre za odločitev vsakega posameznika oziroma pri zakoncih za skupno odločitev. Nekaj pa vseeno šteje polnost in kakovost življenja. Pri tisočih alkoholikov in kadilcev, ki umirajo prezgodaj, pri stotnih tistih, ki vsako leto umrejo na cestah, se mi zdi "slediti svoji poti" edino sprejemljivo zame in najboljše za mojo družino.

Monika: Zame je alpinizem že več kakor 15 let način življenja, ne samo šport. Potem, ko so prišli otroci, so postali del tega. Če bi to kar na enkrat opustila, bi zavrgla del sebe, s tem pa po eni strani škodovala tudi otrokom, ker bi morali živeti s sitno zafrustrirano mamo. Naš način življenja jim tudi veliko da, pomaga jim pri razvijanju samostojnosti, samozavesti. Všeč jim je biti del tega "posebnega" življenja, ponosni so na to, da lahko npr. v šoli pripovedujejo o kakšni nenavadni dogodivščini, ki je njihovih sošolci ne bodo nikoli doživeli.

Marko: Tistemu, ki razume alpinista kot egoista, ne moreš odgovoriti, na to vprašanje ni pozitivnega odgovora. Egoizem v osnovi pomeni, da misliš nase. Ali to zdaj pomeni, da če imam družino, bi moral vse prilagoditi njej? Mislim, da je umetnost družinskega življenja ravno v tem, da te družina oplemeniti. A tisti, ki hoče, da bom doma, da ne bi šel tja, kamor me veseli, pa ni egoist? Opredelitev, da je alpinizem *a priori* ego-

istična dejavnost, je sprevržena, posplošena. To, da je alpinistični davek hud, se mi zdi, da kar drži, ampak to spada zraven. To jemljem v zakup. Sem pa že rekel, da prav tveganih ciljev ne sprejemam. Ne grem zavestno v nekaj, kjer bi rekel: "Smrt ali slava", ali se bo izšlo ali pa tudi ne. Meni se mora vedno iziti, pa ne le zaradi družine, ampak zato, ker hočem živeti. Tudi z družino.

MOJI STARŠI ALPINISTI

Nekateri izmed sodelujočih alpinistov so omenili, da so na odprave hodili z lažjim srcem, ko so bili otroci še majhni. S stališča zunanega opazovalca se to morda zdi nekoliko paradoksalno, saj so majhni otroci bolj odvisni od svojih staršev, vendar gre tu za drugačno ozadje. Dr. Tanja Kajtna: *"Ko so otroci majhni, ne razmišljajo o tem, kaj se lahko zgodi, ne predvidevajo, ne iščejo vzrokov in posledic, ne razmišljajo o vzporednih svetovih. Pozneje tisti, ki hodijo na odprave, verjetno čutijo več odgovornosti, ker otroci neposredno izrazijo skrb."* Podobno sta razmišljala **Anže** in **Katarina Štremfelj**, ki sta podala svoj pogled na starša alpinista.

Anže: Do odprave na Everest leta 1991 sem njuna odhajanja jemal izključno kot odsotnost staršev za daljše obdobje, ko so name pazili sorodniki. Nikoli nisem razmišljal, da se odpravljata v gore, kjer varnost ne more biti stoodstotno zagotovljena. Vedno sem bil zelo vesel njunega prihoda, zato so mi ostala obdobja po odpravah kot eni lepših spominov iz mojega otroštva. Ker je ati odhajal na odprave bolj pogosto, sem imel v otroštvu do njega manjšo distanco, ki pa je pozneje povsem izginila in

Pa še en otroški pogled na odhajanje staršev na odprave (opisala ga je Lidija Honzak): Marjeta, hči pokojne vrhunske alpinistke Marije Frantar-Mariče, je bila še majhna, ko je Mariča pakirala opremo za eno od odprav. Marjetko je zanimalo, koliko časa je ne bo. "No, kmalu bom nazaj," je skušala biti prepričljiva Mariča. Marjetka pa je rekla: "Veš, jaz vem, da te dolgo ne bo." "Kako pa to veš?" je bila začudena Mariča. "Ker si toliko skret papirja spakirala!" je ustrelila Marjetka.

se obrnila v iskren odnos med nama. Pri poznejših odpravah sem se seveda zavedal, kam odhajata, vendar sem na stvar gledal drugače. Nekoliko bolj me je skrbelo, če bo vse v redu, vendar sem bil hkrati prepričan, da je alpinizem del njunega življenja in da je prav, da se z njim ukvarjata. Zaradi odprav smo kot družina skupaj preživeli manj časa, zagotovo pa je bil ta kakovostnejši.

Katarina: Njuno odhajanje je bilo vedno sestavni del mojega življenja in zato samoumevno. V svojih spominih praktično nimam obdobja, ko ju ni bilo doma, ampak zelo polna in doživeta obdobja, ko sta bila. Ko sem bila majhna, si seveda nisem zastavljala nobenih vprašanj in sem odsotnost brez težav sprejela, saj se nisem zavedala, kaj sploh je to odprava. Vedela sem samo, čez koliko časa približno prideta nazaj in da mi bosta prinesla darilo. V času prvih odprav smo živeli še v hiši z veliko sorodniki, ob katerih sem komaj opazila, da mi je kdaj tudi dolgčas. Pozneje sem začela spoznavati tudi nevarnosti, zaradi katerih me je kdaj, ko se dolgo nista oglasila, skrbelo, ampak nič bolj kot ko sem med učenjem slišala sirene rešilcev, ki so drveli proti Jeprci, koder se je ati vsak dan vračal iz službe. Vsekakor so njuno zadovoljstvo, veselje, sproščenost in navdušenje nad hribi in naravo, ki sta jo (in jo še vedno) doma delila z nami, odtehtali vsako skrb. ◉

Literatura

Breivik G (1995) Personality, sensation seeking and arousal in high risk sports. Oslo: The Norwegian University of Sport and Physical Education.

Burnik S, Tušak M, Kajtna T, Jug S (2005) Študije o psiholoških značilnostih alpinistov in športnikov rizičnih športov. Šport (Ljublj.) 53(1): 3–9, priloga.

Kajtna T, Tušak M, Barič R, Burnik S (2004) Personality in high-risk sports athletes. Kinesiology 36: 24–34.

Žiberna M (2000) Alpinisti niso samomorilci. Grif 32: 46–49.

Kamp v Aniča luki (Paklenica) nekoč: šotori, cunje, oprema, ... in otroci FOTO: ARHIV LIDIJE HONZAK

"Mama, ata, kaj je to?"

V gore z najmlajšimi

✉ Biserka Gorišek

Kam pa danes? FOTO: BISERKA GORIŠEK

Če bi moral izbrati stavek, ki pride v hribih največkrat iz otroških ust, je to zgornje vprašanje, ki ga nadobudni otroci postavijo takoj, ko znajo za silo govoriti. Predvsem v naravi jim raziskovalna žilica ne da miru in z zanimanjem sprašujejo, saj vsakič odkrijejo kaj novega.

Ko si določeno stvar, rastlino ali žival zapomnijo, ob naslednjem srečanju z njo ponosno sami povedo, kar so se naučili na prejšnjem izletu – vse do naslednje neznanke, pri kateri spet radovedno povprašajo. Zanima jih tisto, kar je na dosegu rok. Daljni razgledi, z izjemo res kakšne posebno izrazite podobe, kakršna je Triglav z domačega okna, jih ne pritegnejo. Pomembno je tisto, kar lahko primejo, pobožajo, odnesejo s seboj, vržejo v tolmun ...

Ko se hribovskima staršema, ki sta bila poldrugo desetletje navajena zahajati na vršace v dvojini, rodi prvi otrok in želita stik z gorami ohraniti tudi vnaprej, se gorniške ture zagotovo spremenijo. Cilji postanejo lažji, ture krajše, priprave nanje pa dopolnjene z mnogimi stvarmi, na katere prej ni bilo treba misliti. V tem članku bom skušal na podlagi lastnih izkušenj razložiti, kako sva se z ženo prilagodila novemu načinu obiskovanja in doživljanja gora, ki so že dve leti in pol obogatene z radovednimi otroškimi očmi, željnimi novih doživetij v naravi.

Pred slabim letom se je prvemu pridružil še drugi par svetlih očk, ki so tudi kmalu začele spoznavati gorski svet. S prihodom četrte članice družine so priprave na turo in seveda dogajanje na njej še bogatejši in dopolnjeni z marsikatero novo izkušnjo.

Da pozneje slučajno ne bi pozabil, bom že kar v uvodu napisal: kdor bi izgovor, zakaj (še) nima otrok, želel najti v stavku: "Ja, saj bi jih imel, pa potem precej let ne bi mogel v hribe," bo moral najti boljši in tehtnejši razlog. V današnjih časih je na tržišču toliko kakovostne opreme za naše nadobudne malčke, da je z nekaj dobre volje mogoče gore obiskovati še naprej. Seveda se v začetnih letih ne lotevamo več zahtevnih poti in smeri, toda vse to nadomestijo radovedni pogledi in kaj kmalu tudi zelo zanimiva vprašanja otrok, ki gore doživljajo precej drugače kakor odrasli.

PRED ROJSTVOM

Če je bila bodoča mamica navajena dolgih in zahtevnih gorniških tur, je že v noseč-

niških mesecih treba prilagoditi dolžino in zahtevnost pohodov. Razumeli boste, da tega dela ne morem napisati iz lastnih izkušenj, a ker sem bil dvakrat po devet mesecev vseskozi na kraju dogajanja in ker sva s soprogo tudi v tem obdobju dosti zahajala v gore, lahko zapišem, da ženam nikakor ni treba ostajati doma in jadikovati nad tem, da ne morejo v gore, medtem ko možje sami ali s prijatelji osvajajo gorske vršace. Seveda je najpomembnejše zdravje in splošno počutje nosečnice. Preprosto povedano, treba je poslušati svoje telo, ne pretiravati z intenzivnostjo, dovolj počivati ter paziti na to, da te preveč oddaljeni in v tistem času prezahtevni cilji ne zapeljejo v "greh". Predvsem spremljevalec, ki se mu telo ne spreminja in je še vedno sposoben enakih naporov kakor prej, mora biti v takih trenutkih dovolj priseben, da ne začne z nepotrebnim in celo nevarnim pretiravanjem. To lahko pripelje do usodnih posledic, za katere bo pozneje obema še kako žal.

Ne bi želel, da bi zadnji del prejšnjega odstavka izzvenel zastrašujoče in bi preventivno nosečnice rajši ostajale doma ter hodile kvečjemu na sprehode po parku. Z ustrezno izbiro poti in dovolj časa, ki je večinoma najmanj dvakrat daljši kakor prej, se lahko osvoji tudi kakšen lažji dvatisočak, je

pa pri nas toliko zanimivih nižjih ciljev, ki sva jih tudi midva spoznala šele v tem obdobju, da idej, kam na izlet, zagotovo ne bo zmanjkalo. Morda se bo slišalo nenavadno, toda v gorah sva bila zaradi več prostega časa v zadnjem mesecu nosečnosti še več kakor prej, le intenzivnost in zahtevnost sta se zmanjšali.

PRIPRAVE NA TURO

Z rojstvom otroka se priprava ture precej spremeni. Ostane kvečjemu brneča budilka, ki naznanja nov gorniški dan. Jutranji ritual, ki sva ga bila vajena dolgo vrsto let in bi se lahko tudi brez besed uredilo vse potrebno, sedaj vključuje tudi pomemben del, namenjen najmlajšim. Največja razlika je v času, ki ga potrebujemo za to, da se lahko odpravimo na pot, precej drugačna pa je tudi vsebina nahrbtnika. Večino tehnične opreme so zamenjala topla otroška oblačila, primerna hrana, plenice, kakšna priljubljena igračka in vse drugo, kar otrok potrebuje čez dan. Dostikrat se je preprosto treba znajti, predvsem pa ne preveč komplicirati. Previjanje otrok, ki se morda zdi komu nemogoče drugje kakor na domači previjalni mizi ob kopici "nujno" potrebnih novodobnih stvari, je že eno takšnih opravil. Dandanes večina nahrbtnikov za nošnja otrok premore podlogo za previjanje, a tudi če je ne, popolnoma zadostuje primeren nadomestek.

PRVI GORNIŠKI MESECI

Čeprav verjetno marsikdo meni, da dojenčki ne spadajo v gore in da nimajo nič od nošenja po njih, sva midva že v prvem

obdobju veselo zastavila vanje. Seveda ne na dvatisočake (ni pravila brez izjeme, ki sliši na ime Debelca peč), temveč na nižje sredogorske vrhove, kjer je bilo v primerjavi s poletno vročino, ki je razsajala po dolini, neprimerno prijetnejše. Za vse članke družine. Odšli smo dovolj zgodaj in se vrnili pozno zvečer, ko so bile temperature prijaznejše. Lubnik, Blegoš in Sedmera jezera so bile ene izmed naših prvih skupnih poti, nato pa še številne druge, tudi manj znane stezice na večinoma pozabljene vrhove. Predhodno sva se pri strokovnjakih pozanimala, kako višina in z njo zmanjšan zračni pritisk in manj kisika vplivata na dojenčkove dihalne organe, a so nama razložili, da so nadmorske višine naših gora, če se seveda dvigamo in spuščamo z lastnimi močmi, popolnoma varne. Precej pomembnejše je, da najmlajših ne izpostavljamo hitrim spremembam zračnega pritiska, kakor je recimo gondolska žičnica ali voznja z avtomobilom preko najvišjih prelazov.

V prvih mesecih, ko otrok še ne sedi in glava še ni stabilna, ga prenašamo v kengurujčku ali pestunji. Slednja je bolj primerna za krajše sprehode in izlete, s kengurujčkom, ki jih je na trgu precej in so – vsaj nekateri izmed njih – že precej izpopolnjeni, pa se lahko odpravimo tudi na nekajurne pohode. S prestavljanjem naramnic si lahko poljubno izberemo otrokov položaj, ki je odvisen predvsem od velikosti (starosti) dojenčka. Po pravici povem, da meni ta vrsta nošnje ni bila preveč všeč. Ne zato, ker bi bilo s proizvodom kaj narobe, le privaditi se nisem mogel, da

V okviru tokratne teme meseca je bila izvedena tudi anketa med starši, ki v gore zahajajo z majhnimi (predšolskimi) otroki. Ker je bil cilj zaznati razmišljanje staršev, zbrati njihove izkušnje in ideje, so bili odgovori na vprašanja prosti, zato je iz njih nastal obsežnejši prispevek, ki ga bomo zaradi prostorskih omejitev kot nekakšno nadaljevanje teme meseca objavili v eni od prihodnjih števil.

ne vidim, kam stopam, zato ga je večino časa nosila Biserka, ki je bila – v vsaki šali je nekaj resnice – še iz nosečniških dni navajena, da med hojo po gorah ne vidi na tla. Svoj del "domače naloge" sem začel opravljati šele takrat, ko je prišel čas za nahrbtnik.

Še nekaj sva ugotovila v prvih mesecih. Otrok je noč po daljšem zadrževanju na svežem zraku precej bolje spal, se manj zbujal in bil tudi naslednji dan precej bolj miren. Treba je seveda upoštevati letni čas, v katerem se otrok rodi. Če je to poleti, je pred vročino precej lažje uiti nekam višje, s pozimi rojenimi otroci pa bo to precej težje, saj ni veliko dni, ko je temperatura primerna za daljše zadrževanje na prostem. Ne smemo pozabiti, da otrok ves čas nošnje miruje in se mu telo precej bolj ohlaja kakor vzpenjajočima se staršema, ki mraza niti ne občutita. Topla oblačila naj bodo samoumevna in prav tako večkratno preverjanje otrokove telesne temperature. Treba je upoštevati tudi to, da v hladnejših letnih časih otrok ne moremo

Na Kozjem vrhu,
zadaj Kočna
Foto: GORAZD GORIŠEK

previjati zunaj, zato je treba turo načrtovati tako, da je ob naši poti planinska kočica ali vsaj bivak. Spomnim se, kako prav nam je pozimi prišla Žakljeva "rezidenca" vrh Jerebikovca, zimska soba pri Krekovi koči pod Gladkim vrhom na Ratitovcu in še precej drugih zavetišč. Vem, da se razume samo po sebi, a naj vendarle dodam, da vse, kar prinesemo s seboj, pospravimo in odnesemo nazaj v dolino. Žal smo na naših izletih že videli, kako neodgovorni starši v naravi puščajo odpadke svojih najmlajših.

Narava je poskrbela za to, da vsaj v prvih mesecih s popotno hrano ni nobenih težav, le – če se malo pošalim – mamico je treba imeti s seboj. Pozneje, ko materino mleko ne zadošča več, je nahrbtnik bogatejši za nekaj otroške prehrane. Nasvet je preprost: kar otrok rad jé doma, bo tudi v hribih. Gore zagotovo niso primeren prostor za preizkušanje novitet.

PRESEDLANJE V NAHRBTNIK

Ko kengurujček postane premajhen in dojenček že lahko samostojno sedi (osmi do deveti mesec), je čas za nakup nahrbtnika. Na trgu je veliko izdelkov, a so le nekateri primerni za daljšo nošnjo otroka. Zlasti v prodajalnah z otroško opremo najdemo zelo slabe in neprimerne izdelke, ki so sicer poceni, a uporabni kvečjemu za skok v bližnjo trgovino ali krajši sprehod po parku. Za dolgotrajnejše izlete vsekakor priporočam katerega od boljših nahrbtnikov, ki so veliko primernejši za starše, predvsem pa ustreznejši za otroke, njihovo zdravje in dobro počutje. Ponje zavijmo v katero od prodajal z gorniško opremo. Za nosača je najpomembnejše hrbtišče, za otroka pa

Če bi prej vedela, kako je (tudi gorniško) življenje z otroci bogato, ne bi čakala na prag tridesetih let, ampak bi jih imela že prej.

seveda sedalni del in naslon.

Vsem, ki boste z otroki zahajali v visokogorje, toplo priporočam nahrbtnik, ki ima ustrezno nastavljivo hrbtišče, primerno sedalo in naslon s stransko oporo ter primerno, najbolje večočkovno pripnjanje. Naj ne bo nikomur, ki bo otroka veliko nosil po gorah, škoda dobrih dvesto evrov za dovolj kakovosten izdelek. Vedeti moramo, da se tresljaji med hojo prenašajo na otrokovo hrbtnico, zato moramo kljub dobremu nahrbtniku hoditi umir-

Prihod na Vogel FOTO: GORAZD GORIŠEK

jeno. Predvsem to velja za spuste, kjer bi bili lahko z "navadnim tovorom" mnogo hitrejši. V gorskem svetu, kjer se vreme lahko hitro spremeni, so zelo koristni (če že ne kar nepogrešljivi) dodatki, kakršna sta streha in prekrivalo, ki ščitita otroka pred soncem, dežjem in mrazom. Najboljši model ima strehico že integrirano v (povišano) naslonjalo, ki dodatno ščiti otrokovo glavo, res pa je, da je ta nahrbtnik, ki ga uporabljamo tudi mi, precej višji od nosača in se je treba tega navaditi ter se dovolj skloniti pri hoji pod vejami dreves ali podobnimi ovirami.

IZKUŠNJE S POHODOV

Ne bi bilo res, če bi napisal, da ob načrtovanju družine nisva razmišljala tudi o tem, kako bomo potem zahajali v gore. Vedela sva, da bo drugače kakor prej, da bo zahtevnost tur manjša, da ne bova več zaspala tam, kjer naju bo ujela noč, da ne bova več – v hribih in sicer v življenju – odgovorna le sama zase, da bo treba misliti tudi na otroke, skratka, da tistega "Ah, bo že nekako," ne bo več. Pohodništvo je pač takšna "disciplina" gorniškega udejstvovanja, da je treba otroke, vsaj do takrat, ko shodijo, in še nekaj časa zatem, prenesti od izhodišča do vrha gore, kočice ali planine in nazaj. Drugače povedano, da so ves čas starševskih aktivnosti bolj ali manj primorani v sodelovanje.

Pozneje, pri kakšnem letu in pol, ko njihov korak postane bolj zanesljiv in se vedno bolj zavedajo sveta okoli sebe, pa jim, vsaj takšne so najine izkušnje, narava postane strašno zanimiva. Vedno bolj so radovedni, obrnili bi vsak list, sprašujejo, kaj je to in ono, vidijo stvari, ki jih odrasli z meter "višjimi" očmi sploh ne opazimo in s tem tudi oni nam pokažejo kaj novega. So pa tudi zelo dovtetni in hitro učljivi.

Starejša hči je zelo kmalu razumela, da je treba smeti pospraviti za seboj in jih v nahrbtniku odnesti do smetnjaka v dolini. Naučeno v hribih sedaj zavzeto udejanja tudi med sprehodi po vasi ali ob morju.

Ko naju kdo vpraša, kako je zdaj v primerjavi z "dvojinskimi" leti, vedno odgovoriva, da veliko pestrejšo in boljše kakor prej. Ne zamenjava več, tudi če bi lahko. Če bi prej vedela, kako je (tudi gorniško) življenje z otroci bogato, ne bi čakala na prag tridesetih let, ampak bi jih imela že prej.

Rad bi omenil še prijeten dogodek, ki smo si ga dobro zapomnili. Zanj je zaslužna oskrbnica Koče na Čemšeniški planini. Dokler nisva imela otroka, sva zelo redko obiskala kakšno planinsko postojanko. Večinoma jih v območjih, kamor sva zahajala, niti ni bilo, če pa so že bile, so imele zaklenjene duri. Ob vzponu na hrib sva ugotovila, da je termovka s toplo vodo ostala doma. Ker se brez nje pač ni dalo pripraviti hrane za otroka, smo se ustavili pri koči in zaprosili za tisto, kar nam je manjkalo. Zelo prijazna oskrbnica nam je prinesla zeleno in odlični hrani ob slovesu dodala še posladek za najmlajšo. Zastonj. Od takrat smo še nekajkrat obiskali naše postojanke in bili vedno prijazno sprejeti in postreženi. ◉

V okviru tokratne teme meseca je bila izvedena tudi anketa med starši, ki v gore zahajajo z majhnimi (predšolskimi) otroki. Ker je bil cilj zaznati razmišljanje staršev, zbrati njihove izkušnje in ideje, so bili odgovori na vprašanja prosti, zato je iz njih nastal obsežnejši prispevek, ki ga bomo zaradi prostorskih omejitev kot nekakšno nadaljevanje teme meseca objavili v eni od prihodnjih števil.

Zimski vzpon malega Fabijana

Kako je imel *tata* več sreče kot pameti

✍ Milan Meden

Videti je lepo, v resnici pa je bilo presneto mraz... FOTO: MILAN MEDEN

Tisti konec tedna me je čakalo presenečenje. Pojav, ki se je v moji zakonski zvezi pripetil le malokrat in ki ga, ko ga dočakam, občutim še toliko bolj globoko in strastno. Žena pride do mene in reče: "Torej, to soboto grem na tečaj, za v nedeljo pa računam, da boš ti šel v hribe."

Obraz skušam ohraniti kar se da neprizadet, v srcu pa zadoni viharni "HURAAAAAAA!"

Takoj izkoristim priliko in prilijem še malo bencina na ogenj, po železu je treba namreč udarjati, dokler je še vroče: "Aha! No, potemtakem bova v soboto šla v hribe s ta malim, v nedeljo pa grem nekam sam!"

Soglasje.

Vremenoslovci so obetali enkratni konec tedna, tako da je bilo vse nared za sanjsko dogodivščino. Sicer je potem splet nekaterih okoliščin nanesel tako, da ni šlo vse po načrtih. Kaj hočemo, z usodo se človek ne more kosati, lahko ji pride naproti, lahko ji skuša pomagati, na koncu pa bo ta vsakič uveljavila svojo voljo.

KANČEK NEZNANEGA

Ker je bila še zima in z leto in pol starim sinčkom v zimskih razmerah še nisva bila na kakem višjem hribu, se odločim, da bova skočila na Goli vrh (1787 m) v predgorje Kamniških Alp. Nisem bil še tam, tako da bi turo zabelil še kanček neznanega, pikica pustolovščine.

Napoči sobotno jutro. Zunaj je kar hladno in za malega Fabijana (beri: mojega prestolonaslednika) pripravim približno deset kilogramov težak kup toplih oblatic, tako da končna masa otroškega nahrbtnika, upoštevajoč še rezervne obleke zame, hrano in pijačo za oba itd., znaša tam nekje 18 kilogramov. Se zdi veliko? Če pomislimo na nahrbtnike alpinistov na himalajskih odpravah ali pa na tovo-re, ki jih prenašajo šerpe, ugotovimo, da

je to povsem smešna teža. Najvažnejša stvar v takih primerih je prilagoditi hojo, ki mora biti polžje počasna, dihanje pa enakomerno in redno, usklajeno z gibi. Če se tega držim, lahko hodim tako rekoč neomejeno, ne glede na to, kako nabasan nahrbtnik nosim na ramenih. Vzdržljivost me torej ne skrbi, bolj me muči faktor otrok dojenček/nizka temperatura. Znano je namreč, da nošnja v nahrbtniku oslabi otrokov krvni obtok in predvsem za spodnje ude to zna biti nevarno. Spomniti se moram, da je treba otroka približno vsake pol ure položiti na tla, da se malo sprehodi in da ponovno usposobi prekrvavitev nog.

Ženin dizel naju mimo Planšarskega jezera pri Zgornjem Jezerskem po zasneženem in deloma poledenem kolovozu, ki pelje proti spodnji postaji tovarne žičnice, zanesljivo pripelje do izhodiščne točke. Pri planinskih oznakah za Goli vrh parkiram na mehkem snegu. Odlično, zimske gume delujejo brezhibno.

Hm, kam pa se peljeva? Vse je tako čudno belo ... A to je spet tista reč, kako se ji že pravi? Nek, neg, ne, sneg!

Sedaj se začne postopek oblačenja malega mučenika, ki ga *tata* vleče s sabo v hribe, kjer je tak grozen dolgčas, kjer se nič ne dogaja, kjer ni lučk, *brum brum* avtomobilov, živžava drugih malih otrok, osvetljenih *mega* nakupovalnih centrov in raznoraznega vsakdanjega civilizacijskega vrveža.

Kapa, šal, rokavice, otroške smučarske podložene hlače, termo jopica, snežni škorenjčki in odeja za čez noge.

Joj, kaj vse je tata zmetal name ... Saj se še premikati ne morem ... Kaj pa je zdaj to? Ooh, kako lepa teta!

"Živijo."

"Hm, živijo!"

Prikupna planinka gazi mimo avta in fotografira Goli vrh, ki skromno kraljuje nad nami na levi, nato športno *odcaplja* naprej. Noben moški ne more ostati hladno ob takim prizoru.

Ja, zakaj pa se tata tako čudno obnaša? Celo bolj vroče je postalo blizu njega. Morda pa je to nekaj, česar zaenkrat še ne morem razumeti ...

Ko je mali Fabijan primerno zaščiteno pred zunanjimi vplivi, se podava na pot. Kmalu se na levi odcepi označena steza, ki se začne zmerno vzpenjati. Strmina ni nikoli prehuda, sneg je mehek, a ne preglobok, hoja ni naporna. Najbolj motiča dejavnika sta pot, ki me v kratkem oblije po vsem telesu – hvala bogu, da sem pred nedavnim odkril neverjetno praktičnost aktivnega športnega perila in primerne gorske opreme (še predobro se spominjam časov, ko sem pozimi v hribih trpel v bombažnih majicah, ki so se ob potenju spremenile v vlažne ledene krpe v neposrednem stiku s kožo) –, in smrčanje dojenčka, ki je medtem v nahrbtniku zaspal. To žaganje me spremlja kar nekaj časa.

POGREVANJE NA JENKOVI PLANINI

Korak za korakom se vzpenjava, ljudi ni veliko, vlada sanjski mir, le napovedanega sonca ni nikjer. Med drevjem se zadržuje nizka oblačnost in mraz grize do kosti. Fabijan se zbudi in si še omočičen ogleduje okolico.

Hm, spet v nekem čudnem kraju, vse je belo, tiho, preveč mirno, jaz pa sem tu v nahrbtniku na ramenih tatka, ki se poti kot morje in sopiha kot mami, ko je utrujena ali slabe volje. Pa še v nožicah imam en čuden občutek, neka otopelost, ne vem, ali bi moral opozoriti na to? Ah, ne, dajmo še malo počakati, morda mine, saj je v tem življenju toliko čudnih stvari ... Vsak dan odkrijem kaj novega!

Sonce vendarle sramežljivo pomežikne med smrekami. Ko dospeva do Jenkove planine, se svet nekoliko odpre, sončni žarki, ki režejo blede oblačnost, ustvarijo začarano vzdušje. V zraku zavoham značilen vonj po kurjavi, opojen vonj po drveh na ognju. Je tu kje kakšna koča? Ničesar ne vidim. Ah, saj ni važno, planina je na 1495 metrih višine, še pol ure, pa bova na vrhu. Sicer kaže, da bo slednji ostal kar v oblakih, a najvažnejša stvar je, da se lahko slikava na najvišji točki in mami pokaževa, kje sva bila.

Preverimo še, ali je otročku udobno: "Fabijan, kam? Ah? Kam greva?"

"Tam!"

Z ročico pokaže nedvomno proti vrhu, to je dodatna potrditev, da je treba naprej.

Ja, ta tata, dobro, malo sem zamešal pojme, v resnici sem nameraval reči, tam, k avtu, domov! V nogicah mi ni preveč dobro ...

Sinko začne zadrževati izbruhe joka, neke vrste v grlu zadušeni zvoki trobente, prvi namigi, da je nekaj narobe.

"Kaj pa je? Fabijan, kaj pa je?"

Kaj me sprašuješ, saj veš, da ti ne morem jasno in glasno odgovoriti, lahko ti le namignem ... Tam, tam!

Dam ga dol, potipam telesce, ki je čisto vroče. Tudi rokice se zdijo v redu, kaj pa stopala? Snamem škorenjčke. Hm, nogice so sicer nekam hladne, a nimam najboljšega občutka za temperaturo, ker sem tudi sam nekoliko podhlajen.

»Fabijan, kam?«

Ojoj, ti tepček, a ni dovolj jasno? Ato, avto, avto ...

Kaj pa, če je malega strah?

"Fabijan, a te je strah?"

Strah ... Domov hočem! Saj ne čutim več nog!!! Avto, ato, avto ...

Mimo naju korakata proti vrhu dva planinca. Poženem se navzdol, kar mi dajo noge, do avta je namreč še daleč. Kljub neprijetnemu počutju se mali Fabijan smeji, ker *tata* teče z njim na ramenih in se mu zdi, da je na konjičku.

Res dovolj zaviti?
FOTO: MILAN MEDEN

Hura! Sicer mi je slabo, a to je tako zabavno! Klopa, klopa, klopiti klopt, klopiti klopt!

Na Jenkovi planini se spomnim na vonj po zažganih drveh in sklenem pogledati, ali res kje gori kaka biomasa. In res, slepa sreča, ti, ki včasih poljubiš butce, ki si tega ne zaslužijo, na drugi strani planine, nižje, stoji lesena hiška in iz dimnika se kadi. Vrata so zaprta. Potrkam. Odpreta mi dva *od-večera-prej-žurerja* in zaprosim ju, če lahko sinčka malo pogrejem.

"Seveda, ni problema, kar vstopi!"

Izvem, da so žurerji štirje, zraven spadata tudi tista dva, ki sva ju malo prej srečala, pogumneža, ki sta se po prebedeli noči odpravila na vrh, medtem ko sta moja gostitelja raje pridno ostala v hiški, da sta zakurila in začela pospravljati. Njihov namen je bil namreč vrnitev v dolino. Položim malega Fabijana na posteljo in ga začnem slačiti. Trup in roke so v redu, stopalca pa so dejansko zelo mrzla. Skrbno jih začnem masirati in ogrevati s sapo.

"Tako ja, da se malo pogreje. Atiju pa bomo dali enega ta kratkega, he he he," reče eden izmed žurerjev.

"Oh, ne hvala, raje ne pijem alkohola ..." Žurerja za trenutek obmolkneta.

Sinko pridno leži in si z zanimanjem ogleduje izredno okusno in po domače urejen prostor. Vse je v lesu, pečica na drva prijetno prasketa in sprošča blagodejno toploto, stene krasijo razni predmeti, ki se jih že davno ne dobi več na policah naših moderno globalno založenih trgovin.

Nič mi ni jasno, vem pa, da mi je zelo prijetno. Tudi ta dva strica se mi zdita simpatična!

Polagoma se name vsuje umirjen plaz vprašanj. Ali sem Primorec? Da, sem. Se sliši po naglasu! Koliko je otročič star? Leto in pol. *Tata, tata, a ne veš, da sem star 20 mesecev!?*

In še raznorazne stvari, o katerih se običajno pogovarjajo ljudje, ki se prvič srečajo. Eden od žurerjev predlaga, da bi segreli vodo in v njej hitreje pogreli otrokove premražene spodnje okončine.

"Ha, ha, ha, voda," zažvenketa mali Fabijan, ki se je med tem začel mastiti z debelo rezino polbelega kruha. Nogice vtaknemo v velik lonc mlačne vode in prav kmalu razposajeno čofotamo in brcamo po brezbarvni življenjski tekočini. Splošno veselje.

POČAKALI BOMO NA POMLAD

Ko začnem malo kasneje oblačiti svojega potomca, se eden od žurerjev spomni, kaj je bilo zanj najbolj tegobno, ko je bil njegov sin, sedaj najstnik, toliko star kot mali Fabijan: oblačenje. Milijon raznih oblekic, pajackov, žabic, nogavičk, pleníc, hlačk, čepic ...

Ja, če bi že znal uporabljati roke in noge tako kot vi odrasli, bi se tudi jaz oblačil, kot mi paše, ne pa, da moram vedno nositi tiste smešne pisane cunje ...

Ko je mali Fabijan napravljen in topel, se žurerjem (medtem sta se ona druga dva že vrnila) lepo zahvalim in pomislím, kakšno srečo sem imel: prvič, da sem naletel na tale ogrevan prostor, in drugič, da se v njem niso nahajale štiri ženske, po možnosti že mame, ki bi me živega požrle, ker sem tako neodgovorno ravnal z malim dojencem. Še enkrat se ozreva proti leseni hiški (*pa pa*), da

posnamem prepotrebne fotografije, in jo kot raketa ucvreva navzdol proti dolini, avtu, odrešenju, za sabo pa pustiva oblak razpršenega snega.

Malo dete v nahrbtniku zaspi, tokrat brez smrčanja. Položim ga na zadnji sedež avtomobila in ko se zbudi, se najeva fiziola s čebulo.

Fuj, čebula!

Na poti nazaj se ustaviva pri Planšarskem jezeru, ki je na pol poledenelo, in si ogledava račke, ki se kljub ostremu mrazu prostodušno potaplajo in si veselo otresajo perje.

Pobeljeni vrhovi nad nama nemo mirujejo in neizprosno nadaljujejo svoj obstoj na tem planetu. Kot vsakič, ko jih vidim, mi tudi tokrat napolnijo dušo s spoštljivo radostjo, hkrati pa resno ugotovim, da bodo morale nadaljnje skupne ture *sin-tata* počakati na pomlad. ◉

Zimsko veselje v gorah FOTO: OTON NAGLOST

Raziskovanje v deviškem svetu

Odprava Xuelian Feng 2011

✍ Aleš Holc

Igor in Peter, jutro četrtega plezalnega dne v Razu zaupanja – nove in prve smeri na Xuelian North East FOTO: ALEŠ HOLC

Igor, Peter in Aleš iz Zagreba prek Moskve mirno priletimo v Urumqi, glavno mesto največje kitajske province Xinjiang na severozahodu Kitajske, in za dobrodošlico od našega agenta Ye Binga - Davida takoj izvemo, da karga še ni. Čez tri dni se z zveznim oficirjem odpravimo na tisočkilometrsko pot proti našim hribom.

Še vedno brez pomembne plezalne opreme in Ye Binga, ki je ostal in čakal nanjo. Prevoz imamo urejen, dokler gre, potem pa s šestimi otovorjenimi konji v dveh dneh pridemo na enkratni travnik pod velikani masiva Xuelian Fenga in uredimo bazni tabor. V naslednjih dneh označimo prehod na ledenik in se za aklimatizacijo vzpenjamo v podrti kopna pobočja. Ye Bing še vedno ni dobil karga. Klicarimo slovensko veleposlaništvo v Pekingu, Interevropo, Šerkezija na PZS ... Kolesje se začne počasi vrteti, naši živci pa so na preizkušnji. Večkrat se tolažimo in bodrimo s tistim: "Problemi so, problemi bojo, k... jih gleda!"

VREME IMA ZADNJO BESEDO

Za aklimatizacijo se povzpne na goro (4450 m) zahodno od baze (verjetno prvi) in preplezamo tisoč metrov visok skalni greben težavnosti do IV. stopnje. Na krušljivem vrhu posedimo kakšno uro in se vrnemo po drugi smeri po grušču in naloženih blokih v bazni tabor. Čez par dni se proti večeru prikažejo Ye Bing, konjar in trije konji z opremo na vrhu morene nad bazo. Z morene konji ne morejo sestopiti, je prestrmo in ni poti, novonastalo jezero pa je pregloboko. Igorjevo plavanje in kako smo opremo dobili prek jezera, ki je po zadnjem sneženju naraslo, pa je zgodba zase.

Po dveh dneh v šotorčku na ledeniku približno deset kilometrov stran od baze kljub slabim razmeram po dobri uri nerodnega dostopa prvič na derezah in s cepini zarinemo v pobočje. Po tristo metrih prečimo snežišče, kjer se nam začne udirati do *riti*. Osemstometerska smer se zaključi na 4600 metrov visokem vrhu. Ker je v našem besednjaku pogosto v obtoku beseda *kundi*, ga poimenujemo kar Kundi Feng. Naredi se prelep večer, ki pričara prav take razglede. Petdeset metrov pod vrhom si skopljemo polico, na kateri v šotoru prespimo noč. Novozapadli sneg je popolnoma gnil, okoli nas pa same gladke plošče. Odločitev, da ne nadaljujemo proti delikatnemu vrhu, podkrepi ogromen plaz, ki se sproži z nasprotnega vrha Xuelian Northa.

Prestavimo se pod ogromni deviški Xuelian North East in njegovo 2400 metrov visoko severozahodno steno – več kot pol leta je ta raz neprestano v naših mislih ... Pripravimo vso potrebno opre-

mo, pri čemer vsak kos skrbno pretehtamo. Razočara nas slaba vremenska napoved. Obsedimo na toplih skalnih blokih našega ABC-tabora. Popolnoma pripravljene smo na vzpon, a če ostanemo in čakamo, nam bo zmanjkalo hrane za v steno. Pade odločitev: gremo v bazni tabor po nove zaloge in se vrnemo v nedeljo. Vreme ima žal zadnjo besedo. Naše želje so v tem ledenem kraljestvu le želje in človek je kraljestvu primerno majhen. V mraku pridemo v bazni tabor. Lepo je spet stopiti na poljano mehkih gorskih trav in cvetlice kljub dežju opojno dišijo. Ye Bing nas pričaka z obilno večerjo.

V torek nam obljublajo obilne padavine, zato se odločimo pred tem splezati še na en deviški vrh, primeren za en dan. Pozno popoldne se odpravimo prenočit pod zahodno steno vrha III, ki ga poimenujemo Zlati vrh. S svitom zaplezamo v snežni jezik, ki nas po štiristo metrih pripelje do zlate vršne kupole. Plezamo po kombiniranem svetu (skala-led-sneg) in nenavezani v odličnih razmerah dosežemo vršni greben, kmalu pa sam vrh, ki nam ponudi krasne razglede na vse strani gorske skupine.

XUELIAN NORTH EAST

Ponoči zapade malo snega. Malce se še obotavljamo, potem pa spakiramo in ob dveh popoldne na višini 3860 metrov vstopimo v steno Xueliana NE. Ne začnemo na samem razu, temveč prvih petsto metrov plezamo po lepih ledenih vesinah severne stene z naklonom do 90 stopinj, ki ponujajo boljše plezanje in hitrejše napredovanje. Kamen, ki Igorju odtrga kapo na nahrbtniku, še preden se navežemo, poskrbi za dodatno zbranost. V prvem delu nas skrbi predvsem ogromna opast, ki visi nad steno. Peter in Igor oba potegneta 200-metrski raztežaji in že smo izven dosega ledene gmote. Večinoma plezamo hkrati, vmes dajemo *ropmane* in *ducke*. Dan zaključim po strmih žlebičih do SZ raza in po njem do vrha ledene opasti, kjer se raz nekoliko uravna in ponudi idealno mesto za šotor.

Drugi dan začne Igor s kombiniranimi raztežaji. Zaradi slabih snežnih razmer na samem razu se umaknemo v zahodno steno, kjer po strmih ledenih kuloarju proti veliki snežni rampi vodi Peter. Rampa je oster prepadni snežni greben, nad katerimi se dviga skalna stopnja – eden od ključnih problemov naše smeri. Glavnino skalne stopnje preplezamo čez delikatne gladke plošče, saj je sneg, ki je obljubljal prehode od spodaj, v resnici le poprhl na skalah. Tam

nam uspe najti prehod čez slikovit ledni previs. Po še nekaj kombiniranih raztežajih spet zagazimo v ledeno vesino, iskaje prostor za bivač. Šele tik pred mrakom izklešemo polico na samem ostrem razu, saj to nikjer drugje ni možno. Z več kot tisočmetrskim prepadom na obeh straneh šotorčka navezani zaspimo. Plezanje po grebenu naslednji dan je delikatno in ponekod zelo zamudno zaradi sipkega snega, razmere pa postajajo vse slabše. V megli priplezamo do izravnave pod vršno kupolo in dobrih 2000 metrov nad vstopom v steno tretjič bivakiramo. Sneži.

Kuhalnik ne dela! Verjamemo, da bo pozneje spet funkcioniral, saj si ne predstavljamo biti brez njega. Igor ga greje pod puhovko. Na srečo smo že prejšnji dan natopili slabe tri litre tekočine. S svitom začne Peter z vzponom, iskaje prehode med skalami proti vrhu. Jutro je mrzlo. Nadaljujem vse do zahodnega vrha na višini 6180 metrov, ko je ura 11. Sitni greben se vleče proti vrhu v meglo še 500 metrov. Igor zaključí raztežaj 20 metrov od samega vrha. Zaradi ogromno nestabilnega snega ne upamo nanj z zahodne strani, ampak prečimo severno pod njim pod ogromno opastjo in se ob 14. uri nanj povzpnejo z vzhoda.

VRH! Veselje je kratko, saj je gora zavita v oblake in začenja snežiti. Neuspešno poskušamo natopiti nekaj tekočine, saj kuhalnik še vedno ne dela! Sestopamo. Najprej do sedla z ogromnimi opastmi in potem naravnost dol. Čez čas se

V času našega bivanja (10. 7.–6. 8. 2011) na območju ledenika Muzart in *pogorja* Xuelian Feng smo opravili osem prvenstvenih vzponov in sestopov na tri neosvojene širitisočake in šesttisočak.

14. 7.: **Yi-ge Feng/Vrh ena** (4420 m), prvi pristop: *JV raz* (IV/II–III, 920 m, 4 ure), sestop: *J raz* do 1. palice (I–III, 500 m, 2 uri).

20. 7.: **Kundi Feng** (4601 m), prvi pristop: *Desni ozebnik, severna stena* (60–80 st., 800 m, 5 ur), sestop: *JZ greben* do sedla in sestop (21. 7.) po *JV pobočjih* (I–III, 300 m (+ 300 m), 5 ur).

25. 7.: **Huang Jin Feng/Zlati vrh** (4708 m), prvi pristop: *Vagabund, zahodna stena* (D, M4, A13, 700 m, 3.30 ure), sestop po *Sestopnem ozebniku, južna stena* (60 st., I–II, 2 uri).

27.–31. 7.: **Xuelian North East** (6249 m), prvi pristop in prvo prečenje gore: *SZ raz/Razzaupanja* (ED2, A15, M5+, 2400 m + 400 m vršnega grebena, D, 36.30 ure plezanja), sestop in trije spusti po vrvi po *JV steni/Seračina* (A13, 60–80 st., 2000 m, 14 ur).

megle za hip razkadijo in razkrijejo, da nam nad glavami grozi cel pas serakov. Sestopamo v navezi. Ledna strmina se z vmesnimi skalnimi stopnjami giba med 60–80 stopinjami. Šele po petih urah smo izven dosega serakov. V istem tempu

Aleš v prvi skalni stopnji FOTO: PETER JUVAN

Veselje prvopristopnikov na vrhu Xueliana NE,
30. 7. 2011, Peter, Igor in Aleš FOTO: ALEŠ HOLC

sestopamo, dokler ne pridemo na prostran, strm, razbit ledenik. Postavimo šotor in se zvlečemo v mokre spalke. Tokrat hitro zaspimo saj nam ni "treba" ne piti ne jesti. Smo precej izsušeni, a hvaležni, da smo izven serakov.

Zjutraj v megli iščemo prehode, ko spet začne snežiti, do lažjega terena pa imamo še tisoč metrov. Večkrat se vračamo po gazi nazaj in iščemo boljše prehode, a kamor koli pogledaš, je vse sivo in belo! Sredi popoldneva po petih dneh srečno zapustimo stene severovzhodnega Xueliana. Napetost nekoliko popusti, za hip proslavimo v objemu. Med plezanjem po ledeniku navzdol naletimo na prvo vodo, ko Igor ponesreči predre ledeno cev. Nalivamo se z ledenico ... Naslednjih pet ur do tabora ABC mine v iskanju prehodov čez skoraj vodoraven ledenik, skoraj dve uri gazimo in padamo v razpoke do pasu in ramen vseskozi točno na višini 4250 metrov. Absolutni zmagovalec pri vdorih

v razpoke je Peter, ki vodi ledeniško naveso, čeprav tudi z Igorjem večkrat pobrcava v prazno. Ob 21. uri v močnem sneženju prispemo v tabor ABC.

ODHOD

Popoldan zagazimo s 35-kilogramskimi nahrbtniki proti baznemu taboru. Prvo tretjino hodimo kot v transu, peklensko vroče je, kot bi nas nekdo žgal. Po šestih urah nas toplo sprejmeta Mr. Lee in naš David, ki pripravi obilno večerjo. V naslednjih dneh v spremenljivem vremenu izpeljemo čistilno akcijo v okolici baznega tabora in počistimo še vso nesnago za občasnimi trekerji na tem idiličnem koščku matere Zemlje, kjer sredi ledenih prostranstev vse dehti in žvrgolijo ptice. Zvečer gremo na krajši sprehod proti jezeru in s Petrom raziščeva desni breg. Vode je ogromno. Ko smo prišli, so konji lahko šli po laguni, sedaj pa bo treba nadelati in urediti pot po moreni.

Naslednji dan spakiramo in pripravimo tovore, ko se prikažejo konji. Že pozno popoldan smo pred zadnjo reko, ki se topi iz ledenika pod Kanyalaki. Nekajkrat poskusimo priti čez divjo in ledeno vodo, a nas ta začne spodnašati. Široka je vsaj dvajset metrov. Ko počasi ostajamo brez idej, se kot iz filma pojavi na drugi strani vodja naših konjarjev, s katerimi smo se razšli že nekaj ur prej, in nas vse štiri, enega za drugim, s svojim slokim konjem znosi čez deročo reko. Do mraka smo vsi na večerji in po enem mesecu na pivu v jurti pri lastniku Adu v Xiata. Vzdušje je prešerno, kot bi prišli domov.

Naslednje dni v Urumqiju preživimo različno, kitajska planinska zveza pa nas še zadnjič opehari za 700 EUR, saj smo zveznega oficirja vso pot hranili, sedaj pa smo morali zanj hrano še dodatno plačati. Naš poštenjakar Ye Bing nas predzadnji večer v znak prijateljstva povabi na obilno večerjo s svojo družino. Sledijo le še objemi z domačimi, lepe zgodbe, spomini ... in vse tisto, kar je težko prelitati na papir. ◻

Člani odprave (4. 7.–12. 8. 2012): Aleš Holc (AO Kamnik), Igor Kremser in Peter Juvan (AAO Ljubljana)

Peter Ščetinin pri 75 letih v raztežaju z oceno 6a+ FOTO: TINE MARENČE

Stenam sem večno hvaležen

Pogovor s Petrom Ščetininom

✍ Tine Marenče

Peter Ščetinin velja za eno naših vodilnih alpinističnih osebnosti v obdobju, ko se je klasični alpinizem počasi poslavljaval in ko so naši alpinisti začeli osvajati najvišje vrhove sveta. Bil je izjemen plezalec v kopni skali – zanj je veljalo, da je plezal zelo hitro, če se je le dalo, prosto in z malo vmesnega varovanja, večkrat tudi solo. Kljub izjemnim dosežkom ostaja skromen, o svojih alpinističnih pustolovščinah pa pripoveduje zelo življenjsko in z velikim žarom v očeh.

Kljub temu da si star 75 let, si še vedno zelo vitalen in poln energije. Koliko je k temu prispeval alpinizem?

Da sem zaradi alpinizma še sedaj tako gibčen, bi težko rekel. Mogoče sem to vseeno podedoval po očetu in mami, ki sta bila prav tako zelo vitalna. Gotovo pa mi je alpinizem zelo veliko dal. Ta je bil zame poleg družine v življenju najpomembnejši. Bolj kot služba.

Alpinisti radi rečemo, da je alpinizem način življenja. Kakšen odnos do te trditve imaš ti?

Gotovo je, da sem v hribih iskal samega sebe in se tudi našel. To mi je veliko pomenilo, ker sem iz alpinizma črpal smisel življenja, samozavest, da nekaj sem, da nekaj zmorem. Alpinizem te postavlja pred takšne preizkušnje, da moraš v določenih trenutkih zastaviti vse, tudi življenje. To je res velika življenjska šola.

Kakšni so bili tvoji alpinistični začetki?

Vesetje do plezanja sem imel vedno. Že kot otrok sem zelo rad plezal po drevesih. Zares me je zagrabilo, ko sem bral knjigo Nanga Parbat Hermannu Buhla, mojega vzornika, pa opis Direktne smeri v Dedcu Cirila Debeljaka, kako se je v

najtežjem delu smeri držal z enim prstom. Z alpinizmom sem želel začeti že v gimnazijskih časih. Nekega petka sem se tako že dogovoril z načelnikom celjskega AO, da bom pričel obiskovati alpinistični tečaj. Nesrečno naključje pa je hotelo, da se je on še isti konec tedna ponesrečil med plezanjem v gorah. To me je tako prizadelo, da nisem odšel na odsek, ampak sem še nekaj let počakal. K sreči sem potem šel v Akademski AO šele v tretjem letniku fakultete – če bi šel prej, študija ne bi nikoli dokončal.

V svojih najboljših alpinističnih letih si veljal za alpinista, ki je zelo hitro plezal. Če omenim samo ponovitev Češke smeri v Frdamanih policah v osmih urah, prvopristopnika sta namreč plezala štiri dni. Kako ti je to uspevalo?

Ni mi bilo težko plezati brez varovanja, razen če ni bilo ekstremno težko. Bil sem tako prepričan, da zmorem, da sem varčeval z zabijanjem klinov, ker je to izguba časa. Očitno sem bil tako spreten, da mi varovanje ni veliko pomenilo. Poleg tega nisem mogel plezati z Barbko z mislijo, da lahko padem. Moral sem biti vzor zanjo, spodbuda, da tudi ona zmore.

Barbka Lipovšek, pozneje Lipovšek-Ščetinin,¹ je bila tvoja življenjska sopotnica in v tvojem prvem alpinističnem obdobju tudi glavna soplezalka. Kako se je začela vajina skupna pot?

Srečala sva se na alpinističnem odseku. Kako sva prišla skupaj, nimam pojma, kar zgodilo se je. Enkrat sva šla skupaj plezat, to se je kmalu ponovilo in sva se zblížala. Leta 1962, po resni plezalski turneji v italijanskih Dolomitih, ko sva ponovila tudi slovito Direttissimo v Veliki Cini, Barbka kot prva ženska,² so prišli otroci in poroka ... Kaj hočemo,

¹ Barbka Lipovšek-Ščetinin (PV 1975/08, 453–455).

² Barbka Lipovšek in Peter Ščetinin v Dolomitih (PV 1962/11, 521).

takrat sva bila po vseh tistih dobrih vzponih res evforična. Barbka je potem nekoliko manj zahajala v gore, jaz pa sem se še naprej lahko resno ukvarjal z alpinizmom, za kar sem ji res hvaležen. Najtežje v življenju mi je bilo, ko je leta 1975, stara komaj 33 let, zaradi hude boleznii umrla.

Kot vem, je Barbka v tistih letih veljala za našo najboljšo alpinistko.

Barbka je bila odlična alpinistka. Bila je zelo ambiciozna, a hkrati očitno tudi dovolj previdna. Kot prva ženska je v navezi z mano prečila sedemtisočak Pik Lenin v Pamirju, v ženski navezi je ponovila sloviti Čopov steber v Triglavski steni, in to večinoma v vodstvu. Tudi ko sva plezala skupaj, je poskušala biti enakovredni člen naveze, kar je bilo za alpinistke tistega časa prava redkost. V svetovnem merilu je bila ona zagotovo boljša kot jaz. Alpinistk takrat namreč ni bilo veliko.

Kako si doživljal vzpone z Barbko?

Po eni strani mi je bilo najlepše plezati z njo, po drugi strani pa mi je bilo težje, ker je bilo tveganje večje, saj sva bila ne nazadnje družina. Imel pa sem vedno v zavesti, da sem jaz močnejši člen naveze, tisti, ki bo moral reševati najtežje situacije. Kljub temu da je bila med ženskami enkratna alpinistka, sem se vseeno zavedal, da jaz zmorem več. To je ostalo v meni, tudi ko sem bil v navezi z enakovrednimi soplezalci, vedno sem želel biti trden člen naveze. Nikoli

Severna stena Eigerja, Prečnica bogov (z Georgom Haiderjem, 1973)
FOTO: ARHIV PETER ŠČETININ

nisem prepustil raztežaja partnerju v navezi, če sem bil jaz na vrsti.

Bi lahko dejal, da si hribe doživljal tudi romantično?

Če sem plezal sam, potem že. Zato pa sem tudi veliko soliral. To je tisto posebno doživetje, ko se zlepiš z goro in steno. Popolnoma razumem, kaj nam je poskušal povedati pokojni Tomaž Humar s tem, ko je govoril, da ga je poklicala gora. On je v stenah doživel take stvari, ki so jih le redki med nami. Zato je tudi tako razmišljal, fantaziral in bil velikokrat nerazumljen.

Bil si eden najboljših, če ne kar najboljši solo plezalec tistega obdobja. Znano je, da si poskušal tudi pri takih vzponih plezati čim bolj prosto in s čim manj varovanja. Si imel vedno vse pod nadzorom?

So bili kritični trenutki, a nikoli nisem pomislil, da zdaj bo pa konec. V sebi sem imel in imam še vedno žilico, ki me vleče k tveganju. Ta žilica je mogoče prevelika drznost, ki pa me je v kombinaciji z občutkom previdnosti obvarovala pri vseh teh izzivanjih. Kljub vsemu danes ne vem, kako sem zmogel vse te vzpone – kakšno *psiho* sem imel.

Kaj so ti solo vzponi še pomenili v okviru celotnega tvojega plezanja?

S solo plezanjem dobiš blazno samozavest, da zmoreš in da se ti ne more nič zgoditi. Poleg tega pa veliko pridobiš na hitrosti pri plezanju. Mene v steni praktično ni nikoli zgrabila panika, tudi ko je bilo najhuje. Kot na primer v Piz Badile, ko sva bila z Barbko šest dni ujeta v steni. Kljub lakoti, premočenosti in dehidraciji sem bil prepričan, da bova vzdržala in se rešila, da bova zmogla, saj je šlo za vprašanje biti ali ne biti.

Verjetno je šlo pri plezanju v Piz Badile v švicarskih Alpah za tvojo najbolj resno alpinistično izkušnjo. Jo lahko bolj natančno opišeš?

Še bolj resna je bila, ker sva bila pri tem vzponu skupaj z Barbko. Glavno napako sva naredila, ker sva že na samem začetku pred sabo spustila nemško navezo, ki je bila prepočasna. Onadva sta kljub temu še isti dan, pred poslabšanjem vremena, izplezala iz najtežjega dela stene, naju pa je dež ustavil v najtežjih raztežajih. Lilo je kot iz škafa, čez naju pa so padali slapovi vode. Kljub temu sva prišla do večera dvesto metrov pod izstop in tam bivakirala. Bilo je avgusta, pa je ponoči vseeno zapadlo pol metra snega. Naslednji dan sem poskušal nadaljevati, vendar je bilo enostavno prenevarno. Zagotovo bi "odletel", tega pa si zaradi odgovornosti do obeh nisem mogel privoščiti. Zato sva si v snežnem jeziku izklesala poličko in ponovno bivakirala. Bilo je divje, povsod okrog naju so leteli snežni plazovi. Tako sva tam preživela še štiri bivake. Potem pa se je vreme toliko izboljšalo, da so reševalci z grebena napeli dvesto metrov vrvi in naju rešili. Ob 21. uri zvečer smo bili na grebenu, potem pa je sledil še nočni vzpon na vrh in sestop v dolino. Res sva bila utrujena in izčrpana.

To reševanje mi je ostalo v lepem spominu tudi po človeški plati. Takrat je bilo tako, da švicarski reševalci niso odšli reševat, če ni bil pred tem na njihov račun položen

denar za stroške reševanja. Veliko denarja, deset tisoč frankov, je takrat za naju založil Slovenec Rado Rakusa, ki je živel v Švici in s katerim smo se prvič srečali dan pred vzponom. Res sem mu hvaležen. Pa potem tudi alpinističnim prijateljem, ki so nama skupaj s Planinsko zvezo takrat pomagali pokriti te stroške. Za tiste čase je bilo to res veliko denarja, ki ga z Barbko nisva imela ...³

Medijsko se nisi nikoli posebej izpostavljaj, ampak vseeno, ali si bil kaj tekmovalen v alpinizmu?

Ne, ne, nikoli se nisem ukvarjal s tem, da bi se promoviral. Za to moraš imeti posebno žilico oziroma moraš težiti k temu. Drugače sem se pa v tujini vedno poskušal predstavljati kot Slovenec in ne kot Ščetinin. Moj dolgoletni soplezalec, Bavarec Georg Haider,⁴ me je sprva bolj za šalo kot zares klical kar partizan. Drugače pa sem bil tekmovalen, ampak zopet kot akademik in ne kot Ščetinin. Takrat je potekalo še rivalstvo med klubi. Če si bil akademik, si moral pokazati, da si boljši kot matičar. Zato sem se čudil, da me je Ante Mahkota povabil v navezo za plezanje v Obrazu Sfinge, saj je bil on matičar. Po drugi strani pa sem bil zelo vesel njegovega povabila.

Kako si doživljal vzpon v Obrazu Sfinge, o katerem se zaradi filma Sfinga danes tako veliko govori?

Bil sem res radoveden, kakšna je ta stena, kakšno bo plezanje v tako težki liniji, kot se je govorilo, da je. Strah me takrat tega vzpona res ni bilo, saj sem bil v skali zelo dobro *vplezan*. Kljub vsemu se pa dobro spomnim občutkov, ki sem jih imel ob plezanju velike strehe. Anteju, ki je previsni del raztežaja ob zadnjem poskusu že lepo opremil s klini, se moram zahvaliti, da me je tam spustil naprej v iskanje nadaljnje poti, tako da sem lahko tudi jaz nekaj pomembnega prispeval k temu vzponu. Ampak je bilo divje, ko nisem vedel, kaj me čaka. Že streha je bila kljub opremljenosti fizično še vedno zelo naporna – sem visel v njej kot muha. Psihično najtežje pa me je čakalo na njenem koncu, izstop iz nje. Zabil sem en klin, drugače pa je šlo prosto. Ob tem sem se najbolj bal, da bom zaradi težavnosti in hudega trenja odletel, sicer v zrak, ampak daleč ... To bi bilo zelo nerodno.

Plezala sta zelo hitro, kar vaju je kar malo presenetilo, saj nista bila vajena plezati skupaj. Ampak zakaj, saj sta bila takrat verjetno naša najboljša naveza za plezanje skalnih smeri?

Ja, verjetno res. Kljub temu da je Ante takrat veljal za malo vase zagledanega alpinista, me to ni motilo, saj sva se v steni odlično ujela. V steni sva si bila popolnoma enakovredna. Čisto vseeno mi je bilo, kako se bo Ante promoviral, potem ko bova smer preplezala, jaz sem užival v plezanju. Danes me veseli, da se je Ante skozi vsa ta leta spremenil in zna odkritosrčno pohvaliti tudi svoje nekdanje soplezalce.

Cassin v Zahodni Cini (z Barbko Ščetinin-Lipovšek, 1969)
FOTO: ARHIV PETER ŠČETININ

Peter in Barbka Ščetinin na vrhu Zahodne Cine FOTO: ARHIV PETER ŠČETININ

Na vrhu Sfinge si naredil tudi zelo lepo gesto.

Kljub temu da sem imel dovolj vrvi za izplezanje iz stene, sem kakšnih deset metrov pred koncem naredil varovališče, tako da je Ante prvi priplezal na vrh. To se mi je zdelo najbolj prav in zaslužno – on je prispeval levji delež k osvojitvi te smeri.

³ V sklad za reševanje ponesrečenih alpinistov v tujih gorah od 15. 10. do 31. 12. 1968 (PV 1969/2, 100).

⁴ Georg Haider, bavarski alpinist, ki je bil, potem ko je Barbka prenehala z resnim alpinizmom, Petrov najpogostejši soplezalec.

Prečenje Bezenjijske stene – sedem dni nad 5000 metri (z Barbko Ščetinin-Lipovšek, Janezom Golobom in Poldetom Potočnikom), 1965 FOTO: ARHIV PETER ŠČETININ

Kakšne občutke si imel to pomlad ob gledanju filma Sfinga, ki pripoveduje tudi vajino zgodbo?

Prijetne občutke! Posnetki Sfinge so mi bili vseč, posebno plezalski, ki bi jih bilo lahko več. Sama zgodba je res posebna, ko se prepletata staro in novo. Zelo domiselno. Pa lepo se mi zdi, ker film dokaj realno sledi najini resnični zgodbi.

Kako pa si se počutil, ko si skupaj z Antejem po toliko letih ponovno sedel na vrhu Sfinge?

Na Sfingi me že kakšnih deset let ni bilo. Ponovno sedeti na njej skupaj z Antejem – to so bili pa fantastični občutki. Prav rad sem strmel v njeno globino. Pravi občutek občudovanja pa sem doživel, ko se je Robert Pečnik⁵ pognal v globino, prav predstavljal sem si, kako bi jaz užival, če bi bil na njegovem mestu. Je pa res, da je bil ta dan za Anteja še bolj poseben, saj se je verjetno tja vrnil prvič po najinem vzponu.

Ali je v duhu zdravega rivalstva med akademci in matičarji nastala tudi legendarna Akademska smer v Vežici?

Ja, delno, verjetno. Tam se najbolj spomnim prvega raztežaja, ki je bil prav pasji, moker in zelo spolzek, s čisto majčkenimi oprimki. Kako sem se tam prigojufal čez ... V zgornjem delu smeri naju je potem ujela še nevihta, tako da ni bilo nič prijetno.

Zaupaj mi še, kako si se prigojufal čez tisto gladko ploščo sredi smeri?

Z nebeško *lojtro*. To pomeni, da sem pri varovališču začel plezati z Barbkinih ramen. Nato sem našel oprimek in se potegnil čez. Kako pa sem potem naprej plezal, pa ne znam povedati. Ko plezam, se sploh ne trudim zapomniti si oprimkov. Enostavno se vživim v skalo in grem, kjer je možno. Plezam čisto avtomatsko, nagonsko ...

Sredi šestdesetih let si začel plezati v kanjonu Paklenica na sosednjem Hrvaškem. V naslednjih dvajsetih letih si tam preplezal več prvenstvenih⁶ in ponovil večino klasičnih smeri. Ponovno si se s hčerko Veroniko tja vrnil leta 2003. Kaj se je v teh letih spremenilo?

V Paklenici sem res veliko plezal. Ni čudno, ko pa je tam tako kompaktna skala. Včasih smo taborili pod steno, bil je mir in veliko smo se družili. Da pa danes prideš v kanjon, moraš plačati vstopnino, preveč ljudi je, ne moreš se vklopiti v naravo, preveč je vsega. Leta 2003 sem z Veroniko in njeno prijateljico ponavljal Diagonalko, ki sva jo pred desetletji preplezala skupaj z Georgom Haiderjem. Počutil sem se dobro in tako kot v mladih letih nisem nameščal veliko varoval, čemur se je Veronika samo čudila in mi bolj za šalo kot zares rekla: "Oči, ti si nor!" Kar sem seveda vzel za pohvalo in ne grajo, saj tudi takrat res nisem čutil, da bi moral zabiti kakšen klin več.

⁵ Robert Pečnik, prvi BASE skakalec, ki je leta 2000 skupaj s Svitom Kraigherjem in Davorjem Lovrenčičem skočil s triglavske Sfinge.

⁶ Aniča Kuk (Velika Paklenica), S stena, Vražja smer (PV 1973/09, 476).

Leta 1973 si kot eden prvih Slovencev preplezal tudi slovito severno steno Eigerja v Švici. Kot vem, si si pri tem vzponu naprtil kar veliko odgovornost.

Stene sva se lotila z Georgom. Bil je sijajen plezalec, nekoliko bolj previden kot jaz. Že na začetku vzpona, zjutraj, ko je bilo megleno in oblačno, sem v veliki želji preplezati to steno prevzel pobudo in odgovornost in odločil, da nadaljujema. Vreme je potem dva dneva še kar zdržalo. Plezanje ni potekalo v mojem stilu. Bila sva počasna, ker sva morala stalno čakati naveze pred sabo. S švicarsko navezo smo se pozneje celo združili v eno, da nam je šlo nekoliko hitreje. Razmeres nismo imeli najboljših, veliko delov je bilo požledenih in ledenih. Pod kakšnim pritiskom sem bil prva dva dneva plezanja zaradi svoje odločitve na začetku vzpona, pričajo solze, ki so mi po licih pritekale od olajšanja, ko sem v slabem vremenu premagal Prečnico bogov, s čimer smo imeli dokončno odprto pot na vrh stene. Ja, res sem si pri tem vzponu naprtil preveliko odgovornost, a če se danes ozrem nazaj, vem, da sem se takrat pravilno odločil, ker če ne bi vztrajal, se v Eiger verjetno ne bi več vrnil ...⁷

Po dveh odpravah na Kavkaz,⁸ kjer si nabral veliko izkušenj in lepih vzponov, so sledile vedno višje gore,

⁷ Srečanje z Eigerjem (PV 1974/3, 101–104).

⁸ Tretja alpinistična odprava v Kavkaz – 1965 (1965/12, 529–536).

Na 7800 metrih ob vzponu na Kangabačen (s Stanetom Belakom in Romanom Robasom, 1975) FOTO: ARHIV PETER ŠČETININ

skoraj do osem tisoč metrov. Kakšne spomine imaš na vse te odprave?

Lepe spomine imam na odpravo v Pamir, zadnjo, na kateri sem bil skupaj z Barbko. Skupaj sva prečila Pik Lenin in Barbka je bila takrat prva ženska, ki ji je uspel ta podvig.⁹ Uspešna odprava v Hindukuš mi je ostala najbolj v spominu po vzponu Zvoneta Koflerja in Janka Ažmana na vrh našega glavnega cilja, skoraj 7400 metrov visokega Istor-o-nala. Medtem sem bil skupaj z Janezom Brojanom v naslednji navezi, ki je čakala v zadnjem taboru za naskok na vrh. Zvoneta je ob sestopu z vrha zaradi slabe aklimatizacije zvila višina, zato sva šla nasproti, na pomoč. Uspešno smo potem vsi skupaj sestopili z gore. Ker je začelo primanjkovati časa pa še vreme se je poslabšalo, smo nato zaključili s plezalnim delom odprave in se odpravili na dolgo pot proti domu. V Pakistan smo namreč pripotovali z osebnimi avtomobili in tovornjakom. Vračanje pa je bilo žalostno, saj smo v Afganistanu doživeli hudo prometno nesrečo, v kateri je Zvone nesrečno preminil. Bil je sijajen fant, s katerim sva bila povezana tudi preko naše triglavske Sfinge. Tudi on ima namreč z Jankom Ažmanom svojo smer v tej steni – Raz Mojstranških veveric.¹⁰

Odprava na Kangabačen pa mi je v spominu ostala predvsem zaradi izčrpanosti po jurišnem vzponu, ki smo ga opravili skupaj s Stanetom Belakom in Romanom Robasom. Pred njim sem se preslabo aklimatiziral, samo enkrat sem bil na višini 6400 metrov, kjer sem prespal. Ob končnem vzponu sem zato krepko čutil višino. Od zadnjega tabora na višini 7400 metrov smo imeli še zelo težke razmere, sneg je bil mehak in gazili smo tudi do pasu. To je bilo živalsko naporno. Vse skupaj nam je vzelo precej časa, tako da smo začeli sestopati, ko se je že večerilo. Ko smo v temi ob sneženju sestopali čez strmo vesino, pa nas bi skoraj odnesel plaz; je že počilo nad nami, vendar se k sreči ni sprožilo. Tako smo vseeno srečno dospeli do zadnjega višinskega tabora, kjer smo prespali, naslednji dan pa odkorakali vsak zase po dolgi poti proti baznemu taboru. Tja sem prišel popolnoma "crknjen". Še en teden nisem bil za nobeno rabo.¹¹

Z alpinizmom si se resno ukvarjal do sredine sedemdesetih let, potem pa precej manj. Si kdaj razmišljal, zakaj?

Takrat me je zapustila Barbka, kar je zagotovo močno vplivalo name. Poleg tega pa so se v tistem obdobju pojavili prvi zmaji in takoj sem vedel, da to moram početi, saj sem si že kot otrok želel leteti. Z dvema tako resnima športoma pa se po mojem mnenju sočasno ne moreš ukvarjati dovolj varno. Z zmajarstvom sem se potem ukvarjal kakšnih pet let, do nesreče, ko sem si ob strmoglavljenju resno poškodoval peto. Medtem plezanja nisem popolnoma opustil. Je pa res, da nisem imel več pravega soplezalca. Barbke ni bilo več, Georg pa je bil predaleč in ni imel več toliko časa.

⁹ Prečenje Pik Lenina (PV 1968/5, 218–220).

¹⁰ Na konjsko podkev v Pakistanu (PV 1972/1, 1–8).

¹¹ Več člankov o odpravi na Kangabačen leta 1974 (PV 1976/1, 19–29).

Prvo letenje z zmajem s Slivnice (1976) FOTO: ARHIV PETER ŠČETININ

Lahko za konec podaš kakšen nasvet mlajšim alpinistom, da bodo tudi oni tako dolgo kot ti uživali v gorah?

Človek mora imeti v sebi celo življenje otroško radovednost – jaz še danes sanjam o plezanju in letenju, iščem igro. Čutiti moraš neko posebno ljubezen do gora, rad jih moraš imeti kot ljubico. Je pa res, da ukvarjanje s takimi dejavnostmi nikoli ne sme postati površno, vedno moraš biti skoncentriran. Imel sem dve resni nesreči: v Dedcu sem padel osemdeset metrov, z zmajem pa pri Dražgošah s startne rampe strmoglavil dobrih dvajset metrov. Obe sta se zgodili zaradi moje nepozornosti. Kljub tem manj prijetnim izkušnjam pa lahko rečem, da so mi stene dale toliko energije za ostali del življenja, da sem jim večno hvaležen. Brez gora in alpinizma bi bil danes zagotovo drugačen, kot sem. Zato se ne strinjam z ljudmi, ki pravijo, da smo alpinisti samomorilci – kakšni samomorilci, jaz

nisem nikoli v življenju pomislil na samomor. Preplezati nekaj zares težkega ti da izjemno samozavest, ki ti zelo pomaga tudi v vsakdanjih težkih življenjskih preizkušnjah. V alpinizmu človek resnično lahko najde svoj smisel življenja – jaz sem ga!

Peter je za svoja leta neverjetno vitalen in poln življenjske energije, poleg tega pa nasmejan, optimističen in še vedno poln otroške radovednosti. Z zmajem ne leta več, ker pravi, da nima več dovolj dobrih refleksov, v skale pa se še vedno rad poda. Svoje mojstrstvo mi je dokazal dan po intervjuju, ko sva skupaj ponovila navrtano smer Krajcarca, ki je ocenjena s 6a+, v Zadnjiškem Ozebniku. V steni se je gibal kot mladostnik, raztežaj z oceno 5c pa lahkotno preplezal kot prvi v navezi. Nič čudnega, da si želi po petdesetih letih od svoje prve ponovitve Ašenbrenerja to legendarno smer v Travniku ponovno preplezati. ◦

Posebna ponudba pred letom 2012

Se želite naročiti na Planinski vestnik? Zdaj je pravi čas: postanite naročnik Planinskega vestnika za leto 2012 in revijo boste začeli prejemati že letos. Če naročite in plačate Planinski vestnik do konca leta 2011, dobite za ceno 34,00 € številke letnika 2011 od dneva plačila naprej in 12 številke letnika 2012. Tako boste zadnje letošnje številke dobili brezplačno!

Naročite se tako, da pišete na ursa.mali@pzs.si ali pokličete na brezplačno številko **080 1893**.

Naročnina je lahko tudi lepo darilo za vaše bližnje ali prijatelje!

Steinernes Meer

Gorovje nad Kraljevim jezerom

✍ Vid Pogačnik

Watzmann izpod Hundstodgatterla FOTO: VID POGAČNIK

Popoldanski dren ob jezeru prenašava stotično. Res, da sva neodvisna, ampak okvirni načrt pa vseeno imava. Še do večera morava priti na planoto, ki je vsaj 1000 metrov višje. Bartolomejev travnik pod vzhodno steno Watzmanna je zagotovo eden najlepših krajev v Alpah. Izvija se iz vrveža in na stezi ob jezeru sva že sama. Nato se pot hitro dvigne v stransko dolino. Narejena je z vso nemško preciznostjo. Niti en kamen ne štrli iz lepo nasutega drobnega peska. Mogoče pa le zato, ker je bil to nekoč revir bavarskih kraljev? In svinj, če jih je po Saugaše kdaj kaj šlo gor ali dol. Ta strma dolina naju hitro prestavi nekaj sto metrov višje, potem pa po kraških dolcih pot še skoraj eno uro motovili, preden

se nad travnikom z zelenim jezerom prikaže Kärlingerhaus.

Nič ne bom čistil čevljev pred vstopom v kočo, kot zahteva napis ob krtači na verigi! V svoj šotor grem pač lahko, kakršen hočem, samo postaviti ga je še treba, seveda. Napoved o izboljšanju vremena se izcimi v vztrajen dež. Zato se vzpenjava še naprej; na dvesto metrov višji uravnavi Baumgartl vidiva zadnje upanje, da na ravnem na travi postaviva šotor.

Nisem dobro izbral! Vso noč lije, šotorček stoji v bregu, pod mojim ležiščem je grda skala. Ko se ji izogibam, se tiščim ob platno in tam voda pridno pronica v notranjost. Jasmina, pol stopničke nižje, ima sicer mehkejšo

podlago, ampak vso noč mora po malem plavati. Zjutraj sva skoz in skoz mokra, čemerna in neprespana. Na bližnji skali se pripraviva za takojšen pohod. Zajtrkovala bova zgoraj na soncu, ki je vendar napovedano.

Čez pol ure že spet dežuje. Ob kočuri, malo stran od poti, nekdo z daljnogledom opazuje okolico. Bova pa kje druge vedrila! Potem pa Jasmina, pomislite, na ravnem stopi na kamen, ki se, najbrž po dolgih stoletjih, odloči prevaliti na hrbet, tako da punca grdo pade in se potolče po kolenu in roki. Nekje najdem prastar umazan obliž, toliko da ji ustavim krvavitev iz prsta. Če ne bi prav takrat posijalo sonce, bi morala dosegla najnižjo možno točko. Čas je za zajtrk.

V naših gorah imamo toliko visokogorskih kamnitih planot, da me razne Totes Gebirge, Steinernes Meer in podobne pokrajine dolgo niso pritegnile. So pa kot nalašč za daljše pohode, na katerih vse svoje *nosiš s seboj*, in tako je prišlo na vrsto tudi berchtesgadensko Kamnito morje. Sem pa tudi že komaj čakal, da ponovno vidim mogočni Watzmann in globoko pod njegovim vrhom temnozeleni Königsee z ljubko cerkvico sv. Bartolomeja. Samo toliko morava še počakati, da se vreme izboljša!

PREČENJE SCHÖNFELDSPITZE

Uro kasneje doseževa Buchauerscharte. Odpre se lep pogled na jug, midva pa se bolj ozirava k Schönfeldspitze, na katero se morava povzpeti. Res je z vseh strani hudo strma, a težave pri vzponu naj ne bi presegle prve stopnje zahtevnosti. Čez Schönecknieder je treba plezati navzdol. Jasmina nikoli ni marala prečnic, sedaj ima še oklan prst in njeno moralo tlači zajeten nahrbtnik. Schönfeldspitze onkraj škrbine je videti kot cerkveni stolp. Pod vrhom je nanj prilepljenih nekaj ljudi, ki so prilezli z druge strani.

Plezanje na vrh res ni zahtevno, samo naravnost navzgor, napake pa niso dovoljene. Gospa in gospod, tako rekoč pri šestdesetih,

pa letos še nista navajena na toliko globine pod seboj. Na vrhu je velikanska Pietà v obliki križa. Že desetletja se tam prepira s prav nič strpno gospo Estetiko, ampak saj se človek lahko usede k uživanju razgleda tudi tako, da ju ima za hrbtom. Na nebu je morje razigranih belih oblakov, spodaj kamnito morje visokogorskega krasa, v daljavi Königsee.

Pričakujeva lažji, zavarovan sestop na drugo stran. Že kmalu pod vrhom, malo po odcepu poti, je okrog zelo izpostavljenega, skoraj navpičnega raza res nekaj klinov. Kasneje varoval ni več. Udobna polica pripelje na zahodno ramo. Na drugi strani je spet strmo skalovje. Sredi sestopa navzgor pripleza mlad fant, domačin, z nekakšnim

klientom na vrvi. Svetuje mi, naj vendar pospravim palice, češ da je še nekaj skoraj navpičnih nezavarovanih stopenj. Mogoče sem res videti čudno, ampak dokler plezanje ne preseže prve stopne zahtevnosti, se s palicami počutim bolj varno. Z leti sem razvil nekakšno tehniko štirinožnega pajka in doslej se s svojima lastnima nogama še nisem zapletel v palice. Ni pa to po gorniški teoriji, vem. Še preden prideva do Riemanhaus, naju onadva že dohitita, vendar zato, ker sploh nista šla na vrh. Tako je to klienti, pa četudi so na vrvi!

ČEZ RAZBURKANO KAMNITO MORJE

Koče v hribih so dobre samo za dodatno pivo in izjemoma za kakšno golaževo ali zelenjavno juho. Ko se čez slabo uro odmajeva naprej, neusmiljeno žge sonce. Eichstätter Weg je triurna povezava s kočjo Ingolstädter Haus. Pot gre skozi osrčje Kamnitega morja. Kot kje na Kaninu, razsežnosti so velikanske. Na pol poti se končno odločiva posušiti svojo opremo. Vse cunje, spalki in šotor razprostreva po vroči skali, naredi pssst, potem takoj še enkrat, ko odprem mrzlo pivo, malo zadremava in že je vse suho.

Nič hiteti čez Kamnito morje, bi ne bilo dobro za motivacijo! Skozi labirinte balvanov, čez škrapljaste pode, mimo velikih plošč z okamnelimi školjkami naju pot končno le pripelje k Ingolstädter Haus. V poznem popoldnevu imava dovolj časa, da poiščeva primerno mesto za spanje. Jasmina ima genialno srečo! Slabih pet minut od koče, ob poti v dolino, onkraj podkvaste skalne pregrade, ki naju skrrije pred vsemi pogledi, je čisto ravna gorska trata, obrnjena na zahod. Dolgo sediva pred šotorom in opazujeva sonce, ki počasi zahaja za Leoganškimi gorami. Danes se bo pa dobro spalo!

Zjutraj sem jaz tisti, ki začne z malodušjem. "Oblačno je," izjavim. Jasmina se pa ne da: "Za zvezde je že prepozno, za modro nebo pa prezgodaj, čisto jasno je." Res sva različna. Medtem ko jaz navadno prvo polovico dneva nič ne jem, Jasmina skuša stabilizirati svojo dušo tako, da čim prej obteži želodec. Ampak tokrat greva na bližnji Großer Hundstod še pred zajtrkom.

NA GROSSER HUNDSTOD IN V DOLINO

Tale Velika pasja smrt je drugi najvišji vrh nad Kamnitim morjem. Med skale poskriveva večino opreme in lahkotno odkorakava okrog Male pasje smrti novim doživetjem naproti. Pot s sedla na glavni vrh je strma in

Schönfeldspitze s planote FOTO: VID POGAČNIK

na nekaj mestih izpostavljena. Spet je treba preplezati eno ali dve mesti prve stopnje. Ko pa si na vršnih pobočjih, se prečkanje do križa, ki ga vseskozi gledaš, že kar vleče.

Kakšen lep velikan je Watzmann s te strani, od zahoda! Škoda, ker je še v senc! Sicer pa bo spet čudovit dan. Pogled v daljave je čist, nebo je jasno, čezenj slovesno jadrajo beli oblaki.

Dolg sestop naju čaka. Do Sv. Bartolomeja je 2000 metrov višinske razlike, na poti bova naredila vsaj še 300 metrov vzpona, dodatno k 600 metrom, ki sva jih že naredila sem gor. Pa tudi razdalja do jezera ni zanemarljiva.

Previdno sestopiva do koč, pobereva opremo in se napotiva okrog Hundstoda proti sedlu Hundstodgatterl. Šele tam bo zajtrk. Zdaj hodiva po zahodni "obali" Kamnitega morja. Pot se najprej spusti, od razcepa pod sedlom pa se začne strmo dvigovati. Pa saj je pravzaprav sploh ni! Čez obupno razbito kraško skalovje lezeva navzgor. Sredi strmine zaslišiva glasno stokanje. Nek možak si je najmanj zvil gleženj. Prijatelja sta mu ga obvezala, sprašujeta, če imava tablete proti bolečinam. Žal ne moreva pomagati, bo že minilo. Ubogi "Hundschmerz" (pasja bole-

čina), takoj krstiva nesrečneža. Čez pol ure slišiva prileleti tja helikopter.

Na sedlu pa, takoj ko zavijeva okrog roba, se prikaže prizor, ki presega vse, kar sva do sedaj videla v Berchtesgadenskih Alpah. Pa tudi drugod ni veliko takih! Nad zatrepom doline Wimbachtal se dviguje mogočna špica južnega vrha Watzmanna. Spominja me na Montaž nad Dunjo. Montaž je bolj razgiban, divji Watzmann pa je eleganten. Ja, tu je res najlepše mesto za današnji zajtrk!

Dobro, da nisva pohoda naredila v obratni smeri! Da bi pri vzponu tukaj, na primer, imela vrh Watzmanna ves čas za hrbtom. Precej ljudi nama prihaja s to usodo nasproti, ko se midva ob čudovitih pogledih spuščava globoko dol. Pri majhnem jezercu pod sedlom Trischübel je prva voda. Pa spet vzpon na sedlo, s katerega bo treba še slabih 1200 metrov dol. Spuščava se po strmi dolini, na uravnava so lepi travniki, na desni vedno bolj visoko raste mogočna stena Gjaidkopfa. Res zanimivo! Ta vrh popolnoma neopazno zaključuje visoko planoto Kamnitega morja, na to stran pa ima celih 700 metrov visoko navpično ostenje. Kar tako! Spodaj na razcepu zavijeva levo proti prehodu Sigeretplatte. Vzorno zavarovana policia vodi

nad prepadom. Onkraj nje se priključiva pristopni poti in zašpiliva veliko klobaso. Mimo bučnega slapa se spustiva k jezeru in se vrneva vzdolž obale k Sv. Bartolomeju. Biergarten glasno kliče.

Kakor po vsaki daljši turi ...

Naročim hrano in še: "Zame eno pivo."

"Kakšno?" vpraša Bavarec.

"Veliko, pol litra," mi nemščina gladko teče.

"To je pri nas malo pivo."

Oh, kako mi je všeč ta dežela! In tako, mislim, da sem prvič v življenju spil dve mali pivu.

In zaključek? Enourno čakanje na ladji-co, od pristanka na severnem koncu jezera pa še dober kilometer pešačiva do najinega specialnega *gratis* parkirišča, potem pa, ker je vinjeta za avstrijske avtoceste pretekla, še dolge ure zdržema vozim do doma. Vaje v koncentraciji pač!¹ ◻

¹ Še več informacij – slik in opisov teh gora – lahko najdete na: www.summitpost.org (v angleščini). Vabim vas tudi na svojo osebno spletno stran: <http://www.geocities.com/vidpogacnik/index.html>.

Živa planina s pridihom tradicije

Velika planina

✍ Andreja Tomšič

Kot bi se ustavil čas - pastirsko naselje Velika planina FOTO: FRANCI HORVAT

Kot zelen otok sredi beline je, ki se dviga nad dolino. Pod belim morjem megle je jesen že pokazala svoje hladno obličje, tu zgoraj pa je toplo. Redki obiskovalci presenečeno mežikajo v bleščeče sonce, ki sije na prazno planino, saj so še pred kratkim premišljevali, kam naj zbežijo iz meglenega oklepa. Živina je že v dolini in kar nekam tiho in spokojno je tu gori.

Uživam v počasnem sprehodu od parkirišča Za Ušivcem, ki je najkrajša pot do Bukovca, mojega prvega današnjega cilja. Na razpotju markirane poti na planini Dovja raven jo uberem kar naravnost gor, na vrh. Odpredo se mi čudoviti pogledi, ki me ob vsakem obisku te planote presunejo: venec Grintovcev vse od obeh Kočen in Grintovca preko Brane, Planjave do Ojstrice ... Ko se čez sonce počasi zapelje oblak in nekoliko ohladi

okolico, se spustim do Gojške planine in naprej do Male planine.

VISOKOGORSKA PLANOTA

Velika planina, največja visokogorska planota Kamniško-Savinjskih Alp in tudi največja v Sloveniji, obsega 5,8 km² in leži v jugovzhodnem delu Grintovcev. Na zahodu jo od Krvavca ločuje globoka koritasta dolina Kamniške Bistrice, na severu se preko sedla Presedljaj stika z

gorami okoli Planjave in Ojstrice. Na severu in severovzhodu jo omejuje dolina Lučke Bele, na vzhodu dolina Podvolovljek, na jugovzhodu pa se s sedlom Volovljek dotakne Rogatčeve skupine ter proti jugu spusti v dolino Črna. Leži na povprečni višini okoli 1500 metrov, njen najvišji vrh Gradišče pa je visok 1666 metrov. Na planoti najdemo kar nekaj planin, med katerimi je najbolj znano pastirsko naselje (selišče) Velika planina, ljudsko imenovano Veliki Stan, po kateri je dobila ime vsa planota. Ostale planine so še Mala planina, Gojška planina in Dovja raven, na severozahodnem robu sta Dol in Konjščica, planina Marjanine njive je na vzhodu, Kisovec pa na jugu.

Nekoč je bila planota večinoma poraščena z drevjem, ki so ga kasneje izkrčili za potrebe pašništva. Travniki še danes poraščajo večino Velike planine, ob robu pa jo obdajajo ruševje, macesni in redki smrekovi gozdovi, a se vedno bolj zaraščajo. Dodatno razgibanost dajejo planoti številne vrtače in brezna.

NEKOČ IN DANES

Nadaljujem proti prvemu od treh planinskih domov, Jarškemu domu. Čas je za kosilo in že pomislim na okusni pasulj in štruklje, ki sem jih tukaj jedla. Seveda, ljudje se pogosto držimo preverjenih stvari in tudi tokrat naročim iste jedi.

Na Veliki planini v sosesčini stojijo trije planinski domovi, med katerimi je le nekaj minut hoda: Jarški dom, Dom na Mali planini ali Črnuški dom in Domžalski dom. Vsi trije so na Mali planini, do vsakega pa nas vabijo številne smerne table, pritrjene na zanimive viharneke. Sicer pa se je prva planinska koča tukaj pojavila že leta 1910. Takrat je kamniški notar Schmidinger zaradi selitve prepustil svojo lovsko kočo, postavljeno nad Vovkovo jamo, Slovenskemu planinskemu društvu, ki jo je preuredilo v turistično z imenom Turistovska koča.

Človek je na Veliki planini bival že v prazgodovini, pastirji pa so jo naselili v srednjem veku, ko se je začela tudi gradnja značilnih ovalnih hiš. Stoletja je bila Velika planina poleti polna pastirjev in živine, v ostalih mesecih pa je samevala, dokler je pozimi leta 1910 niso obiskali drenovci, začetniki visokogorskega smučanja, opremljeni s smučmi in krpji. Odkrili so povsem nov, čudovit

Zasnežena Velika planina in Grintovci z vrha Bukovca FOTO: JOŽE DRAB

svet, zaviti v belino, in glas o tem raju se je kmalu razširil tudi po dolini.

V tridesetih letih prejšnjega stoletja se je na Veliki planini pojavila nova oblika zimskega turizma – bajtarstvo. Ljudje, ki so pastirske kočice najemali v času, ko se na planini ni pasla živina, so se imenovali bajtarji.

Pozimi leta 1944 so okupatorji požgali večino hiš na Veliki, Mali in Gojški planini ter na planinah Dol in Konjščica. Ostali sta le dve hiši na Mali planini, ki sta bili takrat zasuti s snegom. Po vojni so kmetje na pogoriščih spet postavili bajte, vendar ne več tipičnih ovalnih z ognjiščem, temveč štirioglate lope, saj je bila njihova gradnja enostavnejša. Takrat je bilo v okolici Gradišča in Zelenega roba zgrajeno tudi turistično naselje po načrtih arhitekta Vlasta Kopača, ki posnema obliko tradicionalnih bajt z Velike planine.

Nekaj kmetov pa je vseeno ostalo pri starem načinu gradnje, med njimi tudi Preskarjev Andrej iz Bistričice, katerega hiša je danes preurejena v Preskarjev muzej na robu planšarskega naselja na Veliki planini. To je edina koča, ki s svojo značilno ovalno streho, do tal pokrito s skodlami (šinkelni), brez oken, vrat in dimnika, s kamnitimi lopniki, pa tudi s svojo majhnostjo ter skromno opremljeno notranjostjo izstopa med ostalimi pastirskimi stanovi. Med drugim se v muzeju nahaja primerek trničja, to je poseben, hruškasto oblikovan sir. Preskarjev muzej je odprt vsak dan v času pašne sezone na Veliki planini.

VELIKO LEPEGA LAHKO VIDIMO ...

Mimo Črnuškega in Domžalskega doma dosežem označeno pot, ki vodi pod razglednim Poljanskim robom, in

Velikoplaninski pastirski stan FOTO: BORUT PERŠOLJA

VELIKOPLANINSKI PASTIRSKI STAN

Edinstvena oblika pastirske hiše, ki je drugod v Evropi ne najdemo, je postavljena na kamnit podstavek kot enoprostorna dimnica, brez stropa, tal in oken. Odprto ognjišče je v kotu, levo ali desno od vrat, na stranski steni so police za latvice, zadaj je pograd. Vse skupaj prekriva ovalna streha, pokrita s skodlami, ki jo nosijo kamnite klade, v elipsi razporejene okoli dimnice. Tako streha pokriva dimnico in prostor okoli nje. Do tega prostora je z vsake strani en vhod, v njem pa živina v slabem vremenu najde zavetje.

V poletni sezoni na planini redno pasejo. FOTO: ALENKA WEBER

se nad njo povzpnem do roba z ograjo. Poljanski rob se dviga nad poraščenimi strmimi jugozahodnimi pobočji, ki se končujejo globoko v dolini Kamniške Bistrice, pogled z njega pa sega vse do Trdinovega vrha, Snežnika in Nanosa.

Nadaljujem po robu in oko se ustavi na Veliki planini, kjer me razveseli pogled na številne ovalne hiške. Vesela sem, da sem danes tudi jaz del njihove zgodbe. Vzpnem se še na najvišji vrh, Gradišče z razgledno ploščo, klopco in vpisno skrinjico z žigom, nato pa me privabi spokojnost velikoplaninskega pastirskega naselja s kapelico Marije Snežne v ozadju.

Pastirsko naselje spada med redka ohranjena naselja te velikosti v Evropi in tudi zato privablja obiskovalce vse dni v letu. Že od daleč je prepoznavno po tipični arhitekturi ovalnih hiš, ki so simbol Velike planine. V kamniškem koncu pastirsko kočjo imenujejo pastirska bajta ali pastirski stan. Spomladi pripeljejo pastirji na Veliko planino krave. Na vsaki planini se lahko pase le določeno število krav, saj je pomembno, da živali ne trpijo pomanjkanja.

Kapelica Marije Snežne se nahaja nekoliko dvignjeno nad pastirskim naseljem. Na tem mestu je stala že prvotna kapelica, narejena po načrtih arhitekta

Jožeta Plečnika, ki pa je bila ob koncu druge svetovne vojne požgana. Na pobudo pastirjev so jo ponovno postavili leta 1988, načrt zanjo pa je naredil Vlasto Kopač, velik ljubitelj in poznavalec Velike planine ter njene zgodovine. Dan Marije Snežne, po kateri se kapelica imenuje, je peti avgust in ta dan predstavlja poseben praznik tudi za celotno pastirsko naselje.

... IN ŠE VELIKO DOŽIVIMO

Vračam se po makadamski cesti in po neoznačenih poteh spet nazaj pod Bukovec in proti parkirišču. Jesenski dan je kratek in z zatonom sonca tudi Velika planina utone v hladen večerni mrak. Vendar vem, da bom sem še prišla. Spomladi bom občudovala vijolične preproge žafranov, širne rdeče blazine spomladanske rese in najlepšo modrino sviščev, v juniju pa ob skritih travnih potkah našla tudi kamniško murko. Poleti bom nabirala gozdne jagode, maline, brusnice in gobe, na planinah pri pastirjih pokušala kisló mleko in sir, ogledala pa si bom tudi kakšno jamo, ki jih na Veliki planini ne manjka, ter se pozimi v zasneženo pokrajino podala s turnimi smučmi.

Planota Velika planina je preprede-na z množico označenih in neoznačenih poti. Nanjo se po označenih poteh lahko odpravimo iz Stahovice mimo cerkve sv. Primoža ali pa iz Krivčevega mimo planine Kisovec. Zelo dolga je pot iz Podvolovljeka čez Marjanine njive. Če imamo časa bolj malo, se do Marjaninih njiv tudi pripeljemo ali pa zapeljemo še nekoliko naprej po cesti do parkirišča Za Ušivcem, kar nam bo še dodatno skrajšalo pot. Nekoliko naprej

JAME NA VELIKI PLANINI

Jami Mala in Velika Vetrnica, ki ležita v osrednjem delu planine, sta nastali ob zrušenju stropa zaradi preperevanja, kar je pripeljalo do nastanka dveh jam udornic, povezanih z naravnim mostom. V Veliki Vetrnici najdemo krpe snega tudi v poletnih mesecih. V Tihi dolini ležeča jama Dovja griča je globoka le devet metrov. Iz pripovedk, ki so se odvijale v bližini jame, izvemo, da je predstavljala pribežališče dobrim in slabim likom, ki so jih večinoma ustvarili pastirji s planine. Jama je dobila ime po najbolj znanih pripovedkah o divjih (doujih) možeh, ki naj bi živeli v pečini Dovja griča.

Jama Velika Vetrnica
FOTO: BORUT PERŠOLJA

V stari pastirski opravi FOTO: ALENKA VEBER

od Kraljevega hriba, ki leži ob cesti proti Domu v Kamniški Bistrici, se prične pot do planine Dol, od koder si lahko izlet začnimo še z obiskom Rzenika in Konja. Poleg teh označenih je še cel kup neoznačenih poti, ki jih poznajo lovci, pastirji in domačini.

Najudobnejši pa je vsekakor izlet z gondolsko žičnico, ki iz doline v desetih minutah pripelje na rob planine 1400 metrov visoko. Od zgornje postaje nadaljujemo mimo zaprtega hotela Šimnovec do Zelenega roba in naprej na vrh Gradišče oz. do pastirskega naselja

Velika planina. Tisti najbolj "utrjeni" pa se lahko na Gradišče od zgornje postaje pripeljejo kar z dvosedežnico.

ZA KONEC

Velika planina je leta 1964 z izgradnjo gondolske žičnice postala še dostopnejša obiskovalcem, s postavitvijo vlečnic in sedežnic pa se je pričel širiti smučarski turizem. Zadnja leta smučanje na Veliki planini zamira. Vzrok so predvsem vedno pogostejše zime s premalo snega in pomanjkanje vode za umetno zasneževanje.

Pa vendar bo Velika planina pri ljudeh za vedno ostala na seznamu priljubljenih ciljev. Njen šarm s pridihom tradicije bo privabljal sprehajalce, turne smučarje, ljubitelje narave in dobre domače hrane. Pastirji bodo poleti še vedno pasli na njenih planinah, bajtarji pa bodo skrbeli, da bo ostal njen utrip živahen tudi v ostalih mesecih. ●

Informacije:

Dostop: Parkirišče okoli Velike planine je kar nekaj, kje bomo parkirali, pa je odvisno od izbire poti. Večina dostopov vodi iz Kamnika proti severu do Stahovice, le iz štajarske smeri je bolje izbrati cesto z Vranskega po Tuhinjski dolini ali skozi Gornji Grad in čez prelaz Črnivec.

Za pot čez Dol in vzpon z gondolsko žičnico se do izhodišča pripeljemo iz Stahovice (nekaj kilometrov) v smeri Kamniške Bistrice. Za pot mimo Sv. Primoža kar parkiramo v Stahovici, medtem ko za pot iz Krivčevega zapeljemo iz Stahovice po dolini Črne v smeri Gornjega Grada (6 km). Do sem se pripeljemo tudi direktno iz Gornjega Grada. Vse ceste so asfaltirane.

Za pot z Volovljeka nekaj 100 metrov pod prelazom Črnivec na kamniški strani zavijemo na asfaltirano cesto proti prelazu Kranjski Rak oz. Volovljek, kjer takoj za gostiščem Kranjski Rak zavijemo levo na makadamsko cesto v smeri Velike planine. Do sem se lahko pripeljemo tudi iz Savinjske doline, iz Luč po dolini Podvolovljek. Nekoliko višje je več parkirišč: Rakova ravan pri večjem križišču, na planini Kisovec, na planini Marjanine njive, parkirišče Za Ušivcem, parkirišče Mačin kot ter parkirišče na planini Dol.

Planinske koče: Domžalski dom, 1534 m, odprt vse leto, telefon 00386 51665665; Črnuški dom, 1526 m, odprt vse leto, telefon 00386 51621732; Jarški dom, 1520 m, odprt vse leto, telefon 00386 41676254; Dom na Kisovcu, 1275 m, telefon 00386 31807195.

Gostišči: Kraljev hrib, 560 m, telefon 00386 416 729 19; Zeleni rob, 1612 m, telefon 00386 516 445 12.

Viri in literatura:

Vladimir Habjan, Jože Drab, Andraž Poljanec, Andrej Stritar: Kamniško-Savinjske Alpe. PZS, 2004.

Gašper Kleč, Tina Mučič: Velika planina po pastirskih poteh. Center za razvoj, 2010.

Vanda Rebolj, France Malešič: Zven časa na Veliki planini. Kamniški zbornik XIX, 2008.

Vilko Rifel: Velika planina v odsevu časa. Studio Dataprint, 2010.

Spletna stran: www.velikaplanina.si

Zemljevida:

Grintovci, 1 : 25.000; Kamniško-Savinjske Alpe, 1 : 50.000.

Letos so na Veliki planini na 61 lokacijah postavili več kot 300 enotnih usmerjevalnih tabel. Na vsakem stojišču je tudi tablica s številko, ki bo omogočala boljše orientacijo po planini.

FOTO: EMIL PEVEC

Najlažji peš pristop iz doline na Veliko planino je vsekakor iz Stahovice, vendar je tudi najdaljši. Pot se dokaj zložno in enakomerno dviguje. To so vedeli že od nekdaj, zato tod še danes ženejo živino na poletno pašo. Zaradi južne lege je pot spo-

mladi dokaj hitro kopna, pozimi je sneg hitro predelan, na poti pa ni nevarnosti snežnih plazov. Steza vodi mimo stare cerkvice sv. Primoža in nudi lepe razglede na dolino ter okoliške hribe, zato je pri planincih izredno priljubljena.

Sv. Primož nad Stahovico FOTO: BORUT PERŠOLJA

Zahtevnost: Pot je dobro označena in ni zahtevna. Nekaj orientacijskih težav je možnih v megli v zgornjem delu. V mokrem ali v snegu varianta čez Pasjo peč ni priporočljiva.

Oprema: Običajna pohodniška oprema.

Višina: 1666 m

Višina izhodišča: 443 m

Višinska razlika: 1223 m

Izhodišče: Stahovica. Do sem se pripeljemo iz Kamnika (smer Kamniška Bistrica), kjer na križišču (označeno Velika planina) zavijemo levo. Po približno 50 m je na levi strani pri tovarni Calcit označeno parkirišče. Parkiramo lahko tudi na desni strani ceste (manjši prostor) ob makadamski cesti, ki pelje v vas Praprotno. WGS84: 46,267458, 14,603657.

Koče: Domžalski dom, 1534 m, telefon 00386 516 656 65; Črnuški dom, 1526 m,

telefon 00386 51621732; Jarški dom, 1520 m, telefon 00386 41676254; Dom na Kisovcu, 1275 m, telefon 00386 31807195.

Časi: Izhodišče–Praprotno 30 min Praprotno–Sv. Primož 30 min Sv. Primož–Gradišče 2.30 ure Gradišče–Mala planina 20–30 min Mala planina–izhodišče 2 uri ali

Mala planina–Kisovec–izhodišče 2.15–2.30 ure

Skupaj 6–6.30 ure

Sezona: Vse leto.

Vodnik: Vladimir Habjan, Jože Drab, Andraž Poljanec, Andrej Stritar: Kamniško-Savinjske Alpe. PZS, 2004.

Zemljevid: Kamniško-Savinjske Alpe, 1 : 50.000.

Opis: Od parkirišča gremo po cesti navzgor proti vasi Praprotno. Kmalu nad lovsko kočjo se nam z desne priključi markirana pot, ki se sicer začne okoli 100 m od Stahovice v smeri Gornjega Grada. Nadaljujemo po poti in večkrat prečkamo prej omenjeno cesto, malo višje pa hodimo kar po njej. V ostrem levem ovinku jo zapusti-

mo in gremo desno po zložni, široki poti. V rahlem vzponu prečimo gozdno pobočje z nekaj grapami do križišča. Desno je odcep k cerkvi sv. Primoža (826 m, 5 minut), mi pa nadaljujemo levo strmo navzgor do križišča na manjšem grebenu. Z desne se nam priključi pot od cerkve, naravnost gre pot na planino Kisovec, mi gremo levo,

Velika planina (Gradišče), 1666 m, čez Dolski graben

Planoto Velike planine na zahodu omejuje globoka dolina Kamniške Bistrice. Vsi pristopi na Veliko planino iz nje so dokaj strmi in naporni in le eden je označen z markacijami, ostali pa peljejo po lovskih stezah in poteh. Seveda je najlažje priti gor z gondolsko žičnico, ki

jo planinci pogosto uporabljajo vsaj za eno smer, po navadi navzgor, če pa vas bolijo kolena pri hoji navzdol, lahko tudi obratno. Vsekakor pa nudi Velika planina veliko vsega: od lepe narave in čudovitih razgledov na gorsko verigo Grintovcev do kulturne in naravne dediščine.

Najvišji vrh Velike planine nekoliko spominja na zasut krater. FOTO: EMIL PEVEC

Zahtevnost: Pot je dobro označena in ni zahtevna. Nekaj orientacijskih težav je možnih v megli.

Oprema: Običajna pohodniška oprema, priporočljive so pohodne palice.

Višina: 1666 m

Višina izhodišča: 540 m

Višinska razlika: 1126 m

Izhodišče: Spodnja postaja gondolske žičnice v dolini Kamniške Bistrice. Iz Kamnika peljemo v smer Kamniške Bistrice do Stahovice, kjer zavijemo levo v dolino Kamniške Bistrice (oznaka). Po nekaj kilometrih je pri spodnji postaji gondolske žičnice na Veliko planino desno ob cesti veliko parkirišče. WGS84: 46,306065, 14,608958.

Koče: Domžalski dom, 1534 m, telefon 00386 516 656 65; Črnuški dom, 1526 m, telefon 00386 51621732; Jarški dom, 1520 m, telefon 00386 41676254.

Časi: Izhodišče–Dol 2 uri

Dol–Gradišče 1 ura

Gradišče–Marija Snežna 10 min

Marija Snežna–Dol 45 min

Dol–izhodišče 1.30 ure

Skupaj 5.30 ure

Z žičnico

Zgornja postaja gondolske žičnice–

Gradišče 45 min

Gradišče–zgornja postaja gondolske

žičnice 30 min

Skupaj približno 1.30 ure

Sezona: Vse leto. V globokem snegu je pot zamudna in naporna.

Vodnik: Vladimir Habjan, Jože Drab, Andraž Poljanec, Andrej Stritar: Kamniško-Savinjske Alpe. PZS, 2004.

Zemljevida: Grintovci, 1 : 25.000;

Kamniško-Savinjske Alpe, 1 : 50.000.

sprva zložno, nato v strmih ključih skozi gozd do razglednega slemena nad Konjsko dolino na severu. Na razpotju lahko zavijemo levo na spodnjo, položno, a bolj izpostavljeno pot čez Pasjo peč ali desno na starejšo, nemarkirano, vendar dobro uhojeno, široko zgornjo pot. Slednja se dvigne nad Pasjo peč in pelje mimo Pirčevega vrha (1373 m), nato pa se spusti do širokega gozdnatega sedla severovzhodno od Pirčevega vrha, kjer se obe poti zopet združita.

Nadaljujemo naravnost (desno planina Kisovec) bolj strmo, višje se pot položi in nas preko pašne ograje pripelje na južni rob planote Velike planine. Gremo naravnost po nemarkirani poti vzdolž Poljanskega roba na levi do markirane poti z Male planine. Po njej do pastirskega naselja Velika planina in navzgor na sedlo med vrhovoma. Tam pot zapustimo proti desni in se vzpne do manjše travnate uravnave Gradišče. Tu zavijemo desno na rob in dosežemo najvišjo točko Velike planine z razgledno ploščo, klopjo in vpisno skrinjico z žigom. V bližini je zgornja postaja dvosedežnice.

Sestop: Sestopimo do pastirskega naselja in po široki markirani poti skozi pašno

ograjo z Velike na Malo planino. Še nekaj vzpona in smo pri Domžalskem domu. Nadaljujemo po široki poti do križišča. Desno je Črnuški dom (nekaj minut), naravnost pelje cesta do Jarškega doma. Od enega ali drugega se spustimo na spo-

dnji del Male planine, kjer nas markacije usmerijo navzdol na planino Kisovec. Pri hlevih lahko zavijemo desno in dosežemo gozdno sedlo pod Pirčevim vrhom ter sestopimo po poti vzpona. Lepša, a strmejša je pot od hlevov po cesti navzdol do Doma

na Kisovcu. Na južnem robu travnika poiščemo dobro označeno lovsko pot, ki nas pripelje do grebenčka nad cerkvijo sv. Primoža, od koder nadaljujemo po poti vzpona do izhodišča.

Jože Drab

planinskiVESTNIK · NOVEMBER 2011

Velika planina (Gradišče), 1666 m, čez Dolski graben

Opis: S parkirišča gremo po makadamski cesti proti gostišču Kraljev hrib. Tu levo po stezi skozi gozd do spodnjega dela Dolskega grabna. Sprva zložno, nato vse bolj strmo nadaljujemo ob potoku Dolskega grabna skozi gozd v ključih navzgor. V zgornjem delu se graben zoži, pot vodi pod stenami, kjer smo izpostavljeni padajočemu kamenju. Iz grabna zavijemo levo (zelo strmo) navzgor na rob planote, kjer strmina popusti. Na gozdni cesti zavijemo desno in kmalu se gozd umakne travnatim pašnikom planine Dol (1308 m).

Na označenem razpotju pri pastirskih bajtah zavijemo desno navzgor v gozd, ki višje postaja vse redkejši. Po pol ure od planine Dol pridemo na planino Konjščica (1505 m). Nadaljujemo skozi gozd na čistino, čez valovit travnat kraški svet do gozdne ceste in do križišča poti Za Gradiščem (1617 m). Gremo desno v smeri gostišča Zeleni rob (levo pastirsko naselje Velika planina in koč na Mali planini) in že po 50 m nas kažipot usmeri navzgor na strm kolovoz mimo številnih pastirsko-počitniških hišic. Pot se kmalu položi in nas pripelje na travnato izravnavo Gradišče, kjer je zgornja postaja dvosedežnice. Vrh je oblikovan v obliki kraterja. Njegov najvišji rob na jugu je obenem tudi najvišja točka Velike planine. Na njem

so razgledna plošča, klop in vpisna skrinjica z žigom.

Varianta z gondolsko žičnico: Od zgornje postaje gondolske žičnice navzgor po poti ali ob smučišču mimo gostišča Zeleni rob in na Gradišče. Do sem lahko od zgornje

postaje gondolske žičnice pridemo tudi z dvosedežnico.

Sestop: Sestopimo na vzhodno stran do pastirskega naselja Velika planina, kjer sta Marijina cerkev in Preskarjev muzej. Če imamo čas, lahko turo podaljšamo še do katere

od treh planinskih koč na Mali planini (20 do 30 minut v eno smer), sicer pa gremo po poti pod vrhom mimo kraških udornic Mala in Velika Vetrnica do križišča Za Gradiščem in nazaj po poti vzpona na izhodišče.

Jože Drab

Malo manj znan in zato tudi manj uporabljen dostop na Veliko planino je iz doline Črne, iz kraja Krivčevo. To pot bodo izbrali tisti, ki ne želijo velike

gneče, saj morda vso pot do Male planine ne bodo srečali nikogar. Višje gori pa je seveda drugače.

Jarški dom FOTO: JOŽE DRAB

Zahtevnost: Pot je označena in ni zahtevna. Nekaj orientacijskih težav je možnih v megli v zgornjem delu.

Oprema: Običajna pohodniška oprema.

Višina: 1666 m

Višina izhodišča: 636 m

Višinska razlika: 1030 m

Izhodišče: Krivčevo. Iz Kamnika zapeljemo v smeri Kamniške Bistrice v Stahovico, kjer v križišču nadaljujemo naravnost proti Gornjemu Gradu (oznaka) v dolino Črne. Po skoraj 6 km od Stahovice pridemo v kraj Krivčevo, kjer je na levi ob gostišču Jurček parkirišče. WGS84: 46,263784, 14,671302.

Koče: Domžalski dom, 1534 m, telefon 00386 516 656 65; Črnuški dom,

1526 m, telefon 00386 51621732; Jarški dom, 1520 m, telefon 00386 41676254; Dom na Kisovcu, 1275 m, telefon 00386 31807195.

Časi: Izhodišče–Kisovec 2 uri
Kisovec–Mala planina 30 min
Mala planina–Gradišče 30 min
Gradišče–Mala planina 20–30 min
Mala planina–Gojska planina 10 min
Gojska planina–izhodišče 2 uri
Skupaj 5.30 ure

Sezona: Vse leto

Vodnik: Vladimir Habjan, Jože Drab, Andraž Poljanec, Andrej Stritar: Kamniško-Savinjske Alpe. PZS, 2004.

Zemljevid: Kamniško-Savinjske Alpe, 1 : 50.000.

Velika planina (Gradišče), 1666 m, od parkirišča Za Ušivcem

Ceste pripeljejo zelo visoko na Veliko planino. Na srečo so zaprte za motorni promet, na nekaterih delih pa so zato urejena parkirišča. Eno takšnih je parkirišče Za Ušivcem, ki leži najvišje med vsemi. Od tod vodi najlažja in najkrajša pot na Veliko planino, sprehod. Primerna je tudi

za otroke, zato tu pogosto srečamo cele družine. Ker je kratka, jo lahko podaljšamo z raziskovanjem okoliških dolinic in gričev. Ti so lahko dosegljivi, kljub temu da so poti nemarkirane ali pa jih sploh ni. Posebno priporočljiv je vzpon na Bukovec z izredno lepim razgledom.

Planina Dovja raven FOTO: JOŽE DRAB

Zahtevnost: Lahka neoznačena pot. Nekaj orientacijskih težav je možnih v megli.

Oprema: Običajna pohodniška oprema.

Višina: 1666 m

Višina izhodišča: 1400 m

Višinska razlika: 266 m

Izhodišče: Parkirišče Za Ušivcem. Iz Kamnika se peljemo v smeri Gornjega Grada. Nekaj 100 m pred prelazom Črnivec zavijemo ostro levo na ozko in sprva tudi precej strmo asfaltno cesto proti prelazu Volovljek oz. Kranjski Rak (1029 m). Cesta se višje položi in nas nato pripelje do prelaza Volovljek, kjer takoj za gostiščem Kranjski Rak zavijemo levo na makadamsko cesto v smeri Velike planine. (Do sem lahko pridemo tudi iz Savinjske doline, iz Luč po dolini Podvolovljek na prelaz Volovljek in tam desno.)

Nekoliko višje na večjem križišču (1,8 km od Volovljeka) pod Rakovim robom zavijemo desno (naravnost gre cesta na planino Kisovec). Cesta se zmerno vzpenja po vzhodnih pobočjih

Velike planine mimo planine Marjanine njive do označenega parkirišča Za Ušivcem na levi strani ceste. Od Volovljeka 4,6 km. WGS84: 46,306552, 14,672959.

Koče: Domžalski dom, 1534 m, telefon 00386 51665665; Črnuški dom, 1526 m, telefon 00386 51621732; Jarški dom, 1520 m, telefon 00386 41676254.

Časi: Izhodišče–planina Dovja raven 30 min

Planina Dovja raven–Gradišče 40 min
Gradišče–Mala planina 30 min
Mala planina–Gojska planina 10 min
Gojska planina–izhodišče 50 min
Skupaj 2.30–2.45 ure

Sezona: Vse leto. Če je snega preveč in cesta ni spluzena, moramo iti peš s prelaza Volovljek, kar podaljša vzpon za uro in pol, sestop pa nekaj manj.

Vodnik: Vladimir Habjan, Jože Drab, Andraž Poljanec, Andrej Stritar: Kamniško-Savinjske Alpe. PZS, 2004.

Zemljevida: Grintovci, 1 : 25.000; Kamniško-Savinjske Alpe, 1 : 50.000.

Opis: Markirana pot pelje za gostilno Pri Jurčku mimo najvišjih hiš naselja Krivčevo strmo v gozd in v ključih navzgor. Po uri pridemo iz gozda na travnike mimo lovske kočice in kmetije Podkrajnik. Na križpotju nad kmetijo levo navzgor čez cesto in strmo v gozd nad skale Krvavih peči (1160 m). Nadaljujemo do uravnave planine Kisovec, kjer se priključimo cesti in gremo po njej levo do pastirskih hlevov. (Če bi nadaljevali po cesti naprej, bi po 500 m prišli do Doma na Kisovcu.) Na drugi strani ceste pri pastirskih hlevih gremo navzgor, strmo skozi gozd do roba Male planine. Čez naselje na Mali planini dosežemo na desni Jarški dom. Le nekaj minut naprej je odcep levo za Črnuški dom, Domžalski dom pa je še malo naravnost naprej v smeri Velike planine. Mimo doma gremo rahlo navzdol skozi vrata pašne ograje in nato navzgor po široki poti do pastirskega naselja Velika planina. Pot krene levo navzgor na manjše sedlo med dvema vrhovoma, kjer jo zapustimo in nadaljujemo desno. Če nekoliko bolj strmo pobočje se

vzpremo do manjše travnate uravnave Gradišče v obliki kraterja. Nadaljujemo desno na neizržit greben in po nekaj metrih smo na najvišjem vrh Velike planine z razgledno ploščo, klopjo in vpisno skrinjico z žigom.

Sestop: Sestopimo po poti vzpona do Jarškega doma na Mali planini ter nadaljujemo po cesti proti vzhodu do začetka Gojske planine. Tu zapustimo cesto in gremo desno navzdol po poti skozi gozd. Prečkamo cesto Kranjski

Rak–Kisovec in nadaljujemo po gozdu do naslednje ceste, po kateri gremo desno proti kmetiji Podkrajnik in naprej po isti poti do izhodišča.

Jože Drab

planinskiVESTNIK · NOVEMBER 2011

Velika planina (Gradišče), 1666 m, od parkirišča Za Ušivcem

Opis: S parkirišča nas oznake za Malo in Veliko planino usmerijo navzgor na strmo, dobro uhojeno, a neoznačeno pot skozi gozd. Višje se položi, pripelje iz gozda, zavije nekoliko levo in se pri manjšem vrhu Ušivec (1446 m) priključi makadamski cesti. Po njej okoli 500 m, nato zavijemo desno rahlo navzgor čez travnate senožeti do pastirskih koč na planini Dovja raven. Kmalu pridemo do pašne ograje (ob njej levo najlažje dosežemo vrh Bukovec, 1552 m, vzpon nanj podaljša turo za okoli 45 minut). Poti sledimo na zahod v smeri od daleč vidnega pastirskega naselja Velika planina. Še nekaj časa se nadaljuje skoraj vodoravno, nato pa se rahlo spusti in zopet dolgo zložno vzpenja vse do kapele Marije Snežne. Mimo nje se spustimo do križa ob bližnjem večjem napajališču za živino, od tam pa nadaljujemo naravnost navzgor po lepo vidni poti nad nekaj pastirskimi kočami. Tu se nam z leve priključi še markirana pot z Male planine. Po njej gremo na manjše sedlo med dvema vrhovoma, kjer jo zapustimo in nadaljujemo desno. Čez nekoliko strmejšo pobočje se vzpemo do manjše travnate uravnave Gradišče v obliki kraterja. Tu je zgornja postaja dvosedežnice. Nadaljujemo desno na neizržit greben

in po nekaj metrih smo na najvišjem vrhu Velike planine z razgledno ploščo, klopjo in vpisno skrinjico z žigom.

Sestop: Sestopimo po poti vzpona na markirano pot ter po njej levo mimo pastirskega naselja Velika planina nadaljujemo po široki

poti rahlo navzdol. Na razpotju krenemo levo skozi vrata pašne ograje in v rahlem vzponu dosežemo Domžalski dom na Mali planini. Nekoliko naprej v nekaj minutah pridemo do Črnuškega doma, mi pa nadaljujemo naravnost po cesti do Jarškega

doma ter po dobri makadamski cesti rahlo navzdol do Gojske planine, vodoravno okoli vrha Bukovec, mimo odcepa za planino Dovja raven vse do vrha Ušivec. Za njim desno navzdol na stezo in kratko do izhodišča.

Jože Drab

Poldašnja špica, najvišji vrh Naborjetskih gora, je bila med prvo svetovno vojno deležna velikih gradbenih posegov, ki so jo zaznamovali za zmeraj. Vseposod bomo lahko videli polno spominov na vojne dni – tudi na samem vrhu. Zelo obljudena pot nanj vodi iz zatrepa Zajzere do koč Grego in čez preval

Rudni vrh ter mimo bivaka Gemona. Če želimo goro prečiti, imamo na voljo stezo iz Ovčje vasi, po kateri se bomo povzpeli tudi mi. S sestopom v Zajzere po običajni poti je pred nami kar dolga tura, ki ima morda le eno pomanjkljivost; preden med sestopom dosežemo izhodišče, moramo nekaj časa hoditi po asfaltu.

Poldašnja špica z vzhoda FOTO: GORAZD GORIŠEK

Zahtevnost: Nezahtevna, v zgornjem delu zahtevna označena pot.

Oprema: Običajna pohodniška oprema, v zgornjem delu priporočljiva čelada.

Nadmorska višina: 2087 m

Višina izhodišča: 820 m

Višinska razlika: 1270 m

Izhodišče: Ovčja vas/Valbruna. Mimo Trbiža se zapeljemo do vasi Žabnica/Camporosso, kjer zavijemo levo v Ovčjo vas. WGS84: 46,485747, 13,489494.

Koče: Bivak Battaglione Alpini Gemona, 1890 m; Rifugio Fratelli Grego, 1389 m, telefon 0039 428 60 11 11.

Časi: Ovčja vas–Poldašnja špica 3.30 ure

Poldašnja špica–koča Grego 1.30 ure
Koča Grego–Ovčja vas 1.30 ure
Skupaj 7 ur

Sezona: Primerno v kopnih letnih časih (od maja do oktobra).

Vodnika: Tine Mihelič: Julijske Alpe. PZS, 2009; Andrej Mašera: Zahodne Julijske Alpe. Sidarta, 1998.

Zemljevidi: Alpi Giulie Occidentali Tarvisiano, Tabacco 019, 1 : 25.000; Alpi Carniche Orientali, Canal del Ferro, Tabacco 018, 1 : 25.000 (delno); Julijske Alpe, zahodni del, PZS, 1 : 50.000; Julijske Alpe, vzhodni in zahodni del, Sidarta, 1 : 50.000.

Visoki Pipar/Monte Piper, 2069 m, iz Dunje

Greben Piparjev je večinoma krušljiv in težko prehodan svet med sedlom Čanalut/Forchia di Cjanalot in Poldašnjo špico/Jôf di Miezegnot. Markirana pot vodi samo na Visoki Pipar, pa še to le iz Dunje. Na zemljevidih lahko preberemo samo

(italijansko) ime najvišjega vrha, medtem ko imeni za koti 2004 m in 2046 m najdemo v Imenoslovju Julijskih Alp dr. Henrika Tume. Prečenje po grebenu ni tako zelo zahtevno, da ga ne bi mogel priporočiti izurjenim ljubiteljem brezpo-

tij, zato ga bom kot dopolnilo predstavil tudi v tem opisu. Vzhodna plat gore je popolnoma podrt in si jo je najbolje ogledati z najvišje točke. Ne nazadnje je tudi pot od Poldašnje špice na Visoki Pipar zaradi krušljivosti in razdrilnih sil, ki

jo vedno znova uničujejo, že nekaj let zaprt. Visoki Pipar je eden najimenitnejših razglednikov na Montaž, saj mu je od vseh vrhov Naborjetskih gora najbližji. Tura je zelo priporočljiva tudi za ljubitelje ostankov prve svetovne vojne.

Visoki, Srednji in Nizki Pipar FOTO: GORAZD GORIŠEK

Zahtevnost: Zahtevna označena pot (Visoki Pipar). Grebenko prečenje je brezpotno, izpostavljeno in krušljivo ter v okviru I. težavnostne stopnje.

Oprema: Običajna pohodniška oprema (Visoki Pipar). Pri prečenju za manj izkušene priporočam varovanje ali spremstvo vodnika.

Nadmorska višina: Visoki Pipar, 2069 m; Nizki Pipar, 2004 m, in Srednji Pipar, 2046 m

Višina izhodišča: 1075 m

Višinska razlika: 1000 m

Izhodišče: Izravnava Pian dei Spadovai v dolini Dunje, kjer je začetek poti 605. Iz Trbiža se peljemo po Kanalski in Železni dolini do kraja Dunja/Dogna, kjer se v dolino odcepi stranska asfaltirana cesta. S Primorske pa po avtocesti mimo Vidma/Udine do izvoza pri Tumeču/Tolmezzo in po vzporedni

cesti do Dunje. WGS84: 46,459391, 13,417682.

Koče: Ob poti ni planinskih postojank.

Časi: Dunja (Pian dei Spadovai)–Visoki Pipar 3 ure

Sestop 2 uri

Skupaj 5 ur

Opomba: Prečenje Nizkega in Srednjega Piparja turo podaljša za dobro uro.

Sezona: Primerno v kopnih letnih časih.

Vodnika: Tine Mihelič: Julijske Alpe. PZS, 2009; Andrej Mašera: Zahodne Julijske Alpe. Sidarta, 1998.

Zemljevidi: Alpi Giulie Occidentali Tarvisiano, Tabacco 019, 1 : 25.000; Alpi Carniche Orientali, Canal del Ferro, Tabacco 018, 1 : 25.000; Julijske Alpe, zahodni del, PZS, 1 : 50.000; Julijske Alpe, vzhodni in zahodni del, Sidarta, 1 : 50.000.

Opis: S turo začnemo na južnem robu Ovčje vasi, še preden nas glavna cesta pripelje do avstrijskega vojaškega pokopališča. V breg se proti planini Ravna/Malga Rauna odcepi markirana pot 607. Hodimo po gozdni cesti, višje pa nekaj ovinkov skrajšamo po označeni bližnjici. Nad kapelico na zgornjem robu planine z desne strani pripelje pot 606 s planine Strehica/Malga Strehizza. Tu zavijemo levo in kmalu zagledamo cilj, ki svojo skalnato glavo molí iznad macesnov. Zložno se dvigamo proti vzhodnemu grebenu Poldašnje špice. Po nekaj prečnicah in krajših, a strmih vzpenjajočih se odsekih smo kmalu na jugovzhodnem pobočju, po katerem se povzpemo na vrh.

Sestop: Z vrha sestopimo mimo bivaka Gemona na sedlo Rudni vrh/Sella di Sompdogna (pot 609). Od tod nas do bližnje kočje Grego vodi gozdna cesta skoraj vodoravno, nato pa v dolino sledimo markirani poti 611, ki nas v bližini kapelice pripelje na cesto. V spodnjem delu lahko krenemo tudi desno na položnejši kolovoz. Nižje nas čaka nekaj

kilometrov asfalta, ki se mu lahko deloma izognemo po kolovozih in gozdnih cestah (zemljevid!). Še

nasvet: morda lahko nekaj ceste prehodimo že zjutraj in vozilo parkiramo sredi doline pri odcepu vojaške

ceste na Svete Višarje in poti proti Žabniški krcnici.

Gorazd Gorišek

planinskiVESTNIK · NOVEMBER 2011

Visoki Pipar/Monte Piper, 2069 m, iz Dunje

Opis: Pot s številko 605 nas vodi proti severu v vpadnici sedla Čanalut. Sprva hodimo po gozdu, višje pa se vzpenjamo ob pogledu na južno ostenje Dveh špic, medtem ko za hrbtom lahko občudujemo mogočni Montaž, ki nad Dunjo kaže svoj najbolj divji obraz. Pod sedlom Čanalut krenemo desno na pot 648, ki nas čez izpostavljeno pobočje pripelje do naslednjega razpotja. Obrnemo se levo navzgor. Vzpenjamo se čez zelenice Nizkega Piparja, nato pa se steza položi in zavije proti desni pod strmimi pobočji glavnega grebena Piparjev. Kmalu dosežemo vnožje najvišjega Piparja in se mimo vojaških ruševin povzpemo na vrh.

Opomba: Prečenje grebena Piparjev lahko izvedemo tako, da označeni poti, ko se najbolj približa grebenu, ne sledimo desno proti najvišjemu vrhu, temveč se usmerimo levo navzgor po travnatem pobočju na Nizki Pipar (2004 m), ramo v grebenu, preden se ta v zahodni smeri prelomi navzdol in strmo pade na sedlo Čanalut. Z Nizkega Piparja nadaljujemo po grebenu na Srednji Pipar (2046 m) z majhnim razpelom. Z vrha sestopimo na jug do

označene poti (zahtevno) in se po njej povzpemo na glavni vrh.

Sestop: V dolino se vrnemo po označeni poti 605. S sestopom po poti 648 nam spodaj ne bo ušlo nekaj asfalta.

Gorazd Gorišek

Dve špici sta zadnja vrhova Naborjetskih gora, ki v smeri proti Železni dolini/ Canal del Ferro presežeta višino dva tisoč metrov. Vzhodni, nižji vrh se po polici Cijanerici imenuje Vrh nad Cijanerico. Ime gore z razlago najdemo v Tumovem Imenoslovlju Julijskih Alp. Kakor ga lahko razumemo, sta nemško (Vildiverspitz) in italijansko ime (Cima Vildiver) samo popačenki slovenskega Velikega vrha, imena, ki ga dandanes uporabljamo za

zahodni, višji vrh. Na Dve špici se lahko povzpne iz Dunje, severna pristopa pa se začne v Kanalski dolini. Ena od možnosti je pot 604 iz vasi Lužnice/ Bagni di Lusnizza čez planino V Dupljah/ Malga Granuda, naše izhodišče pa je vas Naborjet. Tu so v času Napoleonovih vojn Francozi leta 1809 prebili utrdbo, ki jo je stotnik Hansel s tristo Hrvati – Ogulinci branil do konca. Nema priča o tem dogodku je spomenik nad vasjo.

Zahtevnost: Zelo zahtevna označena pot.

Oprema: Običajna pohodniška oprema, čelada, samovarovalni komplet in svetilka (predor).

Nadmorska višina: Vrh nad Cijanerico/Cima Vildiver, 2008 m, in Veliki vrh/ Cima Alta, 2046 m

Višina izhodišča: 710 m

Višinska razlika: 1330 m

Izhodišče: Naborjet/Malborghetto, kamor se pripeljemo iz Trbiža/Tarvisio. S Primorske pridemo po avtocesti mimo Vidma/Udine do izvoza Tablja/Pontebba in po vzporedni cesti do Naborjeta. WGS84: 46,503085, 13,439007.

Koča: Koč ob poti ni, zavetje nudi le zavetišče Armando Bernardinis, 1907 m.

Časi: Naborjet–zavetišče Armando Bernardinis 2.30 ure

Zavetišče Armando Bernardinis–Vrh nad Cijanerico–Veliki vrh 1.30 ure

Sestop 3 ure

Skupaj 7 ur

Sezona: Primerno v kopnih letnih časih

Vodniki: Tine Mihelič: Julijske Alpe. PZS, 2009; Andrej Mašera: Zahodne Julijske Alpe. Sidarta, 1998; Željko Kozinc: Lep dan kliče 4. Modrijan, 2007.

Zemljevidi: Alpi Giulie Occidentali Tarvisiano, Tabacco 019, 1 : 25.000; Alpi Carniche Orientali, Canal del Ferro, Tabacco 018, 1 : 25.000 (delno); Julijske Alpe, zahodni del, PZS, 1 : 50.000; Julijske Alpe, vzhodni in zahodni del, Sidarta, 1 : 50.000.

Dve špici z jugovzhoda FOTO: GORAZD GORIŠEK

Lipnik/Monte Schenone, 1950 m, iz Železne doline

Lipnik je z naše strani predzadnji visoki vrh Naborjetskih gora. Za njim se z Vrhom Dunje/Jóf di Dogna (1961 m) greben še zadnjič približa meji dva tisoč metrov, nato pa strmo prepada v Železno dolino. Na Lipnik se lahko povzpne iz Dunje (odcep je v vasi Chiout), iz vasi Lužnice/Bagni di

Lusnizza v Kanalski dolini, naslednje izhodišče je na Tablji/Pontebba, v opisu pa predlagam pot s planine Poccet/Malga Poccet visoko nad vasico Pietratagliata, ki je primerna tudi za kondicijsko slabše pripravljene planince. Dobršen del vzpona nam bo prihranjen, saj na planino pripelje

cesta. Na Vrh Dunje se lahko povzpne tudi po poti 602, a vzpon je naporen, saj je izhodišče na sotočju Bele in Dunje le 450 metrov nad morjem. Zelo izkušenim gornikom lahko priporočim tudi izpostavljen in deloma z rušjem porasel greben med Vrhom Dunje in Lipnikom, označena pot med

njima pa se večinoma drži njihovih južnih pobočij. Najlepše se je na Lipnik povzpeli v jeseni, ko je predvsem okoli prevala Za Kuglom pod vrhom V Kapelu/Monte Piccolo (1748 m), kjer se svet na vzhodni strani prevesi proti Lipaljski planini/Malgadi San Leopoldo, vse polno žarečih macesnov.

Lipnik z zahodne strani FOTO: GORAZD GORIŠEK

Zahtevnost: Lahka označena pot z nekaj izpostavljenimi mesti. Strma travnata pobočja so v mokrem ali zmrzali nevarna za zdrs.

Oprema: Običajna pohodniška oprema.

Nadmorska višina: 1950 m

Višina izhodišča: 1350 m

Višinska razlika: 600 m

Izhodišče: Planina Poccet/Malga Poccet nad vasjo Pietratagliata v Železni dolini/Canal del Ferro. Iz Trbiža/Tarvisio se zapeljemo v Kanalsko dolino po deželni cesti mimo Tablje/Pontebba. Pred vasjo Pietratagliata zavijemo levo čez Belo/Fella, za mostom še enkrat levo, nato pa kmalu ostro desno. Po ozki, strmi in zaviti, vendar asfaltirani cesti se zapeljemo do planine Poccet (naprej

je vožnja prepovedana). S Primorske pridemo po avtocesti mimo Vidma/Udine do izvoza pri Tumeču/Tolmezzo in po vzporedni cesti do vasi Pietratagliata in na planino. WGS84: 46,486383, 13,325317.

Koča: Ob poti ni planinskih postojank, zavetje nudi le bivak Jeluz, 1515 m.

Časi: Planina Poccet–bivak Jeluz 30 min

Bivak Jeluz–Lipnik 1.30 ure

Sestop 1.30 ure

Skupaj 4 ure

Sezona: Primerno v kopnih letnih časih.

Vodnika: Tine Mihelič: Julijske Alpe. PZS, 2009; Andrej Mašera: Zahodne Julijske Alpe. Sidarta, 1998.

Zemljevid: Alpi Carniche Orientali, Canal del Ferro, Tabacco 018, 1 : 25.000.

Opis: Pot številka 605, ki je na začetku še cesta, nasproti naselja prekorači Belo in pod avtocesto pripelje do potoka Palug. Sprva hodimo po kolovozu, nato stopimo na prijetno pot, ki nas pripelje do sedla Čanalut/Forchia di Cjanalot (1830 m) med Dvema špicama in Piparji. Na sedlu zapustimo pot 605, ki sestopi v Dunjo, se obrnemo desno na stezo 649 in v kratkem dosežemo zavetišče Armando Bernardinis (preurejena vojaška zgradba iz prve svetovne vojne). Od zavetišča se povzpemo skoraj na vrh vzhodnega vrha Dveh špic (kratek brezpotni skok na Vrh nad Cjanerico, 2008 m, ni zahteven) in ga nato prelisičimo pod zemljo s pomočjo predora. Podzemni del poti ni dolg, vendar zaradi zavitosti brez svetilke ne bomo daleč prišli. Na drugi strani sestopimo v bližnjo škrbino, skozi okno dosežemo umetno izklesano in izpostavljeno polico v južni steni, ki nas privede do zahodnega pobočja Velikega vrha, najvišjega od obeh špic. Na zahodni strani gore se pridružimo poti, ki pripelje s planine V Dupljah, in se po stezi med rušjem povzpemo na najvišjo točko.

Sestop: Sestopimo po isti poti.

Gorazd Gorišek

planinskiVESTNIK · NOVEMBER 2011

Lipnik/Monte Schenone, 1950 m, iz Železne doline

Opis: Do prve serpentine nad planino hodimo po cesti, takoj nad ovinkom (pri vodnem zbiralniku) pa krenemo desno na travnat kolovoz, ki je v nadaljevanju vedno bolj kamnit. Višje stopimo na stezo, ki nas proti levi pripelje nazaj na cesto. Po njej zavijemo desno in kmalu pridemo do počivališča z mizo in klopcami, kamor iz doline pripelje tudi pot 601. Nadaljujemo do bližnjega bivaka Jeluz. Nad njim odrežemo še eno serpentino gozdne ceste, na naslednjem levem ovinku pa jo dokončno zapustimo. Vzpenjamo se skozi macesnov gaj, nato pridemo v strmejši svet in prečno proti levi navzgor dosežemo škrbino med Lanežem/Clap del Jovel (1846 m) in Lipnikom, od koder se nam odkrije mogočni Montaž. Pot 601 se nadaljuje levo proti Dunji, mi pa se obrnemo desno in prečimo strma travnata pobočja tik pod jugovzhodnim grebenom Lipnika. Nato nas čaka prehod po izpostavljeni polici (zanesljiv korak). Tik pod vrhom so ruševine vojaškega poslopja, na najvišji točki stoji križ, pod njim pa napis italijanskega in slovenskega poimenovanja

gore. Previdno na vrhu, severna stran je prepadno odsekana!

Sestop: Vrnemo se po isti poti.

Gorazd Gorišek

planinskiVESTNIK · NOVEMBER 2011

Razgledni balkon na velikane Zahodnih Julijskih Alp

Naborjetske gore

✍ Gorazd Gorišek

Greben Naborjetskih gora z Velikega Nabojsa FOTO: GORAZD GORIŠEK

Naborjetske gore/Monti di Malborghetto so dobrih dvanajst kilometrov dolg greben med Kanalsko dolino/Val Canale na severu in Durnjo/Dogna na jugu, vzhodna pobočja se spuščajo v Zajzero/Val Saisera, zahodna pa v Železno dolino/Canal del Ferro.

Najvišje se dvignejo na vzhodni strani, kjer na Poldašnji špici/Jôf di Miezegnot (2087 m) dosežejo najvišjo točko. Proti zahodu se čez vrhove Piparjev/Monte Piper – Visoki (2069 m), Srednji (2046 m) in Nizki Pipar (2004 m) – ter sedlo Čanalut/Forchia di Cjanalot (1830 m) nadaljujejo na vrhova Dveh špic/Due Pizzi: Visoki vrh (2046 m) in Vrh nad Cijanerico (2008 m). Čeprav kasneje ne dosežejo več višine dva tisoč metrov, ponujajo zelo prijetno pohajkovanje, kjer nam bosta zlasti jeseni Lipnik/Monte Schenone (1950 m) in Vrh Dunje/Jôf di Dogna (1961 m) nudila obilo čudovitih barv in hkrati lepih

pogledov na veličastno Montaževo zahodno ostenje.

Podoba Naborjetskih gora je bila v vojnem času močno spremenjena. Napisati, da na vsakem koraku naletimo na vojaške ostanke, ki bolj ali manj propadajo, bi bilo pretirano, jih je pa resnično veliko. Nekaj stavb so preuredili v planinska zavetišča. Do njih in naprej na vrhove vodijo poti, ki so prav tako večinoma delo vojaških rok. Na vrhovih Dveh špic je to s predorom in umetno izklesano polico najbolj vidno. Gora tega območja, ki najmanj sameva, je verjetno najvišja in lahko dostopna Poldašnja špica.

Tudi Dve špici imata zaradi zanimive poti veliko obiskovalcev, Lipnik pa, kot že rečeno, največ ljubiteljev gora privabi v barviti jeseni. Markiranih poti je dovolj, neoznačenih stezic in brezpotij pa še več, zato gneče, če izvezem lepe konce tedna, na omenjenih vrhovih zagotovo ne bo.

KANALSKA DOLINA

Jezikovno zelo pestra Kanalska dolina se razprostira v dolžini dvajsetih kilometrov od Trbiža/Tarvisio na vzhodu do Tablje/Pontebba na zahodu. Tu se Bela/Fella obrne proti jugu in teče proti Tilmentu/Tagliamento po dolini novega imena. Prvi stalni prebivalci Kanalske doline so bili naši rojaki, ki so se v njej naselili v srednjem veku in se dolga stoletja večinoma ukvarjali s poljedelstvom in z živinorejo. Kasneje so bamberški škofje privabili nove koloniste in od petnajste

Kanalska dolina z Dveh špic FOTO: GORA ZD GORIŠEK

je opravila Avstrija pred začetkom prve svetovne vojne, je v dolini živelo samo še tisoč sedemsto Slovencev in skoraj štirikrat toliko Nemcev. Po vojni se je seveda občutno povečal delež italijansko govorečih prebivalcev, ki so danes večina (dobrih sedem tisoč ljudi), za slovenski in nemški življenj pa so dovolj stotice. Slovensko besedo bomo dandanašnji najpogosteje slišali v Ukvah in Žabnicah, kjer se slovenščina uporablja v bogoslužju in nižjih srednjih šolah. V Ukvah, vasi, ki jo je pred leti prizadela huda povodenj, imajo tudi Slovensko kulturno središče Planika, ki je pripomoglo k temu, da je nedavno izšla knjiga Slovensčina med jeziki Kanalske doline, delo Nataše Gliha Komac.

GORA ŠTEVILNIH IMEN

Slovenskih različic poimenovanja najvzhodnejšega dvatisočaka Naborjetskih gora (ob italijanskem Jôf di Miezegnot in nemškem imenu Mittagskofel) je cela vrsta, zato sem v dilemi, kaj je bolj in kaj manj prav. Nemara celo narobe!? Najlažje je reči Poldašnja špica, kar je – vsaj tako se mi zdi – med Slovenci najbolj razširjeno poimenovanje. Ta zapis je tudi v vodniku Andreja Mašere Zahodne Julijske Alpe in na zemljevidu Julijske Alpe – zahodni del, na starejšem pa najdemo zapis Poldnašnja špica. To ime najdemo tudi v vodniku Tineta Miheliča in v knjigi Romanje v Julijce, ki jo je napisal domačin Rafko Dolhar. Slednji je v čudoviti monografiji o Kanalski dolini, ki jo je z umetniškimi fotografijami polepšal Milan Grego, zapisal Poludnik. Ob tem imenu se verjetno večina spomni gore v Karnijskih Alpah, ki ji le meter manjka do višine dva tisoč metrov, zato ga zaradi morebitne zamenjave za naš tokratni cilj ne bom uporabljal. V priručniku Slovenska krajevna imena v Italiji najdemo zapis Poldanovec, a je tudi to ime vsem bolj poznano v povezavi z vrhom na severnem robu Trnovskega gozda, z divjimi Govci, kjer se svet prelomi v Trebušo.

stoletja naprej so v dolini živeli slovensko in nemško govoreči prebivalci, medtem ko je bil do začetka dvajsetega stoletja delež italijansko in furlansko govorečih ljudi zanemarljiv. Od agrarne slovenske skupnosti je nemško govoreče prebivalce ločilo že to, da so v njihovih krajih prevladovale obrtniške, trgovske in administrativne dejavnosti. Slovenska naselja so ostala Lipalja vas/San Leopoldo Laglèsie, Ukve/Ugovizza, Ovčja vas/Valbruna in Žabnice/Camporosso, nemški življenj pa je prevladal na obmejni Tablji, kjer je še danes od daleč vidna razlika v arhitekturi – predvsem cerkvah v italijanskem in koroškem (avstrijskem) delu vasi, v Lužnicah, Naborjetu/Malborghetto, v Trbižu in v Rablju/Cave del Predil.

Po prvi svetovni vojni je Kanalska dolina, s kranjsko Belo pečjo vred, pripadla Italiji. Seveda se je s tem tudi sestava prebivalstva, ki je že do takrat zelo nihala, močno spremenila. Sredi devetnajstega stoletja je na tem območju živelo nekaj manj kot tri tisoč Slovencev, nekaj sto več Nemcev in zelo majhen odstotek Furlanov. Po zadnjem popisu, ki ga

Poldašnja špica s poti iz Ovčje vasi FOTO: GORA ZD GORIŠEK

Koča Grego z Montažem FOTO: PETER STRGAR

JEZERCE NAD RUDNIM VRHOM

Nekaj minut nad sedlom med Dunjo in Zajzero najdemo zamočvirjeno jezerce, ki se lahko z obilico vode pohvali le v obdobjih, ko je dovolj padavin. Tedaj lahko v njem občudujemo odsev Viša in njegovih sosedov. Do jezera, italijansko ime je Il Laghetto (ribnik), se najlažje povzpne po stezi od kočice Fratelli Grego, ki vodi v Dunjo oziroma na Krniško glavico/Jôf di Sompdogna (kmalu za jezercem je razpotje obeh poti). Če smo se po poti 648 vrnili s Piparjev ali z Dveh špic in imamo avto v Zajzeri, se nam ni treba vračati po asfaltu do Rudnega vrha, temveč lahko že na prvi levi serpentinu, ki jo dosežemo (višina 1286 m), zavijemo desno s ceste in z malo lomastenja po grmovju pridemo na pot Umberta Pacifica, ki nas v nekaj okljukih pripelje do jezera in mimo kočice Grego v Zajzero.

Kanalska dolina se ponaša z najnižje ležečim prelazom v Alpah, ki pa ga, kot tistega v bližini Rateč in onega na Toblaškem polju na Južnem Tirolskem, kjer izvira Drava, pravzaprav sploh ne opazimo. Pri Žabnicah je na dobrih osemsto metrih razvodje med Jadranskim in Črnim morjem. Ziljica/Slizza in Bela tečeta vsaka v svojo smer, pa čeprav sta njuna pritoka Belica in Trebiža z Višarskim grabnom na polju pred vasjo zelo skupaj in ju ne ločujejo visoka gorska sedla. Dolina je tudi zaradi geografskih značilnosti prometno dobro razvita. Poleg deželne ceste so sredi osemdesetih let prejšnjega stoletja končali avtocesto Alpe–Jadran, še kasneje pa so zgradili sodobno železniško povezavo, ki z Železno in Kanalsko dolino opravi večinoma pod zemljo.

DIVJA IN SAMOTNA DOLINA

Dunja je eden najbolj skritih kotičkov Julijskih Alp. Seveda obstajajo še bolj odmaknjene dolin(ice), vendar bi težko našli njej primerno – takšno, v katero se lahko pripeljemo in občudujemo veličastno Montaževo zahodno ostenje, ki mu pripada višinsko prvenstvo celotnih Zahodnih Julijcev. Na južni strani se dviga proti nebu mogočna Strma peč/Monte Cimone (2380 m), pod Zabušem/Monte Zabus (2244 m) in Klavnimi noži/Curtissons (2240 m) pa lahko uzremo divji soteski Rio Saline in Clapadorie, v kateri brez ustreznega znanja in primerne opreme seveda ne moremo. Na severni strani obrobajo Dunjo manj visoka, a še vedno prepadna pobočja Naborjetskih gora, onstran katerih je prometna Kanalska dolina – pravo nasprotje "naši" dolini.

V Dunji, kot tudi v sosednji Reklanici, že zelo dolgo ni več slišati slovenske govornice. Naši rojaki so potoku skozi dolino, ki ima sedaj enako ime, rekli Dolnja, ker teče daleč

Zavetišče Armando
Bernardinis pod Dvema
špicama
FOTO: GORAZD GORIŠEK

spodaj po globokem kanjonu. Do današnjih dni so se ohranila le še nekatera imena (Carnizza, Brusnizze, Pustoz, Visocco), ki pričajo o tem, da so naši rojaki bivali tudi v tem delu Julijskih Alp. V dolini (skoraj) ni več stalnih prebivalcev. Govorijo furlansko, čeprav tudi oni (kot naši Rezijani) pravijo, da je dunjščina že skoraj svoj jezik. Vasice so zgledno urejene, vendar večinoma oživijo samo ob prostih dnevih, ko se ljudje vrnejo na oddih. V Dunjo, pravzaprav do vasi enakega imena sredi Železne doline, se pripeljemo po gorenjski avtocesti, skozi Rateče in Trbiž do Tablje in na jug (Dunja enako kot sosednja Reklanica nima avtocestnega izvoza) do odcepa slikovite, nad prepadi speljane in v kratke predore skrite asfaltirane ceste, ki se po osemnajstih kilometrih konča na sedlu

Rudni vrh/Sella di Sompdogna. Komur je vožnja naokoli odveč, se lahko na sedlo oziroma do kočice Grego tik pod njim povzpne od konca ceste v Zajzeri, a bo v tem primeru, če seveda v Dunji še ni bil, zamudil veliko lepih novih pogledov, ki jemljejo dih.

Za spoznavanje divje doline imamo možnost izkoristiti bolj "pošteno" različico; sredi sedemdesetih let prejšnjega stoletja so skozi Dunjo uredili pot in jo poimenovali po tržaškem alpinistu Umberto Pacificu. Zaradi razdiralne moči narave je predvsem na mestih, kjer prečka hudournike, velikokrat v slabem stanju. Ker sta izhodišče in konec ture, ki traja šest do sedem ur, na različnih koncih (nazaj verjetno ne bomo hodili), moramo nekako rešiti logistično težavo. Moj predlog se glasi takole: zjutraj si odpeljemo kolo na

Rudni vrh, se z avtom vrnemo na začetek poti, prehodimo pot po dolini navzgor in se zvečer s kolesom vrnemo do jutranjega izhodišča.

Kar sem napisal v prejšnjem odstavku, je seveda samo začetno tipanje veličastja, ki nam ga ponujajo gore nad Dunjo. Ture nad dolino so dolge in zahtevne – predvsem to velja za severozahodne pristope na Strmo peč, Montaž in njune sosede. Zavarovana plezalna pot Norina in vzpon na kralja Zahodnih Julijcev mimo bivakov Muschi in Suringar sta med najbolj zaželenima ciljema izkušenih gornikov. Če železje na Strmo peč še nekako olajša vzpon, pa je "pot" na Montaž resno alpinistično dejanje, ki terja znanje in izkušnje, sicer pa spremstvo gorskega vodnika. Vse ostalo v teh koncih je večinoma

Na zgornjem robu planine Ravna/Malga Rauna stoji lična kapela Zita, ki so jo postavili avstrijski vojaki med prvo svetovno vojno (leta 1917) v čast svoji cesarici. Kapela je bila večkrat obnovljena, nazadnje leta 2007, v njej pa je tudi – lahko bi ji rekli kar zgodovinska – vpisna knjiga s prvimi podpisi iz leta 1969.

Kapela Zita na planini Ravna, zadaj Dobrač
FOTO: GORAZD GORIŠEK

Na umetno izklesani polici pod Velikim vrhom

FOTO: GORAZD GORIŠEK (LEVO)

Vstop v predor pod Dvema špicama FOTO: GORAZD GORIŠEK

namenjeno tistim, ki najdejo prehode tudi tam, kjer jih na prvi pogled ni.

Severna pobočja nad Dunjo so krotkejša, vrhovi, vsaj v primerjavi z gorami na južni strani doline, pa lažje dosegljivi in dostopni po markiranih poteh, ki se v dobršni meri držijo starih vojaških prometnic. Vrh Dunje, Lipnik, Dve špici, Pipar(ji) in Poldašnja špica so vrhovi Naborjetskih gora, na katere se odcepijo poti iz Dunje. Za prvi omenjeni vrh že na začetku doline, za Poldašnjo špico pa čisto na koncu, na sedlu Rudni vrh, kjer se svet prevesi v Zajzero.

PREPOVEDAN SAD

Prečenje grebena Naborjetskih gora, ki se na prvi pogled ponuja kar samo od sebe, žal (uradno) ni mogoče, ker je pot 649 pod vzhodnim grebenom Piparjev zelo poškodovana in zaprta. Nič nenavadnega. Svet tam okoli je zelo krušljiv, zato se ni treba preveč čuditi, da je odneslo tudi pot. Prehod je zelo zahteven in ga ne morem priporočiti, če pa kdo vendarle želi tam čez, naj računa na težave, ki si mirno zašlužijo oceno najmanj zelo zahtevno brezpotje. Pobočje, kjer poti ni, je presneto

strmo in zelo izpostavljeno padajočemu kamenju. Z vso mero previdnosti torej, nadalje z zavestjo, da bomo šli na lastno odgovornost, in védenjem, da bomo za morebitno nesrečo krivi popolnoma sami. Seveda velja ponoviti tudi tisto, kar piše v vodnikih: "Vsakdo se odloča sam in tvega sam ...," a tudi brez tega prepovedanega sadu bo gornik v Naborjetskih gorah odkril mnogo zanimivega. ●

Informacije:

Dostop: Severna izhodišča za obisk Naborjetskih gora so v Kanalski dolini, južna pa v Dunji. Če smo si za izhodišče izbrali Dunjo iz Trbiža, z vožnjo nadaljujemo skozi Kanalsko in Železno dolino do kraja Dunja/Dogna, od koder se vanjo odcepi stranska asfaltirana cesta. Primorska smer vodi mimo Vidma/Udine do izvoza pri Tumeču/Tolmezzo (za Dunjo) oziroma Tablje/Pontebba (za Kanalsko dolino). Do izhodišč nadaljujemo po vzporedni deželni cesti.

Koče, zavetišča, bivaki: Rifugio Fratelli Grego, 1389 m, telefon 0039 428 60 11 11; zavetišče Armando Bernardinis pod Dvema špicama, 1907 m; bivak Battaglione Alpini Gemona pod Poldašnjo špico, 1890 m; bivak Jeluz pod Lipnikom, 1515 m.

Literatura: Tine Mihelič: Julijske Alpe. PZS, 2009.

Andrej Mašera: Zahodne Julijske Alpe. Sidarta, 1998.

Željko Kozinc: Lep dan kliče 3. Modrijan, 2004.

Željko Kozinc: Lep dan kliče 4. Modrijan, 2007.

Rafko Dolhar in Milan Grego: Kanalska dolina/La Val Canale. Družina, 2007.

Rafko Dolhar: Romanje v Julijce. Založba Obzorja, 1991.

Nataša Gliha Komac: Slovenščina med jeziki Kanalske doline. Fakulteta za družbene vede, Slovensko kulturno središče Kanalska dolina, SLORI, 2009.

Zemljevidi: Alpi Giulie Occidentali Tarvisiano, Tabacco 019, 1 : 25.000; Alpi Carniche Orientali, Canal del Ferro, Tabacco 018, 1 : 25.000; Julijske Alpe, zahodni del, PZS, 1 : 50.000; Julijske Alpe, vzhodni in zahodni del, Sidarta, 1 : 50.000.

"Ta visoka Rosojanska pot"

Veličastno prečenje nad Rezijo

✍️ Jana Remic

A photograph of two hikers on a rocky mountain ridge. The hiker in the foreground is wearing a white helmet, a grey shirt, and shorts, with a yellow and black backpack. The hiker behind is wearing a white helmet, a yellow shirt, and white pants, with a red and black backpack. They are standing on a rocky, light-colored ridge with some sparse green vegetation. In the background, a large, craggy mountain peak rises against a blue sky with scattered white clouds. The overall scene is a high-altitude mountain landscape.

Ponovno se je poletje nagibalo v jesen in najvišje vrhove je že avgusta pobelil prvi sneg. Uresničitev želje, da prehodiva "Ta visoko Rosojansko pot" se je zaradi tega zdela iz dneva v dan bolj oddaljena. Žalostno sem zrla v prelepe pobeljene vrhove ter se pritoževala, da je kopni čas leta v gorah absolutno prekratek, medtem ko se je Mojca že veselila prihajajoče hude zime z veliko snega! Vendar pa ima sonce v prvih dneh septembra še precej moči in sneg je v nekaj dneh skopnel.

Nažagan greben med Visokim Kaninom in Vrhom Laške Planje FOTO: ROBERT LOGAR

ŽRD

Tako sva lepega, pozno poletnega jutra vozili po dolini Rezije in v Stolbici iskali izhodišče. Starejša gospa je bila izjemno vesela, ko sva jo nagovorili v slovenščini, povedala je, kje naj pustiva avto, in naju napotila skozi vas na gozdno stezico. Oprtali sva si pretežka nahrbtnika in se počasi prepustili ozki stezici. Pritegnili so naju trenutki tišine in presenetljivo topli sončni žarki, ki so med listjem in iglavci prodirali vse do gozdnih tal. Občudovali sva prelep gozd, kjer so prevladovali visoki bori.

Visoke trave na samotni planini so valovale v rahlem vetriču, med kamnitimi zidovi podirajočih se stanov je rasla trava in grmičevje. Stezica mimo planine vodi pod vejami dreves; te so oblikovale predor, prepreden s sencami in svetlimi sončnimi žarki, ki so se prebili skozi zelenje.

"Poglej, brusnice," se je čez čas sklonila Mojca in pobirala drobne rdeče sadeže. S težavo sva se sklanjali in jih nabirali, kmalu pa sva spoznali, da naju čaka kar veliko dela, odložili sva nahrbtnika in si privoščili pravicato pojedino! Nad vse zadovoljni z odličnim priboljškom sva po dobri uri ponovno vzeli pot pod noge.

Dvigali sva se nad gozdno mejo in daleč na vzhodu naju je pozdravilo pobočje Žrdi. Svet je bil vedno bolj strm, med travami je bilo vse bolj pogosto belo skalovje. Najini pogledi so kmalu zaobjeli širok polkrog, ki sva se ga namenili prehoditi, in Mojca je zaskrbljeno ugotavljala, kako zelo oddaljena je planina Kot od najinega izhodišča. Nekoliko medlo sem jo skušala potolažiti, da bova že nekako, predvsem pa, da se bova s tem problemom spopadli naslednji dan. Prijetna stezica naju je vodila mimo kamnite kočice Crasso na

sedlo Buja, kjer tabla označuje "Ta visoko Rosojansko pot". Od tu naprej se položna stezica zoži in zelo izpostavljeno preči divje strmali pod grebenom Ždrinica. Najin korak je postal bolj previden, večkrat sva se ustavili, se čudili ob pogledih na zelenje v strmih, divjih rebrih belega skalovja. Neverjetno dolgo prečenje naju je pripeljalo pod vrh izbrane gore in po visokih travah sva se vzpenjali do najvišje točke čudovitega razglednika. Rahel vetrič je po nebu počasi prevažal bele oblačke, medtem ko sva sedeli in brez besed doživljali prelep svet gora, ki naju je obdajal.

Pozno popoldne sva sestopili do bivaka Marussich, kjer sva se počasi pripravili za noč. Med sprehodom po podih pod bivakom sva srečali očarljivo družinico kozorogov, ki so naju zvedavo pozdravili. Skupaj smo spremljali čudež večera, ko je sonce ob svojem zatonu z zlatimi žarki poslalo zadnji poljub najvišjim vrhovom, potem pa so barve počasi postale zamolke, na zemljo so legle sence, ki so prinesle mraz in temo. Ogrelj sva se z vročo juho ter zlezli pod kupe odej ...

STRMA FERATA IN GREBEN DO VRHA KANINA

Jutro naju je našlo pod zahtevnim delom poti na Vrh Krnice. Težak jutranji mrak so pregnali sončni žarki, ki so pokukali izpod oblakov in jih rdečkasto obarvali. Plast oblakov je kmalu zastrla jasno nebo, vendar pa tega najprej sploh nisva opazili. Na severnih straneh grebena so med skalovjem ležale krpe snega in tako sva počasneje in bolj previdno napredovali. Prehod čez strmi del skalovja sicer nekoliko olajšajo jeklenice, tokrat pa je bil vzpon zaradi snega precej težji. Še

bolj pa naju je glodala skrb, kaj te, navidez nedolžne krpe snega pomenijo za nadaljevanje najine ture. Ob zahtevnem vzponu, ko sva za vsak korak ter opriemek najprej preverjali skalo, da naju ne bi presenetil led ali spolzka podlaga, sva se do vrha že dodobra ogreli. Sestopali sva proti jugovzhodu do sedelca, potem pa so naju oznake vodile navkreber, po lepih naravnih prehodih proti vrhu Kanina. Še sva srečevali krpe snega, vendar pa jih je bilo na južnih straneh grebena bistveno manj. Tako sva se polni optimizma prepustili vzponu, spremljali sva debelo odejo oblakov in upali, da bo ostala nad vrhovi. Prišli sva na Kanin, na vrh, kjer se srečajo grebeni z Vrhom Krnice, Prestreljenika in Laške Planje ter prav tu dosežejo najvišjo točko. Sedli sva v zavetje skale in si ogledovali, kakšen je greben, preko katerega sva namenjeni. Snega na južnih straneh skoraj ni bilo več, tokrat je to razveselilo tudi mojo prijateljico!

Namenjeni sva bili po grebenu, ki gre proti jugu. Pot nama ni bila znana, vendar sva vedeli, da naju najprej čaka lažji sestop čez Mali Kanin. Tako sva med hojo občudovali mogočne Kaninske pode na eni strani in temačne, globoke strmali, ki so se v hladnih sencah spuščale proti Reziji. Na Malem Kaninu sta se naju prestrašili dve snežno beli ovci. Prav nič nista verjeli najinemu prigovarjanju, naj se mirno paseta naprej, in sta se nama skušali izogniti tako, da sta se umikali po grebenu, ki je postajal vse bolj izpostavljen. Končno sta doumeli, da teren postaja pretežak, zato sta se umaknili na pobočje. Kozorog, ki se je mirno pasel na rdečih travah malce pod grebenom, je bil manj boječ.

PO GREBENU DO LAŠKE PLANJE IN NAPREJ ...

Tako sva se znašli pred ozkim izpostavljenim grebenom, ki je bil videti neprehoden. Nekaj časa sva ga nemo opazovali, nato pa sva se odločno, a previdno osredotočili na skalovje, preko katerega sva plezali ali pa sva ga morali obiti. Prepustili sva se gibanju, pozabili sva na čas in zahtevni del poti je postajal zanimiv; kasneje sva ugotavljali, da je bil to lepši del poti. Pozorno sva sledili oznakam, se spuščali in spet vzpenjali preko skal, pogosto po ozki rezi grebena, divje izpostavljeni globoko proti podom na vzhodu ter še bolj divjim grapam na zahodu. Sence, ki so globoko na travah v dolini Rezije risale razgiban greben, so se krajšale. Nelagodnost, ki

sva jo občutili ob pogledu na greben, je popuščala, in kmalu sva bili bolj sproščeni, strmali pod nama pa so zahtevale previdnost, ki ni popustila večji del poti. Že sva ugibali, če je opisan najtežji del ture za nama, ko sva prišli do gruščnatega žleba. Izpostavljena grapa, v katero sva sicer stopili od strani, pada globoko proti Reziji in celo vzpon po njej je bil izjemno naporen in nevaren. Zdelo se je, da v njej ni trdne skale ali kamna, kamor bi se lahko prijeli ali stopili z gotovostjo, da ga ne bo odneslo v globino! Počasi, z obilo stokanja in previdnega poskušanja, kam se lahko opreva, sva le prišli nad nevarno stopnjo in kmalu zatem do vrha Črnega Vogla.

Prehod čez Mali Dol je bil kratek spust in čakal naju je še vzpon do Vrha Laške Planje, katere dolg, očitno izpostavljen greben je obrnjen nekoliko proti jugovzhodu. Vzpon pa je bil lahek, uživali sva ob nekoliko bolj sproščeni hoji. Bili sva že mnogo bliže planini Kot in Mojca je še enkrat (upravičeno) spraševala, koliko pešačenja naju bo čakalo s planine do Stolbice. Zagotovila sem ji, da je planina zelo obiskana in da bova skušali najti prevoz ... Kmalu naju je znova zaposlila zahtevnost poti, sestopali sva proti sedlu

Kamen in bili ob nadaljevanju poti kar nekoliko presenečeni, saj sva v strmem žlebu po dolgem dnevu v "neokrnjeni" naravi naleteli na varovala. Žleb bi brez varoval zahteval kar dobro plezanje, tako pa sva lahko lepo napredovali. Po ozkem grebenu sva prišli na Vrh Žlebi, zadnji vrh, ki sva ga ta dan prečili. Globoko sva občutili svet, ki naju je obdajal, se tiho poslavljali od čudovitih razgledov in vrhov, bližnjih oblakov ter sončnih žarkov, ki so uspeli uiti skozi.

UTRUJENI, A NESKONČNO ZADOVOLJNI

Pred nama se je v grebenu dvigal vrh Velike Babe, midve pa sva že nekoliko utrujeni po travah sestopali do sedla Med Baban. Pot do bivaka Franco Costantini se strmo spušča preko trav in grušča in vse do bivaka je potrebno sestopati previdno. Ogledali sva si bivak in si skušali kavo, kajti čakal naju je še zelo naporen del poti – cesta!

Najina utrujenost se je stopnjevala, dolga in zahtevna tura je bila za nama. Opazovali sva že zelo oddaljen vrh Žrdi in skalnat greben, ki sva ga prehodili. Bili sva veseli, saj nama je uspelo lepo pre-

čenje, ki sva ga načrtovali že nekaj časa. Obe čutiva spoštovanje do gora, divjih strmin, prepadnih grap in lepot življenja. Tudi do bolj zahtevnih poti, ob katerih nama korak zastane in morava obrniti. Pred turo sva bili v dvomih, če bova uspeli prehoditi vso "Ta visoko Rosojansko pot", zato sva bili po opravljenem prečenju še bolj zadovoljni.

"Poglej, tam sta dva planinca," sem zaklicala Mojci.

Bolj lahkotnega koraka sva nadaljevali pot proti planini Kot, da sva ju dohiteli, in moja prijateljica se je potrudila s svojim znanjem tujih jezikov. Če sem iskrena, sploh nisem dvomila, da se bova velik del poti peljali, in seveda sva dobili prevoz s planine prav do najinega avta v Stolbici!

Ko sva prebirali opis poti, nisva bili pozorni na to, kje bo najino izhodišče in kje bova sestopili. Včasih je kar zabavno to najino načrtovanje, saj sva pozorni le na zahtevne dele poti! Že takoj ob prihodu v Stolbico nama je postalo jasno, da bi bilo bolje priti na turo z dvema avtomobiloma. No, s težavami se je treba spopasti, ko pridejo na vrsto, in tokrat nama je uspelo rešiti tudi to. Le kje, če ne v gorah, lahko še upamo na prijazno pomoč? ○

Naredimo vse, da bi razumeli boleče grlo.

Zato smo se za vas postavili ob velikansko lužo, ko je mimo peljal avto. In pršilo Septolete plus se pri vnetem grlu res izkaže, saj:

- ✔ hitro lajša močnejšo bolečino,
- ✔ hitro doseže široko površino grla,
- ✔ preprečuje nadaljnje okužbe.

Septolete®
In vaše grlo spet deluje.

SEPTOLETE TEST

www.septolete.si

www.krka.si

KRKA

Pred uporabo natančno preberite navodilo! O tveganju in neželenih učinkih se posvetujte z zdravnikom ali s farmacevtom.

Ni časa za počitek na lovorikah

Ob stoletnici Goriške podružnice SPD

✍ Žarko Rovšček

Člani Upravnega odbora Slovenskega planinskega društva Gorica ob slavnostni torti FOTO: B. PRINČIČ

Slovensko planinsko društvo v Gorici, dedič nekdanje Goriške podružnice SPD, letos praznuje stoletnico svoje predhodnice. Dovolj je torej vzrokov, ki sprožijo tok misli v daljno preteklost, ko je med našimi rojaki na Goriškem vzkliko organizirano planinstvo. Zgodovinski začetek pred sto leti še vedno daje navdih za nove dosežke. Različni jubilejno obarvani dogodki v letošnjem letu naj bi prispevali še dodatni veter v jadra te dejavnosti onstran nekdanje meje, zato je potrebno spregovoriti tudi o njih.

PODRUŽNICA SREDI GOSPODARSKEGA IN KULTURNEGA RAZCVETA

Gorica je v drugi polovici 19. stoletja postajala vse pomembnejše upravno, gospodarsko in kulturno središče. Splošni razcvet je dosegel višek tik pred prvo svetovno vojno. V deželnem glavnem mestu so poleg državnih in cerkvenih ustanov, vključno s semeniščem, delovale številne šolske in vzgojne inštitucije, skupaj z državno realko, kjer so se šolali številni ugledni kulturniki in znanstveniki. Gorica je sprejemala inteligenco z vseh strani tedanje Avstro-Ogrske, privabljala je tudi slovenske gospodarstvenike, zlasti trgovce, delavce in dijakke. Slovenci smo v tej večnacionalni skupnosti prispevali pomemben delež h kulturni rasti, splošnemu razvoju in podobi mesta.

Nastanku nove Goriške podružnice so botrovale finančne in druge težave Soške podružnice, nastale že leto po odprtju Trillerjeve

koče na Krnu. Člani goriškega odseka niso mogli več mirno gledati životarjenja svoje matice. Glavni pobudnik ustanovitve je bil dr. Henrik Tuma, goriški zaupnik Soške podružnice, pobudnik številnih gospodarskih in družbenih aktivnosti. Preko 60 simpatizerjev se je 28. januarja 1911 zbralo v hotelu Pri zlatem jelenu na ustanovnem občnem zboru. Predsednik je postal Jakob Zupančič, profesor na goriški realki, avtor prve slovenske knjige o letalstvu (to je bil čas pionirskih podvigov bratov Rusjan). Med člani nove podružnice je bil tudi Ferdinand Seidl, ugledni profesor na goriški realki v obdobju 1887–1915. Pridružili so se jim tudi uradnik Fran Setničar in drugi. Podružnici so takoj določili delokrog in prve naloge: označevanje poti in ureditev smerokazov, tisk zemljevida domačega območja ter gradnjo koče na Kaninu. Ob zadnjem občnem zboru pred prvo svetovno vojno, ki je kasneje onemogočila

delo in raztresla člane vsepovsod, jih je bilo vpisanih še 105.

Po italijanski zasedbi Primorske so goriški planinci nekaj časa delovali dvotirno: skupina vojnih emigrantov v Ljubljani in preostali, ki jih je leta 1926 zajel plaz ukinitve slovenskih društev, v Gorici. Poslej so bili na Primorskem možni le še spontani in večinoma ilegalni obiski gora. A planinsko izročilo je kot "pesem prerोजना" (po pesniku Ludviku Zorzutu) zaživelo v novi obliki kmalu po osvoboditvi 16. decembra 1945. Razmejitev med Italijo in Jugoslavijo leta 1947 je povzročila izstopanje številnih članov in ohromila delovanje. V Solkanu so kmalu ustanovili novo Planinsko društvo Nova Gorica, v Italiji pa postopoma obnovili SPD Gorica, ki vse do danes deluje samostojno, med vsemi scilami in karibdami, nenaklonjenimi slovenski društveni pobudi v Italiji, do svojega zgodovinskega cilja, vključitve v PZS (12. marca 2009).

SKRB ZA POŽIVLJANJE IN POMLAJEVANJE

Utečena dejavnost SPD Gorica v okviru različnih sekcij že nekaj desetletij ne usahne. Kljub generacijskim težavam, padcem in vzponom jim skozi različne interesne dejavnosti uspeva pomlajevati članstvo. Trenutno je nad 600 članov (400 po evidenci plačane

članarine). V planinskem društvu že več kot 40 let deluje aktiven smučarski odsek, ki ima ob tekmovalnosti predvsem velik vzgojno-družabni pomen, predstavlja pa tudi način vključevanja mladih, saj vsako zimo na tečaje pritegne 70–80 otrok. Gre za edino društvo v Gorici, ki ima tečaje alpskega smučanja za začetnike. V pretekli zimski sezoni so organizirali tudi čezmejno smučarsko prvenstvo (Pian Cavallo) s preko 200 udeleženci iz slovenskih in italijanskih klubov.

Vrhunec letošnjega programa izletov je bil poletni obisk Bolgarije z več kot 30 udeleženci. Med drugim so se povzpeli na najvišji balkanski vrh, Musalo (2926 m), v skoraj zimskih razmerah.

POMNIKI V PISANI BESEDI

Z nekaterimi jubilejnimi publikacijami je društvo vselej dajalo svoji dejavnosti tudi trajen kulturni pečat. Naj omenimo predvsem zbornike: Slovensko planinsko društvo v Gorici (1971), Teh naših petdeset let (1997) in JK Kraški krti – G. S. Talpe del Carso (1988). Izdali so tudi Klemšetovo toponomastično delo Krajevna, ledinska in vodna imena v Števerjanu (1993) ter sodelovali pri nekaterih drugih publicističnih projektih. SPD Gorica tako tudi preko tiska utrjuje in poudarja tako svojo prisotnost kakor tudi prisotnost Slovencev na splošno v goriškem mednacionalnem prostoru.

V zbornikih so že obdelali svojo bogato preteklost in nova jubilejna izdaja ne bi ponudila česa bistveno novega. Zato so se letos odločili ponatisniti eno izmed del profesorja Ferdinanda Seidla, Geološki izprehodi po Goriškem (Socialna matica, Gorica, 1913). Ponatisu brošure na 40 straneh so v ločeni knjižici dodali še spremno besedilo z naslovom Goriški preporod v začetku 20. stoletja avtorjev Vlada Klemšeta in prof. dr. Rajka Pavlovca. Delo je na prvi pogled posvečeno zgolj geološki problematiki, a skuša povedati še nekaj več, kar je s širšega vidika delovanja društva morda še pomembnejše. Še danes morda nekateri vidijo v planinstvu zgolj rekreativno dejavnost, a se je potrebno stalno zavedati tudi njegovega narodno-kulturnega sporočila. Tudi nekdanji veljaki Goriške podružnice so bili kot ugledne osebnosti vpeti v širše družbeno dogajanje tedanjega prostora in časa. Predstavljali so pomemben del takratnega splošnega kulturnega občestva. Planinska dejavnost je vpeta v krajevno družbeno dogajanje še danes.

V pripravi je tudi dvojezični vodnik v slovenščini in italijanščini, ki naj bi še bolj populariziral planinstvo, zblížal bralca z

naravo in ga spoznal z bližnjo, nekaterim še neznano okolico Gorice na obeh straneh meje. Poudaril naj bi tudi stalno prisotnost Slovencev v goriškem prostoru in pomagal k zblížanju mednacionalnih razlik, ki jim včasih botrujejo tudi jezikovne pregrade. Žepni format naj bi na okoli 200 straneh vseboval sedem predlogov pohodov, tri rečne spuste s kajakom in tri predloge za izlete z gorskim kolesom. Med pohodniškimi turami omenimo Krminsko goro (Monte Quarin, 274 m),

Še danes morda nekateri vidijo v planinstvu zgolj rekreativno dejavnost, a se je potrebno stalno zavedati tudi njegovega narodno-kulturnega sporočila.

zadnji briški grič, ki se spogleduje z bližnjo Furlanijo in morjem, ob jasnem vremenu pa se z njega vidi celo zvonik oglejske cerkve. Ne manjkajo Sabotin, Škabrijel, Mali Golak, Trstelj in daljša krožna pot po Krasu. Kolesarske poti segajo do Korade tja nad Sv. Goro, ena pa zajema tudi Kras. Za uporabnike GPS-s so navedene koordinate. Vodnik želi opozoriti tudi na naravne in kulturne znamenitosti ob poti.

FERDINAND SEIDL

Profesor Ferdinand Seidl (1856–1942), vsestranski prirodoslovec, raziskovalec, pisatelj, pedagog in narodni delavec, je pomembno zaznamoval čas ob ustanovitvi Goriške podružnice. Osnovno šolo in gimnazijo je obiskoval v rodnem Novem mestu, študij prirodopisa, fizike in matematike (1874–1880) pa je zaključil v Gradcu. Gorsko naravo je odkrival predvsem kot znanstvenik, ki je hotel svoja dognanja posredovati tudi širši javnosti. Na Goriškem je začel kot klimatolog, preko seizmologije pa je njegova pot peljala do geologije in botanike. Leta 1918 je s knjigo Rastlinstvo naših Alp posegel na novo področje svojega dela. Kot pobudnik "ohranitve prirodnih spomenikov", kasnejše spomenice oziroma temeljne listine, velja za začetnika organiziranega varstva narave v Sloveniji. Njegovo najtehtnejše in najobsežnejše delo, ki velja za prvo slovensko učno knjigo geologije in paleontologije, pa je monografija Kamniške in Savinjske Alpe, njih zgradba in njih lice (Slovenska Matica, Ljubljana, 1907/1908).

V Geoloških izprehodih po Goriškem je uredil in na poljuden način razložil vsebino predavanja, ki ga je imel leto poprej v Narodni prosveti v Gorici. Pri tem je upošte-

val tedanjo raven védenja. Kot je znano, je proučevanje zemeljske preteklosti kasneje precej bolj napredovalo. Aktualnost Seidlovega dela za današnji čas v spremnem besedilu ocenjuje naš ugledni znanstvenik, geolog prof. dr. Rajko Pavlovec, ki je s svojim obiskom počastil letošnji občni zbor SPD Gorica (12. 4. 2011), v sklopu katerega so tudi predstavili to publikacijo. Knjižica je zanimiva še danes. Poleg zgodovinske vrednosti pa ji dajeta dodaten čar avtorjeva skrbna izbira slovenskega besedišča in izogibanje tujim strokovnim izrazom. Ponatis tega Seidlovega dela navdaja današnje člane SPD Gorica s ponosom, da so dediči prizadevanj nekdanjih uglednih someščanov, ustanoviteljev Goriške podružnice pred sto leti.

SVEČANA POČASTITEV JUBILEJA IN DRUŽENJE OB MEJI

2. aprila 2011 so v (slovenskem) Kulturnem domu v Gorici odprli fotografsko razstavo o stoletni dejavnosti Slovenskega planinskega društva. V njej so se osredotočili predvsem na obdobje 1945–1990. Delovanje po italijanski zasedbi Primorske je bilo namreč zelo omejeno in spontano, pa tudi ohranjenih dokumentov je malo. V prisotnosti osrednjega govornika, nekdanjega predsednika Republike Slovenije Milana Kučana, predsednika PZS Bojana Rotovnika ter vidnih predstavnikov javnega življenja v zamejstvu, sosednjih in pobratenih društev se je nato odvijala jubilejna svečanost. Na njej ni manjkalo lepe domače pesmi (pevski zbor Hrast iz Doberdoba), recitacij iz opusa Ludvika Zorzuta, pozdravnih nagovorov in družabnosti, vključno s slavnostno torto. Najstarejši člani (Natalija Gravner, Vilma Bregant in Saverij Leban) so prejeli tudi priložnostna priznanja.

Zadnja leta so se otoplili tudi stiki z Goriško sekcijo CAI. Precej več je sodelovanja in skupnih pobud. Nekateri planinci imajo celo dvojno članstvo, ki tudi pomaga tako k rušenju pregrad med društvoma kot tudi med obema narodnostma na Goriškem. Po letu 2007 je v različnih pobudah opaziti širše sodelovanje goriških planincev iz PD Nova Gorica, Gorica, Kanal, Brda in Goriške sekcije CAI. Take so tudi "družne sabotinske poti", kjer se ime Sabotin uporablja zgolj kot skupni imenovalec akcij navedenih društev. Vsako leto, nabralo se jih je že sedem, izberejo pohod na določen cilj, na katerem priredijo zaključno družabnost. Letošnje srečanje je organiziral CAI v Terski dolini.

Kljub častitljivi obletnici torej za SPD Gorica ni časa za počivanje na lovoriakah. ●

Gola gora ponovno

Tretja himalajska odprava
Univerze v Ljubljani

✍ Irena Mrak

Med seraki na višini 5200 m FOTO: IRENA MRAK

Nanga Parbat (8125 m) je najbolj zahodno ležeči osemtisočak in je med alpinisti cenjen zlasti zaradi svoje južne Rupalske stene, ki s svojimi 4600 metri velja za eno najvišjih sten na svetu. Gora je privlačna tudi za raziskovalce in številni geologi, geofiziki in geomorfologi jo preučujejo že vrsto let. Območje Nanga Parabata je s 5 mm/leto eno najhitreje dvigajočih se območij na svetu.

Lega prav na stiku trka indijske in evrazijske tektonske plošče se odraža v izjemni reliefni energiji ter hitrem vrezovanju reke Ind, ki teče ob vznožju gore. Kamnina je močno pretrta, pobočja pa prekrivajo debeli sloji prepereline, ki ob intenzivnih pobočnih procesih polzi v dolino v obliki podorov in drobirskih tokov, ki za tamkajšnje prebivalstvo predstavljajo stalno nevarnost, zlasti v času močnega monsunskega deževja.

ENA NAJTEŽJIH GORA

Deveta najvišja gora na svetu je v prvi polovici 20. stoletja veljala za enega najtežjih osemtisočakov. Pred 2. svetovno

vojno so se na njej preizkušali številni nemški alpinisti, zato gora še danes velja za "nemško". Prvi poskusi pristopa na vrh segajo v leto 1895, ko je odprava pod vodstvom britanskega alpinista Alberta F. Mummeryja dosegla višino 6100 metrov s t. i. diamirske strani (zahodna stran gore). V začetku 20. stoletja je na vrh poskušalo pristopiti kar pet nemških odprav, vse pa so se končale neuspešno. Prvi uspešni pristop je 3. 7. 1953 opravil znani Herman Buhl. Leta 1962 je sledil drugi pristop na goro, tokrat z diamirske strani (Kinshofer, Low, Mannshardt), nova smer pa se je kasneje uveljavila kot "normalni pristop". Strah

zbujajočo Rupalsko steno, ki je dolgo veljala za nepreplezljivo, sta kot prva leta 1970 preplezala brata Messner. To je bil šele tretji pristop na vrh. Brata Messner sta sestopila na diamirsko stran gore, pri čemer je mlajši brat Günter umrl, najverjetneje pod enim od plazov, ki stalno ogrožajo spodnji del stene. Nesreča je za vedno zaznamovala življenje in himalajsko kariero Reinholda Messnerja, ki se je pod Diamirsko steno vrnil še večkrat in leta 1978 v njej opravil prvenstveni vzpon v alpskem slogu.

Od takrat pa vse do letošnjega poletja v tem delu stene plezalcev ni bilo več. Večina se je usmerila v vzpone v himalajskem slogu po klasični Kinshoferjevi smeri, nove smeri pa so nastajale levo od nje, na pobočjih severnega vrha. Nanga Parbat še vedno pogosto imenujejo "Ubi-jalska gora", čeprav je v zadnjih letih do plezalcev mnogo bolj prizanesljiva, kot je bila v prvih letih poskusov; ostaja pa eden najtežjih osemtisočakov.

CILJI

Odločitev o odpravi na Nanga Parbat je zorela nekaj časa. Z Mojco Švajger sva se na njenih pobočjih prvič preizkusili leta 2008, takrat v Rupalski steni, neuspeh pa naju je še dodatno utrdil v želji, da se vrneva in poskusiva tudi z diamirske strani. Naša ekipa (Irena Mrak, vodja, Stojan Burnik, namestnik vodje in člani Mojca Švajger, Nika Radjenović, Viki Grošelj, Stipe Božič, Sepp Stiller) je bila dokončno oblikovana pozimi 2010/2011, tokratno alpinistično-raziskovalno odpravo pa je podprla Univerza v Ljubljani, saj nas je večina tako ali drugače povezana z osrednjo znanstveno-pedagoško ustanovo v Sloveniji. Za glavni cilj smo si zastavili vzpon po Kinshoferjevi smeri v klasičnem, himalajskem slogu. Del našega bivanja pod "Golo goro" in na njej smo namenili tudi

raziskavam prilagajanja človeka na velike nadmorske višine in vplivu vremenskih pogojev na mehanske lastnosti plezalnih vrvi, del pa vplivom človeka na občutljivo gorsko okolje.

ODLOČITEV ZA "ALPSKI VZPON"

Iz Ljubljane smo odpotovali 15. 7. in 24. 7. pod diamirskim ostenjem gore postavili bazni tabor na višini 4250 metrov. To sezono so pred nami na gori delovale štiri odprave, nemška, kirgiška, španska in češka. Vse so imele za cilj ponovitev klasične Kinshoferjeve smeri, a žal nobeni ni uspelo doseči vrha. Do 10. 8. smo opravili nekaj raziskovalnih (med drugim vzpon na prelaz Karo La, 5100 m) in aklimatizacijskih vzponov (do 5800 m na pobočjih Ganala). Zaradi nevarnosti v Kinshoferjevi smeri (malo snega, obsežni predeli

črnega ledu, obilo padajočega kamenja) so štirje člani odpravo zapustili in odpotovali domov. V bazi smo tako ostali trije, skupaj z našimi pakistanskimi prijatelji iz agencije K2 International, ki so nam pomagali organizirati celotno odpravo. Ocenili smo, da je zaradi slabih snežnih razmer in posledično velike nevarnosti padajočega kamenja edina možnost le vzpon v alpskem slogu. 11. 8. smo preučili možnosti za vzpon po sloviti Messnerjevi smeri iz leta 1978. Raziskali smo njen spodnji del do višine 5500 metrov ter ocenili, da je vredno poskusiti. Sestopili smo do bivaka na višini 4750 metrov, Viki se je po dogovoru vrnil v bazo še isti dan, midve pa dan kasneje, saj se je vreme poslabšalo.

Tudi v bazi nismo počivali, saj je lokacija tabora izjemna in omogoča številne lepe vzpone v okoliških stenah, ki jih je mogoče prilagajati trenutnim vremenskim razmeram. Prav tako je bil to čas, ko smo naredili natančni načrt najinega vzpona – osnovni cilj je bil pristop na vrh po Messnerjevi sestopni smeri ali nadaljevanje Mummeryjeve smeri, če bi razmere dopuščale, rezervni cilj pa preplezati steno po katerikoli smeri. Viki naju je dodobra soočil tudi z dejstvom, da bova na gori sami, na pomoč v primeru nesreče pa ne moreva računati. Prav tako smo se dogovorili o medsebojni komunikaciji, ki je potekala preko satelitskih telefonov. Glede na to, da sva se odločili za vzpon v alpskem slogu, sva zelo premišljeno pripravili opremo, pri čemer sva tako plezalno opremo (30 m vrvi, nekaj klinov in lednih vijakov) kot tudi hrano (cca 4 kg) zmanjšali na najbolj osnovno. Kljub temu je bila teža nahrbtnikov okrog 18 kilogramov.

V STENI

17. 8. se je vreme toliko izboljšalo, da sva lahko začeli z vzponom. Prvi dan sva ponovno prespali na višini 4750 metrov, naslednji dan pa sva do dvanajstih dosegli višino 5800 metrov in tako preplezali objektivno najbolj nevaren del smeri, ki ga stalno ogrožajo seraki. Zajelo naju je poslabšanje vremena z močnim sneženjem, zato sva si uredili bivak. Zaradi nenehnega plazenja novozapadlega snega sva morali čakati ves naslednji dan in še eno noč. Kljub ne najboljši napovedi sva se 20. 8. odločili nadaljevati z vzponom. Do višine 6400 metrov sva sledili Messnerjevi sestopni smeri, nato pa sva iz nevarnega ozebnika zavili proti desni na t. i. Messnerjev serak, kjer sva prečili

Plezanje proti grebenu FOTO: IRENA MRAK

POLEMIKA

O priznanju Slovenske smeri v gori Nanga Parbat kot nove smeri se je pojavilo kar nekaj polemik, razprava o tem pa je večinoma potekala na spletnem portalu Gore-ljudje. Polemike so sprožila dejstva, da velik del Slovenske smeri poteka po že obstoječi Messnerjevi sestopni smeri iz leta 1970 in da se konča na grebenu, od koder na vrh ne vodi nobena druga smer, torej bi jo lahko videli tudi kot "slepo ulico".

Uredništvo

Člani odprave FOTO: IRENA MRAK

njegovo smer iz leta 1978. Plezanje je v tem delu precej izpostavljeno padajočemu kamenju in serakom. Razmere so bile zadovoljive, saj je pred tem snežilo in je bil črn led prekrit. S prehodom na Messnerjev serak pa so se tudi snežne razmere spremenile. Mesta napihanega snega s trdo skorjo so se menjavala z ledenimi ploščami, tako da je bila stalno prisotna velika nevarnost tako proženja klož kot tudi zdrsa.

Na 6700 metrov sva četrtič bivakirali in prav priprave mest za bivakanje so nama vsak dan vzele ogromno časa in energije. Naslednji dan sva prečkali še Shellovo smer in dosegli višino 7200 metrov ter si tam pripravili peti bivač, spet na edinem možnem mestu pod obsežnim serakom. To je bilo tudi ključno mesto, od koder sva iskali prehod preko skalne pregrade, ki bi nama odprl pot proti vrhu.

22. 8. sva zaman iskali prehod preko poledenelih in pretrtih skal, ki niso omogočale prav nobenega varovanja. Pozno popoldan sva se vrnili na višino 7200 metrov in tam prebili šesto noč v steni. Iz baze so naju opozarjali, da je čas, da sestopiva, saj je kazalo na poslabšanje vremena, prav tako jih je skrbelo, da naju bodo zapustile moči, ki sva jih še kako potrebovali za sestop. Kljub temu sva se soglasno odločili izpeljati najin rezervni načrt – naslednji dan splezava na rob stene, si privoščiva razgled na rupalsko stran in potem začneva sestopati. 23. 8. je bila dnevna rutina malce drugačna od preteklih dni – tokrat nama ni bilo potrebno podirati šotora in plezali sva z lahkimi nahrbtniki. Kljub

temu je šlo težko, saj so razmere zahtevale ogromno energije in pazljivosti.

Rob Diamirske stene sva dosegli ob 13.30, na višini 7590 metrov. Tudi na robu stene se vidi, da so tektonika in mrazni procesi na delu. S težavo sva vzeli vzorce kamnin, ki sem jih obljubila francoskim kolegom iz laboratorija CEREGE; slednji bodo ugotavljali proizvodnjo kozmičnih nuklidov na teh višinah, zato sva vzorce opremili tudi z vsemi drugimi potrebnimi podatki (geografska širina in dolžina, nadmorska višina in pa osončenost mesta vzorčenja).

SESTOP

S pogledom na ledeniško jezero, ob katerem smo imeli bazni tabor leta 2008, in na planino Latabo je bil najin načrt izpolnjen, a potrebno se je bilo vrniti še celih 3120 metrov. Popoldan sva se spustili nazaj do bivaka na višini 7200 metrov in v njem prebili svojo sedmo noč v steni. Naslednji dan sva nadaljevali s sestopom, v tednu dni, kar sva bili na gori, pa so se spremenile predvsem razmere v ozebniku. Prevladoval je črn led, zato je bilo plezanje izjemno težavno. Spust ob vrvi bi nama bil v veliko olajšanje, a vzponi v alpskem slogu pač zahtevajo stalne kompromise med težo, opremo in tako tudi varnostjo. Najin zdrs, ki se je dokaj srečno končal, sva želeli zamolčati, a iz baze so lahko opazovali prav vsak najin korak, tako da sva jih morali brž potolažiti, da je z nama vse v redu.

Zadnji bivač v steni sva spet postavili na 5800 metrih in vso noč trepetali ob pa-

dajočih skalah in ob pričakovanju zadnjega dne, ko je bilo napovedano sneženje. Svoje strahove sva zaupali Vikiju preko kratkega sporočila in odgovoril nama je: »Snega ne bo in če se bo kak serak odločil, da vama nagaja, ga bom prebutal!« S tem sporočilom v mislih sva deveti dan uspeli varno preplezati še spodnji del smeri in na ledeniku Diama so naju pričakali Viki, Shujaat, Eshan in Nošer. Skupaj smo sestopili v bazo in že naslednji dan naprej v dolino. Odprava je bila tako zaključena, Viki je odšel domov, midve pa naprej v Baltistan.

"DOŽIVETJE ŠTEJE"

Dva meseca po vzponu se mi zdi, da nama je bila gora zelo naklonjena; omogočila nama je izkušnjo, ki naju je dodobra zaznamovala in naju hkrati še bolj utrdila v želji po podobnih pustolovščinah na najvišjih gorah. Kakor nama je napisal Renhold Messner v svoji čestitki: »*The summit isn't that important. The adventure counts. 8 bivaks in such a dangerous face is more than a few summits on all the prepared normal ways on the 8000 m peaks.*«¹ ◻

Slovensko smer, IV (45–60°, 70°), 3210 m, sva med 17. in 25. 8. 2011 preplezali Mojca Švajger in Irena Mrak.

¹ "Vrh ni najpomembnejši. Doživetje šteje. Osem bivakov v tako nevarni steni je več kot nekaj vrhov osemtisočakov, na katere lahko prideš po normalni smeri."

Pogovor na grobu

Zakasnelo pismo Tomažu Humarju¹

✉ Damijan Meško

Langtang Lirung

Dragi Tomaž, bili smo na tvojem grobu. Bilo je lepo. Dolg je poravnal.

Veliko sem premišljeval o tem, kje je tvoj zadnji dom in kakšen je, kako je urejen. Tudi zato smo se novembra odpravili v Nepal. Majhna skupina smo bili, osem nas je bilo in imenovali smo se Magdina skupina. Odšli smo proti Langtang Himalaji in naš prvi cilj je bil Tomažev grob. Pod Langtang Lirungom, dobre tri ure hoda od Kjandžin Gompe. Ne vem, ali veš, da imam v Kjandžin Gompi tibetansko deklico Davo, ki hodi zdaj v šolo v Katmanduju, dve leti je nisem videl in zrasla je medtem. Ko sem jo prvič videl pred petimi leti, je imela ostrižene lase in štrleča ušesa, zdaj je pa postala lepota z dolgimi lasmi, spletenimi v tibetansko kito.

Tako lepa pot pelje od Kjandžin Gompe do tvojega groba in pred nami je bila ves čas gora Langtang Lirung, ki je zdaj tvoja gora. Bolj ko sem jo gledal, ko smo se ji približevali, bolj sem razumel, zakaj si si izbral to steno, da jo preplezaš. Veličastna gora je to in njena stena je razdrapana, široka, strma, seraki so v njej, skale, snežišča, polna je prehodov in vsi so zelo težki ali pod vrhom prekinjeni, nima šibke točke – prav za Tomaža, sem premišljeval.

Spominjal sem se te vso pot in vsi smo se te spominjali. Ta dan je bil posvečen tebi. Ali si čutil našo bližino, Tomaž?

Misli so se mi vračale na Anapurno pred petnajstimi leti. Takrat sem se prvič poslavljaj od tebe. Ti si takrat odšel sam proti vrhu. V bazi je tako snežilo, da so se snežinke divje križale z vseh strani, veter je vlekel, mrzlo je bilo. Zelo mrzlo. V bazi sem previjal Dječjeve noge, ker so bile zelo pomrznjene in sem vedel, da jih v celoti ne bo mogoče rešiti. Ves dan ni bilo glasu od tebe, hodili smo po baznem taboru in čakali, čakali ... Sam si bil na gori. Takrat sem šel iz baze navzdol, do francoske baze, tako smo ji rekli, ker so imeli tam Francozi bazo pred davnimi desetletji, ko so prvič osvojili Anapurno. Hodil sem, da ubijem čas, tam sem se lažje pogovarjal s teboj, tam sem se lepše poslavljaj od tebe. Tam je tudi prelepa himalajska rečica Miristi Kola; divja je in lepa je, pomaga ti, ko razmišljaš in si v stiski. Napisal sem v dnevnik: "Tomaža ni več." Zvečer si se oglasil. Bil si na vrhu. In živ. Globoko si dihal in si govoril. "Na vrhu sem. Pet metrov od roba. Joj, kako je tu! Noro je!"

Kamen se je odvalil od srca. Mi smo pa šli na "pokopališče"; vsak bazni tabor ima v Himalaji svoje pokopališče. Tam je zadnji spomin na vse, ki so tu umrli. Šli smo, da prižgemo svečo za Tomaževo srečno vrnitev, in Tone, bara sab, je položil velik kamen pred odprtino

v oltarju na grobu, da veter ne bi ugasnil sveče. Ker je bila noč in tema in ti si se sam vračal z vrha Anapurne. Sam. Ponoči. V megli. Naslednji dan sem ti prišel naproti in ti si se vrgel name, padla sva po snegu in toliko, da se nisva odkotalila navzdol. Prišel je tudi bara sab Tone, zelo resen, kakor izklesan je bil njegov obraz – imela sta s Tomažem zelo dolg pogovor, sama.

Pozneje, ko si me vprašal, ali grem s teboj na Daulagiri, sem se izmotal: da ne morem, da imam zaradi tega težave v službi, da me bolijo kolena, da nisem pripravljen. Zlagal sem se ti, Tomaž. V resnici sem se bal zate, bal sem se južne stene Daulagirija, ker sem veliko vedel o tej steni, bal sem se, da te bom tam izgubil, da izgubim še enega prijatelja v Himalaji. Ja, nisem šel s teboj.

Potem je bil v tvojem življenju še Nanga Parbat. Na koncu Langtang Lirung. Malokdo pozna to goro in malokdo pozna njeno steno.

Zdaj sem jo videl. Zdaj vem, zakaj si jo izbral. Ker je to stena v Tomaževem stilu. Ugibali smo, kje si plezal, kje je bila nesreča, kje si čakal konca. Tolažil sem svoje prijatelje in sopotnike, da takšen konec ni tako strašen, ni poln trpljenja, obupa in strahu. Ležiš v ledeni zibelki sredi stene, gledaš okrog sebe, gledaš lepoto himalajske stene, ne zebe te, ne drhtiš, oči so vedno trudnejše, srce udarja vedno počasneje, vedno pogosteje se ti zapirajo oči – in ugasneš. Takšen je konec.

Prišli smo do tvojega groba. Na majhni gomili je tvoj grob. Nekaj ugaslih svečk je bilo ob njegovem vznožju. Tudi mi smo prinesli svečke. Poskusili smo jih prižgati, toda pod Langtang Lirungom neprestano piha veter. Vsaj lahen vetrič. Toliko, da ugasne vsako svečko. Magda je prinesla električno svečko in ta zdaj gori. Brlela bo sredi skrivnostnih himalajskih hribov, ki so tam še porasli s suho travo, brlela bo še dolgo, ko bomo mi že doma in se bomo pogovarjali o tebi.

Molčali smo ob tvojem grobu.

"Tu sem, ki sem."

Tako piše na leseni ploščici. Videl sem solze v očeh na tvojem grobu, tako spontane solze, kot jih redko vidiš, in obrazi so bili otrpli in nemi in skoraj brez izraza. Preko lesenega križa je obešen rožni venec, na kamniti ploščici je izklesano tvoje ime in ploščica je že prelomljena. Spomnil sem se, da si imel na Anapurni s seboj Sveto pismo in tam ob grobu smo ti tik pod tvojo steno zmolili očenaš, ker je to najlepša molitev in je bilo to največ, kar smo mogli tisti trenutek storiti zate.

Odšli smo v dolino. Molčali smo. Nihče ni mogel prvi spregovoriti. Ta dan je bil posvečen tebi. Zdaj, ko sem se poslovil od tebe, pa me spet spremljata tvoj vedri smeh in tvoj stisk roke. ○

¹ Novembra je minilo dve leti, odkar se je ponesrečil Tomaž Humar.

Pajki so še vedno pod previsom

14. Johanov memorial v Ospu

✍ Boris Strmšek

Zmagovalka tekme Martina Čufar FOTO: BORIS STRMŠEK

Johanov memorial v Ospu je spet združil različne generacije plezalcev, ob tekmovanju pa smo si lahko ogledali projekcijo dokumentarnega filma *Pajek pod previsom*, ki je nastal pred četrto stoletja. Ko sem stal pod steno, ki se nagiba daleč izven vertikale, in zrl navzgor v kapnike, luknje, plošče ..., vse s predznakom previsno, so misli seveda ušle daleč nazaj. Kar nekaj let. V bistvu kar precej.

Takrat smo velikokrat viseli v tej steni, saj nam je Osp predstavljal odličen plezalski poligon za zimski čas. Takrat smo se alpinisti tudi veliko družili in pravzaprav kar pridno trenirali. Če ni bilo dobrih razmer v hribih, smo se pa zapeljali na Primorsko. In ostali dan, dva, tri, tudi več. Odvisno od družbe in seveda koliko evrov, pardon, tolarjev, oziroma kar dinarjev smo imeli v žepu. Običajno je bila kar revščina, smo pa zato spali pod steno, za cesto, v raznih skalnih luknjah, na travnikih ... Bi tudi v avtu, ampak kaj ko ga skoraj nihče ni imel, pa še tisti redki so bili večinoma za kaj takšnega skrajno neprimerni. Zbirali smo se pri teti Elici in tam marsikakšno

rekli in ušpičili. Ampak tisto so bili zares dobri časi!

14 let je že minilo, kar je odšel Janez Jeglič - Johan. Takrat smo se na poti iz ZDA v Frankfurtu srečali z nekaj člani odprave, ki so odšli proti domu prej. Johan in Tomaž Humar sta še vztrajala. Njun trud se je nato sicer obrestoval, saj sta preplezala zahtevno prvenstveno smer na zahodni vrh Nuptseja (7742 m), toda žal je Johan odšel z vetrom. Eni so izgubili družinskega člana, drugi prijatelja, soplezalca ... Šolanje za gorske vodnike, kjer smo bili skupaj, smo nadaljevali brez njega in brez Vanje Furlana, ki je odšel isto leto. Bilo je res tragično leto. Naslednje leto je

Silvo Karo v Domžalah prvič organiziral Johanov memorial, leto kasneje pa se je tekmovanje preselilo na Kraški rob, kjer poteka še sedaj. Mišja peč, Črni Kal, Osp – plezalski poligon, kjer je bil tudi Johan skoraj kot doma.

Tekmovanje je bilo letos izvedeno podobno kot lansko. Fantje so plezali 80 metrov smeri Goba (7c), dekleta pa nekaj metrov krajšo kombinacijo več smeri – Try s povezavo na Tržaško smer (7b). Plezanje je potekalo z varovanjem od zgoraj. Kombinacija dolžine in relativno zmernih težav v povezavi s hitrostjo je bila ravno prava izbira za tekmo. Na seznamu udeležencev je bilo sicer kar nekaj odličnih plezalskih imen, toda zmagovalca Matej Sova pri fantih in Martina Čufar pri dekletih sta izredno suvereno opravila svoje delo in nista dopustila nikakršnega presenečenja. Matej je svoj lanski rekord smeri izboljšal za tri sekunde (nov najboljši čas je 9 minut in 21 sekund), Martina pa je prav tako popravila svoj tri leta star

rekord v smeri, ki sedaj znaša 8 minut in 55 sekund. Ob tem je še posebej razveseljivo, da je Martina še ne dolgo tega postala mamica in očitno ji povratek v plezalske vode ne predstavlja nobenih težav. Sama pravi, da sedaj tudi hitreje pleza, ker jo pod steno čaka sin Tommy. Pri fantih je nastopilo 10 plezalcev, vrstni red najboljših pa je bil: 1. Matej Sova 9:21, 2. Anže Štremfelj 11:26, 3. Gašper Pintar 12:39, 4. Izidor Zupan 13:44, 5. Luka Zazvonil 13:49. Nekaj jih je plezanje zaključilo pod vrhom smeri. Vseh pet nastopajočih deklet je tekmovalno smer splezalo do vrha, tik pred katerim, ko so roke že nekoliko utrujene, jih je čakalo tudi najtežje mesto. Vrstni red: 1. Martina Čufar 8:55, 2. Maja Šuštar 10:17, 3. Lučka Franko 10:35, 4. Ana Ogrinc 14:41, 5. Katarina Kejžar 20:30.

Po tekmovalju in razglasitvi najboljših je prišlo na vrsto obvezno druženje, ki je bilo popestveno s projekcijo dokumentarnega filma Pajek pod previsom. Beno Hvala je bil dolga leta režiser televizijskih prenosov na TV Slovenija. Pogosto so naši televizijci na sestankih v Beogradu poslušali, saj je bila v nekdanji Jugoslaviji TV Slovenija del jugoslovanske televizijske mreže, da smo "planinari". In potem so se "planinari" enkrat odločili, da je dovolj prenašanja slovesnosti ob dnevu mladosti (25. maj, Titov rojstni dan), čeprav je nekdanji voditelj že nekaj let bil pokojni. Prenašanje "mahalnih vaj" s stadionov med Slovenci ni bilo preveč priljubljeno, zato so se odločili, da je končno čas za prenašanje športa, ki je nam precej bližje – plezanja. In tako je nastal Pajek pod previsom, celodnevni prenos proste ponovitve smeri Goba iz Ospa. To je bilo za tiste čase nekaj nepojmljivega, pravzaprav je šlo sploh za prvi takšen prenos plezanja. In ob tem prenosu se je dogajalo marsikaj, bilo je veliko improvizacije, a iznajdljivost vseh akterjev je bila zelo velika, zato je kljub precejšnjim oviram in zapletom zadeva bila izpeljana enkratno. Srečo Rehber-

ger in Tadej Slabe sta bila takrat glavna akterja v smeri Goba (7c), poleg tega je bila v sosednji klasiki, v smeri Stara, še "klasična" naveza, ki je smer plezala tehnično. Navezo so sestavljali Janez Skok, Ines Božič in tržaški Slovenec Ivo Kofol. Takrat je v vlogi komentatorja nastopil Miha Lamprecht in slišali smo lahko marsikateri izraz, ki se nam sedaj zdi zelo zabaven. Od "radirk", kakor je Miha poimenoval plezalnike, do tako imenovanega "plezalskega lepila", kakor se je reklo magneziji, pa še marsikaj, kar nas je ob letošnjem Johanovem memorialu na projekciji filma Pajek pod previsom izredno zabavalo.

Beno Hvala in Silvo Karo sta povedala tudi nekaj prigod s tega televizijsko-plezalskega podviga. Televizijci so takrat izgubili kamero, ki jo je čez noč prevrnila burja, kar je bila kar velika izguba v tistih časih. Čez steno je bilo treba s škripcem vleči kovinsko košaro, v kateri je bil snemalec Matjaž Fistravec, ki je navezo v steni spremljal iz neposredne bližine. Silvo je moral takrat skrbeti, da je bila košara čim bližje steni, se pravi, da jo je bilo treba potegniti z vrvjo, kar niti ni bilo tako enostavno, saj je imela s snemalcem vred okoli 150 kilogramov. Projekt je bil izpeljan ob pomoči vrste naših takratnih odličnih plezalcev, med njimi je bil tudi Johan.

Na projekciji smo tokrat lahko pozdravili tudi Elico Vehar, pri kateri je bil v tistih časih pravi zbirni center vseh plezalcev. In seveda smo se spomnili številnih prigod iz tistih časov, saj smo nekateri že takrat doživeli Osp in se preizkušali v teh neverjetnih stenah, ki sedaj predstavljajo enega najboljših plezalnih centrov v tem delu Evrope. In pri tem smo doživljali tudi kakšne izredne padce, pa nočna plezanja in nočna reševanja zaplezanih plezalcev, skratka, vrsto prigod, ki ob takšnih družabnih dogodkih, kot je bil tokrat v Ospu, spet privrejo na plan. In prav zaradi tega eni tudi po dolgih letih še vedno vztrajamo v plezalstvu in se radi vračamo v Osp. ○

CÉBÉ
PURE ADRENALINE

Testirali smo:
CÉBÉ
SPYNER FLEX SR

Smučanje in deskanje sta dinamična športa, ki se odvijata pri visokih hitrostih. Da boste na belih strminah uživali bolj varno in sproščeno, vam svetujemo uporabo smučarske čelade. Čelada je obvezen del opreme za tiste smučarje, ki kot vrednoto izpostavljajo zdravje in varnost. Cebe poimenujemo kot pionirja v segmentu športnih, kot tudi modnih očal. Danes proizvajalec ponuja poleg pestrega repertoarja sončnih in smučarskih očal tudi veliko zaščitnih čelad. Širok spekter izdelkov jim omogoča, da tudi najzahtevnejša stranka vedno najde artikel za točno določen namen. Tokrat vam predstavljamo čelado Spyner Flex SR.

Značilnosti čelade:

- Zunanja školjka odporna na močne udarce ("INMOLD" tehnologija zagotavlja zelo dobro trdnost čelade)
- zaradi "INMOLD" tehnologije je čelada zelo lahka
- zgornji dodatni oklep povečuje odpornost čelade na udarce
- čelada ustreza evropskim standardom CE EN 1077
- na zgornjem delu čelade je integriran sistem zračenja. Z ventilacijskim sistemom nastavljamo koliko svežega zraka spustimo v čelado, ki spodrine vroč in vlažen zrak iz nje.
- potrdi ergonomsko oblikovani ušesniki za zaščito ušes in dobro slišnost
- ergonomsko oblikovano notranje blazinjenje iz antialergijske ter zračne tkanine
- odlično prileganje z vsemi smučarskimi očali
- teža: 560 gramov.

Gre za objektivni komentar ekipe Sokola.
Naročena objava.

Cena: 89,98 EUR
www.bushnell-europe.com/cebe

Uvoznik:
Rodeo Team d.o.o., Kranj
www.rodeoteam.si

30 let srečanj alpinistov veteranov

✍ Irena Mušič Habjan

Skupinska slika pred kočjo na Gozdu FOTO: VLADIMIR HABJAN

V Koči na Gozdu na Vršiču se je v petek, 7. oktobra 2011, zbralo okrog štirideset alpinistov veteranov na svojem vsakoletnem srečanju. Glede na snežne razmere vršičke ceste je bila udeležba kar velika, prvim udeležencem srečanja pa so na pomoč priskočili tudi reševalci GRS Kranjska Gora. Kmalu zatem so svoje delo opravili tudi cestarji in cesto splužili.

Kočja se je malo pred 17. uro začela polniti z udeleženci, ki so pred uradnim delom tako kot vsako leto opravili obvezno skupinsko slikanje.

Na začetku uradnega dela srečanja so se alpinisti veterani z minuto molka spomnili preminulih Toneta Pintarja, dr. Iva Valiča, Janeza Freliha in dr. Jožeta Andlovica, ki so se poslovili v letu od zadnjega srečanja. Predsednik odbora srečanja veteranov pri PZS France Zupan se je za organizacijo srečanja zahvalil donatorjem, Planinski založbi, GRS Kranjska Gora in Planinski zvezi Slovenije, ki veteranom vsa leta stoji ob strani. Veterane je pozdravila tudi predstavnica Komisije za alpinizem pri PZS Jasna Pečjak.

Sledila je slavnostna podelitev spominskih daril, knjig Planinske založbe, jubilatoma Sandiju Blažini, Vidi Košmeljevi (85 let), Lojzetu Smoleju, Mitji Kilarju, Radu Jeranku, Emilu Herlecu (80 let), Matjažu Deržaju, Petru Janežiču, Anteju Mahkoti, Marjanu Raztresnu, Dragu Zagorcju (75 let), Mikcu Drašlerju in Martinu Gričarju (70 let). Po večerji je alpinistom svojo bogato športno

pot in športno plezanje predstavila Martina Čufar in jih s fotografijami popeljala v previsne granitne stene in počti.

Prijetno druženje se je po predavanju nadaljevalo še nekaj časa, večina udeležencev se je zvečer poslovila in odšla domov, nekateri pa so prijetno bivanje podaljšali še v naslednji dan.

V soboto zjutraj je predsednik odbora veteranov pri PZS France Zupan svojo funkcijo, ki jo je opravljal skoraj desetletje, predal Mikcu Drašlerju.

SLAVJENCE SMO POVPRŠALI, KAJ JIM POMENITA PRIZNANJE OB JUBILEJU IN SREČANJE SÁMO TER O TEM, KOLIKO ŠE HODIJO V GORE.

Rado Jeranko, Kranj, 80 let: "Priznanje mi veliko pomeni, vsaj to, da te še imajo v evidenci. Nikoli se nisem imel za 'velikega' alpinista, med nami je le razlika v kvaliteti. Ne morem se npr. primerjati z Zupani, Jegličji in podobnimi, niti nisem imel ambicij. Meni je šlo za to, da uživam v lepotah, ne toliko v sami 'telovadbi' – in to delam še zdaj. Sem

zelo aktiven, mogoče opravi več tur, kot sem jih kdaj koli prej. Ne sicer tako zahtevnih tur, včasih smo jim rekli 'za hudiča pretrgati', kako ferato pa še zmorem. Pred kratkim sem šel trikrat zaporedoma na Kepo, potem na Grintovec, Visoko Rosojansko pot ... Najmanj vsak tretji dan sem v hribih. Na srečanja hodim kar redno, že vsaj 20 let. Pogovarjamo se bolj Kranjčani med sabo, še vedno smo *grupirani*, vsak v svojem kotu. Žal mi je, da ni Tržičanov, saj sem z njimi veliko plezal, to je bila zame dobra *drušna*, kasneje tudi z Jeseničani, s Krušičem in Šilarjem. Zdaj sem

Rado Jeranko VSE FOTO: IRENA MUŠIČ HABJAN

bolj samohodec, včasih je z mano hodil Peter Jamnik, ki ga zdaj bolijo kolena. 80-letniku ni lahko dobiti družbe, vendar zato ne bom čepel doma! Zdravniki pravijo, da sem še *fit*. Proti mladim nimam nič, vendar je to zdaj povsem drugačen svet, drugačen alpinizem, včasih se mi zdi, da je to bolj telovadba, smo rekli 'za kremplje brusiti'. Tudi turno smučam veliko in upam, da bom še naprej."

Lojze Smolej, Kranj, 80 let: "Priznanje mi veliko pomeni. Pravzaprav je malo takih organizacij, ki bi tako držale skupaj ljudi. Žal mi je, da jih precej že manjka. Tisti, ki hodijo v hribe, so *fajn* ljudje. Srečanje se redno udeležujem, največ stika pa imam s Kranjčani. Pogosto obujamo spomine, to je *fajn*, posebej tiste iz daleč nazaj. Z enim sva imela ravno debato, ko smo ga 'ven vlekli' v Štajerski Rinki, potem pa mi je vsako leto nosil vino, ki ga sploh ne pijem. Zdaj sva to le razčistila. Sodobni alpinizem je čisto drugačen, kot je bil v naših časih, to spoznavam na predavanjih, ki jih poslušam, oprema je povsem drugačna, mi smo že 'padli ven'. Včasih pomislim, kako bi bilo, če bi tile mladi morali plezati tam, kjer smo mi včasih. Gotovo bi imeli težave. Včasih ni bilo nič opreme. Kako smo reševali? Še danes imam doma rekvizite, ko smo še s kolom nosili. Prve vrvi so bile ameriške, od šotorov, ki jih je vojska pustila tu. S tistimi smo začeli. Včasih sem se udeleževal memoriala – tekme na Kotovem sedlu, kjer so trije zmrznili. Mladi tega ne verjamejo: doma sem smučil privezal na kolo in se odpeljal v Tamar, pa na Kotovo sedlo, tekmoval navzdol, potem pa na kolo in spet nazaj. Kakšna razdalja! Danes je vse drugače. Mi bi z današnjo tehniko lažje prišli skozi kot pa mladi z našo. V hribe pa žal ne hodim več veliko, odkar mi je pred leti umrla žena, mi je vse 'dol padlo' in se ne morem več pobrati."

Lojze Smolej

Mikec Drašler, Ljubljana, 70 let: "Alpinisti veterani so zanimiva družba, kjer se po eni strani srečujejo veterani iz pionirskih časov alpinizma in tudi mlajši. Konec 50. let smo brali članke o tem, kaj so naredili Rado Kočevar in tovariši, ko pa sem sam začel plezati, so ti ljudje že odšli in se nismo srečevali. Takrat je bil alpinizem v silni krizi, vsako leto jih je sicer veliko začelo plezati, ostalo pa jih je komaj za prste obeh rok, šlo je torej za nazadovanje. Mladi smo na veterane gledali 'od daleč' in to nam je predstavljalo 'ohohoh', zdaj pa naenkrat sediš z njimi za isto klopjo in premlelaš določene zadeve. Ta skupina ljudi lahko z distanco veliko bolj kritično analizira zadeve v preteklosti in včasih daje tudi sugestije, deluje torej tudi malce razsodniško. Tak je bil primer Turške gore. Takrat smo zelo natančno analizirali in opravili diskusije, ki so tudi obveljale. Zadeve je bilo potrebno zgladiti, brez iskanja krivde, z vizijo za naprej, ne z obsojanjem, to pa lahko doseže le modrost starejših, ki imajo več izkušenj. Srečanja so zanimiva tudi zato, ker srečaš tiste, s katerimi si si bil blizu, in tiste, o katerih si samo slišal, po drugi strani pa srečuješ tudi tiste, s katerimi si bil skregan. Tako pogosto ugotoviš, da ti niso taki *parkeljni*, kot so se ti nekoč zdeli. V hribe hodim stalno, lani sem bil na dolgem trekingu v Himalaji okoli Manasluja. Ko sem se namreč poslovil od velikih vrhov, sem začel odkrivati neznane kraje. Na Podljubelju imam vikend in se pogosto srečujem s Tržičani, do hribov imam pet minut. Blizu so tudi Julijci, moja stara ljubezen pa je Martuljek. Plezam ne več, ker sem imel težave z ravnotežjem, potem pa nisem več 'prišel noter'." ○

Mikec Drašler

Pogovarjal se je Vladimir Habjan.

Marmot
FOR LIFE

JAKNA NANO

Marmotova ultra lahka rešitev za dolge pohode in muhasto vreme v obliki jakne iz membrane GORE-TEX® Paclite®. 100 % varjeni šivi ter vodoodporne zadrgе bodo poskrbele, da boste suhi, a ne obremenjeni z dodatno težo. Notranje plasti žepov so lasersko perforirane za povečano zračnost.

Kolekcijo Marmot najdete v trgovinah:

ANNAPURNA way, Krakovski nasip 4, Ljubljana
Avantura šport, Gregorciceva cesta 19, Ilirska Bistrica
DropIN, Trubarjeva ulica 15, Ljubljana
Suvel šport Nova Gorica, Trg Edvarda Kardelja 5, Nova Gorica
CULT, Dolenjska c. 350, Lavrica
CULT, Tržaška cesta 77, Logatec
Pro Climb Shop, Ljubljanska cesta 1, 4260 Bled

www.annapurna.si

www.marmot.eu

Stoletnica rojstva Jaka Čopa

**Jakec – starosta
slovenskih planinskih
fotograf**

✉ Elizabeta Gradnik¹

Jaka Čop v svoji dnevni sobi pred sliko Maksa Koželja, 1980 FOTO: ARHIV GORNJESAVSKI MUZEJ

Glavnino razstave predstavljajo fotografije iz Čopovih šestih monografij, v vitrinah pa smo razstavili njegove osebne predmete, fotoaparate, priznanja, dnevnike, uredili smo rekonstrukcijo temnice z originalnim gradivom, predvajali projekcijo fotografij znamenitega predavanja s pravljico o zlatorogu, del razstave pa so tudi osebne fotografije, ki ga prikazujejo od otroških do poznih let.

Poleg tega smo izdali še monografijo Fotografska pesem Jaka Čopa, v kateri smo zbrali sto najboljših, najbolj značilnih in znanih črno-belih fotografij iz njegovih monografij Svet med vrhovi (1962), Raj pod Triglavom (1968), Viharniki (1970), Slovenski kozolec (1993) ter Trenta in Soča (1996). Tako v zasnovi kakor s podnapisi ob foto-

grafijah smo skušali čim bolj slediti njegovim prejšnjim monografijam. Del besedila in podnapisi so prevedeni v angleščino, saj želimo Čopov fotografski opus predstaviti tudi tujcem.

Ker je bilo o Jakcu in njegovem delu že veliko napisanega, bi tokrat natresla le nekaj njegovih citatov, ki smo jih našli v arhivski zapuščini.

O FOTOAPARATIH

"Začel sem z box kamero 3 x 4. Potem sem dobil enooko refleksno kamero Corello 6 x 6, ampak tista je bila tako zelo komplicirana, da se je hitro pokvarila. Kasneje sem imel dvookega Rolleiflexa, potem pa že enookega. Pa še Pentacon 6 x 6 sem imel. Zdaj delam samo še z Nikonom N801. Tu je že vse notri. Kupiš film, ga vložiš, 36-krat pritisneš, vzameš ven, neseš razvit, samo še v okvirčke daš in je

26. oktobra mineva sto let od rojstva legende slovenske planinske fotografije. V zbirki Slovenskega planinskega muzeja hranimo velik del njegove zapuščine – tako fotografske kakor predmetne in arhivske. Okrogli jubilej je lepa priložnost, da to gradivo pokažemo še širši javnosti, zato smo v muzeju postavili fotografsko razstavo z naslovom Fotografski poet slovenskih gora, ki smo jo ob številčni udeležbi Jakčevih prijateljev, sorodnikov in občudovalcev odprli 8. junija in je bila na ogled do konca avgusta.

stvar rešena. Prej pa ... koliko je bilo opravkov za en film! Najhujše je bilo, če nisem imel dobrih filmov ali dobrega razvijalca. To je bilo zelo pomembno."

O OPREMI IN DELOVNEM PROSTORU

"Vem samo to, da so bili filmi nekaj časa tako dragi, da sem zaslužil le za osem filmov na mesec. Vse bi zapravil, če bi si kupoval tudi vse kemikalije, a sem jih večinoma kar sam sestavil. Po večevalnika pa dolga leta sploh nisem

Podpis in žig Jaka Čopa na njegovih fotografijah

¹ Slovenski planinski muzej.

Jaka Čop na Vošči, 1941 FOTO: JAKA ČOP

Tako sem posnel svoj prvi klobasni motiv. Pozneje jih je bilo še veliko. Fotografije so mi revni ljudje najlažje plačevali s klobaso, meni pa je bilo takšno plačilo daleč najljubše."

O FOTOGRAFIJAH ZA POSOČJE

"Največja želja mladosti mi je bila poklekniti na trentarsko zemljo in zajeti v dlani hladni požirek Soče. Prva pot po osvoboditvi me je vodila prav tja."

Kot velik ljubitelj pokrajine in ljudi v dolini Trente in Soče je Jaka Čop s prodajo svojih fotografij pomagal zbirati sredstva za pomoč prizadetim ob potresu v Posočju leta 1998. ◉

imel, sem le preslikaval. Tudi slike sem delal dolga desetletja sam. Za temnico mi je bila kuhinja ali pa kar stranišče."

OB SLIKI M. KOŽELJA: SREDNJI VRH NAD MARTULJKOM, 1944, OLJE NA PLATNU

"Med drugo svetovno vojno sem začel fotografije povečevati, dotlej sem jih le kopiral. Imel sem že kar lepo zbirko posnetkov. Sestrični sem za njen praznik izdelal album povečanih fotografij. Ta mapa je slučajno prišla v roke akademskemu slikarju Koželju in moje fotografije so mu služile kot predloge za slikanje. Njegovo veliko platno z motivom Martuljka s Srednjega vrha krasi danes mojo dnevno sobo."

O KLOBASNIH POSNETKIH

"Dve leti po vojni smo se iz Martuljka ponovno preselili na Jesenice. Pomanjkanje je bilo veliko in je prizadelo vsakega, v mestih je primanjkovalo hrane. Ko sem nekoč s fotoaparatom čez ramo romal po hribih, sta se ob meni ustavila mlada ženska in otrok.

'Gospod, nekaj bi vas vprašala,' je začela ona.

'Kar korajžno, ne grizem,' sem ji odgovoril z nasmehom.

'Slikajte Janija, šest let je že star, pa nima še nobene slike. Samo ...' je v zadregi utihnila.

'Le povejte: denarja nimate.'

'Ja ... Bi vam pa dala klobaso za sliko, če bo prav.'

Andrej Hosner, dolgoletni mlekar na trentarskih planinah, z vnukom Miranom pri Kurtelnu v dolini Zadnjice, 1967 ("klobasni posnetek") FOTO: JAKA ČOP

Ljudem hočemo pomagati

Slovesnost ob desetletnici uredništva

Uredništvo Planinskega vestnika se je ob desetletnici uredništva 19. oktobra 2011 zbralo na priložnostni slovesnosti, ki sta se je udeležila tudi Bojan Rotovnik, predsednik PZS, in Slavica Tovšak, podpredsednica PZS.

Kljub resnosti je bilo na slovesnosti veselo. FOTO: IRENA MUŠIČ HABJAN

"Uredniki smo se srečali v gorah, bili smo si različni in takšni smo še danes," je po uvodnem pozdravu odgovornega urednika Vladimirja Habjana povedal Marjan Bradeško, eden od treh članov, ki so v uredništvu vse od leta 2001, in nadaljeval: "Vsi imamo nekaj skupnega, to je, da delamo iz veselja do gora. Družni nas želja povedati, kje smo bili, kako smo sami doživljali gore in naravo in to želimo sporočiti še drugim. Izkušnje, znanje, predvsem pa ustvarjalno voljo in želje smo uresničili pri delu z revijo, kar se danes lepo vidi v Planinskem vestniku, ki je sodoben in moderen." Bradeško je povzel citat Roberta Stevensona, avtorja knjige *Otok zakladov*: "Ne sodite dneva po žetvi, pač pa po semenih," ki jih pušča za sabo tudi naša revija. Kot je povedal Bradeško, mora Vestnik prinašati pozitivna sporočila, spodbudo, pogum in veselje, saj te vrline pripeljejo ljudi do cilja visoko nad dolino, vrh gore pa je že izhodišče za novo pot. "V ljudeh želimo ustvarjati in spodbuditi željo po odkrivanju in spoznavanju najbolj prvinskega sveta, ker si v tem svetu lahko najbolj – Človek. To nam bo vodilo pri nadaljnjem delu tudi v prihodnje. Veselimo se ustvarjanja še naprej," je zaključil Bradeško.

V nadaljevanju se je Habjan osredotočil predvsem na desetletno delovanje uredništva, pri čemer se po njegovem

mnenju v uredništvu niso vedno o vsem strinjali, a so vseeno ostali prijatelji. Gre torej za homogeno skupino, ki ima isti cilj – dobro revijo, čeprav so včasih poti do tega cilja različne. V tem času so spoznali, da se zadev ne da premakniti od danes do jutri, pač pa šele na dolgi rok, pri tem pa so bile pogosto potrebne tudi ključne in daljnosežne odločitve. "Na rezultate smo danes ponosni," je končal Habjan.

Bojan Rotovnik je v kratkem nagovoru povedal, da natančno spremlja delo uredništva in sledi razvoju revije, ki je bila včasih "za časom", danes pa ima pomembno mesto v širšem krogu planinske javnosti, ter se celotnemu uredništvu zahvalil za dosedanje delo. Poudaril je, da se mu zdi prav, da je mesto v reviji našla tudi kritična beseda, in spomnil, da se je Vestnik v kritičnih trenutkih planinske organizacije postavil kot eden zadnjih branikov pred nekaterimi napačnimi usmeritvami. Tako se je ob odisejadi izraza "gorništvo" uredništvo izkazalo v pozitivni vlogi. Predsednik je spomnil tudi na nekaj mejnikov, na primer prosto prodajo revije ter pomembno vlogo, ki jo Vestnik izvaja pri prepoznavnosti planinske organizacije, podobno kot ima slovenski alpinizem veliko vlogo pri promociji Slovenije v tujini. Predsednik je poudaril, da se bodo v vodstvu organizacije potrudili, da bo revija še naprej obstajala, saj je Planinski

vestnik paradni konj organizacije. Zatrdiril je, da se vodstvo tako kot do zdaj tudi v prihodnje ne bo vmešavalo v uredniško politiko, seveda pa je vse ostalo odvisno od finančnih sredstev. Rotovnik je dal v nadaljevanju nekaj konkretnih pobud, ki bi še izboljšale povezanost vsebine in organiziranosti organizacije, kar je uredništvo sprejelo z veseljem in odobravanjem.

Namestnik odgovornega urednika Andrej Stritar je poudaril, da je vse, kar počnejo v uredništvu – iz veselja, kar je običajno boljše kot pa delo "na silo". "Ljudem hočemo pomagati, da živijo še bolje, podpiramo hojo v naravo – to je smisel tega, kar počnemo," pri čemer je ponovno spomnil na znano misel, ki jo poudarja uredništvo, da je revija namenjena navadnemu planincu, članu planinske organizacije.

V nadaljevanju sta Bojan Rotovnik in Vladimir Habjan članom uredništva podelila priznanja PZS: Andreju Mašeri zlati častni znak PZS, Marjanu Bradešku, Andreju Stritarju, Mateji Pate in Emilu Pevcu srebrni častni znak PZS, Ireni Mušič Habjan bronasti častni znak PZS, Tini Leskošek priznanje PZS, Dušanu Škodiču, Marti Krejan in Zdenki Mihelič pa knjižne nagrade. Za desetletno kvalitetno delo uredništva in za povabilo na slovesnost se je ob zaključku zahvalila tudi Slavica Tovšak. (vh) ◊

Na Dovški križ

Trening za sedemdeset naslednjih

✍ Tatjana Cvetko

Mojih 50 in njenih 70, ni razlike. FOTO: TATJANA CVETKO

Prijateljica si je zaželela osvojiti Dovški križ. Jaz sem le enkrat stala na njegovem vrhu in v spominu mi je ostal kot odmaknjen, tih samotar sredi divjine martuljskih mogotcev.

Dan se rojeva, ko parkirava v Poldovem rovtu. Slutim grbine z roso pokritega travnika. Midve pa tiho skozi gozd, korak je mehak, nikjer nikogar, le ptički so vse glasnejši. Čelo se kmalu orosi, a kaj zato. Prvi sončni žarki pobožajo vrhove. Ustavim se, strmim, koža se naježi in v prsih začutim pritisk ob pogledu na lepoto, ki me vedno znova, že dolga leta, že desetletja, očara, presune in vzdrami. Rdečica sramežljivega jutra se širi in spušča navzdol proti triglavskemu ledeniku in na drugi strani doline po martuljskih rogljih vse niže. Sedem v mokro travo in naredim posnetek ali dva z občutkom, da sem jutru ukradla skrivnost.

Strmina se pne v serpentinah čez travnike in skalne skoke proti Brinovi glavi in naprej proti globeli med Šplevto in Kopico. Nežne travne bilke so obtežene z rosnimi kapljami. Čreda ovac se pase visoko nad nama, na robu travnate vesine stoji gamsova mati. Tja priskaklja še mladič, se pri njej napije mleka in že v lahkih skokih nadaljujeta jutranje raziskovanje.

Popolna samota, tišina vseokrog. V tem kraljestvu si privoščiva zajtrk.

Spregovoriva šele na ravnini s pogledom na Rokave, Oltar in Dovški križ. Stopim naprej, zgrešim vstop, nekoliko je treba poplezati in palice odvrževa kar z višine nazaj na melišče. Redki encijani in preproge triglavske rože se ponujajo v strminah. Teren je strm in krušljiv, a lepo napredujeva, z občutkom za stabilen korak. Hitro sva na predvrhu in nekaj trenutkov pozneje stojiva sami na vrhu. Opazujeva, poimenujeva in strmiva v daljave. In v globino. Amfiteater, tako širok in prostoren – pa tako redkim dostopen. Vem, da skriva v svojem naročju mnogo skrivnosti in prastarih zgodb. Rada bi zlezla dol v naročje starca in mu prisluhnila ...

Iz nahrbtnika potegnem stekleničko z milnico in piham v zrak mavrične mehurčke. Desetine bleščočih krogcev veter nosi visoko čez vrhove proti nebu skupaj z mojimi mislimi in ustnice se razležejo v širok nasmeh. Sledi malica, obujanje spominov in načrtovanje. Francka pra-

vi: »Naslednje leto jih bom prehodila sedemdeset!«

»Sedemdeset?« se začudim. »Zakaj pa toliko?«

»To bi pa ti že lahko vedela!«

Seveda, prijateljica bo naslednje leto praznovala sedemdeseti rojstni dan. Svojih let ne skriva, a jih tudi ne kaže. V gorah postane gibka mladenka, iskrivega pogleda in nasmejanega obraza. Vedno znova občudujem življenjsko moč nekaterih, ki jim zaradi ljubezni in sozvočja z naravo starost ne pride do živega.

Se že vračava. V začetku sestopa nama manjka nekaj dinamike, verjetno sta se telesi polenili po dvournem poležavanju na vrhu. A kmalu korak steče, hitro izgubljava višino in že zagledava bivak. Zaprt je. Melišča vabijo, noge se premikajo po strmem pobočju enakomerno, kakor bi ropotal star šivalni stroj. Popolnoma prašni preplašiva starega gamsa, ki je poležaval na široki skali v dnu. Melišče se konča, a tudi gozdno stezo puščava hitro za seboj. Ko se bližava Poldovemu rovtu, ujameva v nosnice vonj po zrelih gozdnih jagodah. Mljask, kako so sladke in slastne. Le še v ledeno mrzlo vodo zabrodiva, izmijeva prah in že sva v avtomobilu ... ◉

Ko postane vlaga voda

✍ Miha Pavšek

FOTO: MIHA PAVŠEK

Začetek minulega meseca, natančneje letošnjega oktobra, je bil prav sumljivo obetaven. Babje poletje, o katerem smo pisali v septembrski številki revije, se je nadaljevalo tudi v začetku naslednjega meseca, potem pa smo bili deležni kar dvakratne snežne pošiljke, tudi v sredogorju in, krajevno ter kratkotrajno, celo na dnu nekaterih dolin in kotlin.

Menda so najbolj zagreti turni smučarji že takrat nemudoma pričeli s servisiranjem najpomembnejšega turnosmučarskega pripomočka. Ena od značilnosti podnebnih sprememb, ki smo jim priča v zadnjih dveh desetletjih, so hitri prehodi letnih časov, kar se je pokazalo tudi to pot. Pozno poletje je hotelo kar pomesti z jesenjo in na trenutke je zadišalo že po zimi. A kot vedno vreme vse in še pravočasno – tokrat do praznika reformacije in dneva spomina na mrtve oziroma krompirjevih počitnic – postavi na svoje mesto.

Jesen je tudi čas, ko se začne ob mirnem vremenu redno pojavljati jutranja rosa tudi v dolini. Pred tem pa višje zgoraj: na višku poletja smo ji lahko priča tudi na naših najvišjih planinskih travnikih in pašnikih. Že res, da smo takrat zaradi nje lahko za krajši čas "mokri v noge", vendarle pa nam ob jutrih in zgodnjem delu dopoldneva, natančneje, dokler je ne posuši sonce, obeta lepo nadaljevanje dneva. Kakorkoli že, oroševanje se zgodi pri določeni temperaturi, ki ji pravimo

temperatura rosišča. To je tista temperatura, pri kateri je delni parni pritisk (na ARSO mu pravijo tlak, ker so jim tako ukazali inšpektorji ...) v ozračju enak nasičenemu. Višja, kot je temperatura zraka, večja je v njem količina vlage in obratno. Ker je temperatura rosišča odvisna predvsem od količine vlage v zraku, je torej tudi pokazatelj vlažnosti ozračja. Lahko si jo ogledamo (http://www.arso.gov.si/vreme/napovedi%20in%20podatki/vertikalna_sonda.html) pri vsakodnevni jutranji vertikalni sondaži, ko spustijo meteorologi v zrak poseben vremenski balon (sondo) z merilnimi napravami. Na tovrstnih grafikonih sta prikazani dejanska temperatura (modra) in temperatura rosišča (rdeča) v odvisnosti od nadmorske višine, pri čemer je prva vedno nekoliko višja od druge. Večja, kot je razlika med obema temperaturama, manjša je relativna vlažnost zraka. Kjer se črti prekrivata ali močno približata druga drugi, imamo praviloma opravka z oblaki. V vzpetem svetu gora to pomeni, da smo v megli ...

Vodo poznamo v nevidni in vidni obliki. Kako pa jo lahko spremenimo iz ene v drugo obliko oziroma iz plinastega v tekoče stanje? Povsem enostavno, z znižanjem temperature. V sak delček zraka ima namreč temperaturo, pod katero se vodna para utekočini in nastanejo vodne kapljice, ki jih prepoznamo kot meglo ali oblake. Temperatura, pri kateri se to zgodi, je že omenjena temperatura rosišča. Obe temperaturi imata zanimiv dnevni potek, ki ga lahko opazujemo predvsem ob mirnem vremenu. Pri jutranjem ohlajevanju bo vlažnost zraka precej visoka, zato bo dejanska temperatura zraka le malo nad temperaturo rosišča. S segrevanjem ozračja pa začne upadati tudi njegova relativna vlažnost, temperatura rosišča pa se prek dneva ne spremeni kaj veliko. Ko se začne zvečer ozračje spet ohlajati, nastane rosa, če pade temperatura zraka ponoči pod nič stopinj Celzija, pa imamo zjutraj slano. Letos nas je tudi po nižinah obiskala že sredi oktobra, marsikje že ob prvi, povsod drugod pa ob drugi oktobrski ohladitvi, kar pa ni za ta čas prav nič nenavadnega. Letošnje babje poletje in njegova toplota gor ali dol – zima že gleda, kako in kje bo potrkala na naša vrata. Visokogorska so ji odprta že več kot mesec dni, kaj kmalu pa nam ne bo treba do snega na višave. Ali pač? ○

Pikajoča Primorka

Bodeča lobodika

✍ Dušan Klenovšek¹

Bodeča lobodika (*Ruscus aculeatus*), slikana na Kozjanskem FOTO: DUŠAN KLENOVŠEK

November je čas, ko sneg v visokogorju usmeri ljubitelje planinskih pohodov na nižje, a nič manj prijetne hribovske ture. Seveda so te mnogokrat speljane skozi gozdove, ki prekrivajo večino naših strmejših pobočij.

Večina rastlin v tem jesensko zimskem času miruje. Večletne zelnate vrste prezimujejo s podzemnimi deli (koreniki, gomolji ...), enoletnice čakajo pomlad v obliki semen. Večina lesnatih vrst pa z izjemo iglavcev svoje liste odvrže. Ena redkih zimzelenih rastlin, ki nas v teh barvno dokaj pustih dnevih razveselijo z zeleno obarvanimi listi, je bodeča lobodika (*Ruscus aculeatus*). Do meter visoka rastlina pa se ponaša z navideznimi listi, saj gre v resnici za preoblikovane poganjke (filokladije). Da listasto oblikovani poganjki niso "pravi listi", se lahko prepričamo, če si rastlino pobliže ogledamo, in sicer najboljše primerke, ki imajo v tem času plodeče plodove, ki izraščajo iz teh navideznih listov, in popke za cvetove, ki se bodo razvili naslednjo pomlad.

Bodeča lobodika raste v zahodnem in južnem delu Srednje Evrope, v Mali Aziji, na Krimu in Kavkazu. Pri nas je dobro poznana tudi v toplih legah

slovenske Istre, na Tolminskem, Vipavskem in Goriškem, manj znano pa je, da uspeva tudi v notranjosti Slovenije – v Pokolpju, na Kozjanskem in še kje. Ker je verjetno še marsikje skrita in (za znanost) neznana, naj bo ta prispevek tudi spodbuda, da morebitna opažanja sporočite avtorju prispevka ali kateremu drugemu botaniku.

Domačini jo v krajih, kjer uspeva, dobro poznajo. V zimskem času so že od nekdaj iskani zeleni poganjki, še posebej tisti z rdečimi plodovi, kot sestavina okrasnih aranžmajev za številne zimske priložnosti (dan spomina na mrtve, advent, božič, novo leto ...), spomladi pa mladi poganjki kot nadomestek za šparglje (saj sta konec koncev sorodni vrsti, obe iz družine špargljevk). Praženo seme so nekoč menda uporabljali tudi kot kavni nadomestek.

"Iz korenine bodeče lobodike narajeni pripravek poviša tonus žil in deluje protivnetno. Deluje na venski sistem, tako da se izvleček bodeče lobodike uporablja pri terapiji venskega

popuščanja. Uporablja se predvsem pri zdravljenju in preprečevanju razširjenih žil in hemoroidov (pripravek se imenuje Ruscorectal). Uporablja se tudi pri bolečih venah, krčih, edemih."² Ljudska medicina pozna še več primerov uporabnosti.

Vsestranska uporaba je v preteklosti privedla do dejstva, da je postala bodeča lobodika vse redkejša in ji je dolgoročno grozilo izumrtje. Zato je bila od leta 1981 delno zavarovana na območju občine Nova Gorica, od leta 2004 pa na ozemlju celotne Slovenije. Ni strogo zavarovana, saj sta ob njenem imenu oznaki C in O. To pomeni, da lahko vsak za osebno porabo nabere toliko poganjkov, kolikor jih lahko objame s palcem in kazalcem ene roke. Za večje odvzeme pa moramo pridobiti ustrezno dovoljenje (kakor na primer tudi za arniko ali košutnik). A večina nas bo tako ali tako le občudovala temno zelene poganjke z bleščeče rdečimi plodovi in jih skušala ujeti v objektiv fotoaparata. In ne pozabimo – občutki v teh trenutkih so prav gotovo tudi zdravilni. Za dušo! ◉

¹ Kozjanski park.

² Naravna zdravila, Mladinska knjiga, 2007.

Bellavista

Luka Krajnc (AO Celje-Matica, Iglu šport) je 21. avgusta uspešno zaključil s svojim letošnjim projektom v strmih stenah Treh Cin. Prosto je ponovil smer **Bellavista** (8c, 250 m) v Zahodni Cini. Gre za eno najtežjih večraztežajnih smeri na svetu, opremljenih s tradicionalnim varovanjem, ki jo je kot prvi preplezal Alexander Huber marca leta 2000. Hkrati je to eden najtežavnejših slovenskih skalnih vzponov v velikih stenah. Luka se je smeri popolnoma posvetil, z njo dihal, živel in spal do že omenjene avgustovske nedelje, ko se je končno vse seštelo in uspešno končalo.

Prva ponovitev Uline smeri

Ulina smer (IX/VII–VIII, 1000 m), ki sta jo poleteli kot prva preplezala Tomaž Jakofčič in Tina Di Batista, je že doživela prvo ponovitev. Smer je ena težjih skalnih smeri pri nas in poteka v dolgi liniji preko najstrmejših delov osrednje triglavske stene. V petek in soboto, 16. in 17. septembra, je smer doživela prvo ponovitev, in sicer sta vzpon opravila Andrej Grmovšek (AAO Kozjak Maribor) in Nejc Pozvek (PAK). Oba sta smer preplezala prosto, Andreju pa je z izjemo delov, ki potekajo po Metropolisu ter Čopovem stebri, ki jih je že plezal, uspel vzpon na pogled oziroma na fleš v tistih raztežajih, kjer je plezal kot drugi. Nejc je uspel na pogled oz. fleš v vseh raztežajih razen v raztežaju z oceno IX-, kjer mu je uspelo v drugem poskusu. Prvi dan je zaradi Nejčevega slabega počutja Andrej ves čas plezal kot prvi. Ta dan sta priplezala vse do Hotela Triglav pod najtežjim raztežajem. Andrej je zvečer preplezal še najtežji raztežaj nad bivakom, Nejc pa je prehitela

tema. Nejc se je naslednji dan počutil bolje in je tako že za zajtrk opravil s najtežjim raztežajem (IX). Nato sta uspešno nadaljevala vse do roba stene. Ponavljavca sta potrdila, da gre za eno izmed najbolj markantnih linij pri nas in da bi smer lahko postala Čopov steber moderne dobe. Kljub klinom in svetrovcem smer še zdaleč ni opremljena. Skala v smeri je od povprečne in krušljive v lažjih raztežajih, do čvrste in nenavadno razčlenjene v najtežjih. Ocene posameznih raztežajev v glavnem držijo, le za najtežje menita, da so za kakšen plus previsoke. Skratka odličen dosežek prvih plezalcev, smer pa tako še naprej čaka na enodnevni prosti vzpon na pogled.

Nekaj prvenstvenih smeri v Steni

V dobrem mesecu je v zahodnem delu Triglavske severne stene nastalo šest novih smeri, katerih glavni akter je bil neutrudni Franček Knez. V družbi žene Andreje, Mihe Lamprehta, Janeza Skoka in Ines Božič Skok je uspel dodobra zapolniti prostor med že obstoječimi smermi. Z namenom čim bolj natančnega vrisa smeri v slike za potrebe novega vodnika o Steni so veliko dni preživeli ob vznožju Stene in tako našli kar nekaj možnosti za nove smeri. Nastale so smeri: 2. avgusta **Kaplja** (VI, 400 m), 13. avgusta **Dotik** (VI, 400 m), 19. avgusta **Pučica** (VI+, 400 m), 27. avgusta **Pred dežjem** (VI+, V–VI, 400 m), 4. septembra **Kvadrat** (IV–V, 250 m) ter 10. septembra **Nasmeh** (VI-, 400 m). Skice in opise najdete na straneh novega plezalnega vodnika Stena.

Paklenica in Dolomiti

Matic Obid (AO Nova Gorica) nadaljuje z odličnimi vzponi. Najprej je letos preplezal **La via di mezzo** (8b+, prej 8c) in začetek septembra še svojo prvo pravo

8c, **Revolucijo** v Ospu. Smer poteka po celem oboku luknje pod Osapsko steno. Ker pa je izvorno alpinistično naravnano, se je v soboto, 24. septembra, odpravil na jesenski obisk Paklenice. Tam je preplezal smer **Spider** (8a, 350 m) v Aniča kuku. Matic je opravil prosto ponovitev omenjene smeri v enem dnevu. Za oba najtežja raztežaja je potreboval več poskusov, da je naštudiral pravilno kombinacijo gibov, vse ostale pa je uspel preplezati na pogled oz. fleš. Družbo v smeri pa mu je delal primorski kolega Uroš Breclj.

Tudi Nejc Pozvek (Posavski AK) in Nadja Korinšek (AO Litija) sta plezala v Paklenici. V soboto, 1. Oktobra, je Nejcu uspel vzpon na pogled v smeri **Rumeni strah** (7c, 350 m). Nejc je celo smer plezal v vodstvu. Veliko navez vzpon zaključil na stiku s smerjo El condor pasa, Nejc in Nadja pa sta nadaljevala in preplezala tudi nadaljevanje do roba stene. Nejc o smeri pravi, da je ocena 7c malce precenjena, in meni, da je smer vsaj za en plus lažja. Je pa prav nenavadno, kako so si letos skoraj serijsko sledile ponovitve na pogled, medtem ko je še nekaj let nazaj smer veljala za zahtevno. Ne gre sicer primerjati navrtane smeri s prejšnjimi vzponi ob specialnih klinih, a tudi ko je bila smer že navrtana, vzponi na pogled niso bili tako pogosti. Nejc je še isti dan po uspešnem vzponu v Rumenem strahu uspel preplezati še športno smer **Balkanec** (7c+/8a) v plezališču nižje v kanjonu.

30. septembra sta Jurij Hladnik in Borut Cerkovnik preplezala smer **El condor pasa** (7a, 320 m). Solidno sta plezala tudi koroška Gregorja, Lačen in Vezonik, ki sta prosto ponovila **Black magic woman** (7b+, 350 m). V posebno kategorijo pa sodi vzpon očeta in sina Braneta in Gregorja

Vezonika v **Bears on toast** (6c+, 120 m). Na to se odlično navezuje novica o vzponu Grega Lačna in Saša Prosenjaka v smeri **Olimpo** (VIII-, 1000 m) v južni steni Marmolade v Dolomitih. Ocena se v ostalih sicer res lahko zgubi, a gre za pravo smer stare šole, kjer je vsak, tudi lažji raztežaj, problem zase. To je dobro izkusil tudi Grega, saj sta se prejšnja poskusa zaključila precej dramatično.

Biser v Karavankah

Miha Zupan in Maja Duh (oba AO Tržič) sta ponovno obiskala severno steno Kladiava. Tokrat sta imela v načrtu preplezati nekaj novega, vendar sta že v drugem raztežaju naletela na stare kline. Spodnji del smeri poteka po krušljivem terenu in se nadaljuje v globoko grapo. Nad grapo je velika greda, s katere sta Miha in Maja plezala direktno linijo po značilnem kotu (od grede naprej 350 m do vrha). V tem delu smeri nista našla sledi predhodnih plezalcev, zato sklepata, da je ta del prvenstven. Celotna smer, razen vstopnega raztežaja, poteka po čudoviti beli skali, menjavajo se zajede, kamini in plošče. Možnosti varovanja je precej, težavnost pa ne preseže IV. do V. stopnje. Najtežji del smeri je izstopna zajeda, poč, ocenjena s V+. Glede na ambient in kvaliteto skale je Miha smer uvrstil med eno od lepših na tem območju Karavank. Smer sta poimenovala **Oh ta trideseta** (V+, V/III–IV, 350 m (+ 200 m)), s poudarkom, da je bil spodnji del smeri preplezan že prej. Miha vabi ponavljavce, željne lepega plezanja.

Viki krema

Sezono, bogato s prvenstvenimi vzponi, lepo zaključuje nova velika smer v južni steni Tofane di Rozes nad Cortino d'Ampezzo.

<http://pdk.aokranj.com>

plezalni dnevi kranja 2011
Kranj, športna dvorana Zlato polje,
2., 3. in 4. dec. 2011
VSTOPNINE NI!

Finale državnega prvenstva
v športnem in balvanskem plezanju.

pdk

AO
KRANJ

FOTO: PIKA ANDVAK

Smer Viki krema v južni steni Tofane di Rozes nad Cortino d'Ampezzo
FOTO: TOMAŽ JAKOFCIČ

Tomaž Jakofčič (AAO) in Luka Lindič (AO Celje-Matica) sta preplezala novo težko smer in jo poimenovala **Viki krema** (VIII+/IX-, VIII- obv., 800 m). Stena je v glavnem navpična, mestoma tudi previsna, a je skala tako dobra in razčlenjena, da sta v prvih sedmih raztežajih zavrtala le en svedrovec za varovanje. Nad gredino sta v načrtovani liniji našla kline, zato sta

vstopila v nekoliko manj očitno rezervno linijo. Nadaljnje tri dni sta raziskovala prehode v tej strmi steni. Zaradi negotovosti ob nepoznavanju zadnje tretjine stene in kratkega dneva sta se odločila za dvodnevni vzpon z udobnim bivakom v veliki votlini ob vzhodu gornjega dela stene. Spodnji del sta preplezala v štirih urah, naslednji dan pa potrebovala še

Zahtevno plezanje v smeri Viki krema FOTO: LUKA LINDIČ

nadaljnjih osem. Za ponavljavce bo verjetno potrebnih osem do deset ur plezanja. Najtežji raztežaj sta ocenila z VIII+/IX-, večina preostalih raztežajev gornjega dela pa se giblje med sedmo in osmo stopnjo. Za varovanje sta poleg opremljenih stojišč v celi smeri zavrtala 23 svedrovcev in zabila štiri kline. Vse ostalo sta uredila s premičnimi varovali, ki v odlični skali res dobro služijo. Ob daljših odsekih brez varovanja je potrebno tekoče plezanje spodnje osme stopnje. Nekaj mest je še malo napokanih, a se bodo očistila s ponovitvami.

Idiot v Vršacu

Nastala je tudi nova smer v malo plezanem desnem delu mogočne stene Vršaca nad Zadnjico. Nejc Kurinčič (Soški AO) in Neža Flajs (AAO) sta najprej plezala **Vzhodni raz** (V-/II-IV, 330 m) v Rušici, nato pa sta imela namen ponoviti redko obiskan **Skriti steber** (V/II-IV, 320 m) v Vršacu. Po treh raztežajih plezanja Skritega stebra sta namesto značilnega ovinka v levo nadaljevala direktno navzgor in preplezala novo smer oziroma bolj izstopno varianto, ki sta jo poimenovala **Idiot** (VI+/VI, 150 m). Smer ponuja izpostavljeno plezanje v skali odlične kvalitete. Ker sta vanjo vstopila z že iztekajočim se dnevom, sta na sredini smeri prečila v Matevčevo zajedo, izstopila, prespala na vrhu Vršaca ter naslednji dan dokončala smer. Nejc pravi, da je čast poimenovanja pripadla Neži, potem ko jo je uspešno prepričal, da iz originalne smeri nadaljujeta naravnost navzgor v prvenstveno.

Plezalni tabor v Vratih

V Vratih je podaljšan konec tedna (31. 9.–2. 10.) pod okriljem Komisije za alpinizem potekal alpinistično-plezalni tabor. Tabora se je udeležilo devet mladih perspektivnih alpinistov in starejših pripravnikov, vodila pa sta ga Marko Prezelj in Tomaž Jakofčič. Plezalsko tabor ni bil vrhunski, gotovo pa je led prebit in samo upamo lahko, da bo tradicija nastala in obstala. Ob večerih je sledilo druženje, predavanje o Steni, predstavitev novega plezalnega vodnika Stena in predavanje Makalu 2011.

Plezalska avantura po Durmitorju

Matic Košir (AO Jesenice) in Neli Pegan (AAO) sta se nedavno vrnila s plezalskega popotovanja po Durmitorju. Tamkajšnje stene v glavnem samevajo zaradi dolgih dostopov in sestopov, skala

je spremenljiva od monolitnih plošč do super počti ter od rahlo do močno krušljive skale. Plezala sta v Lojaniku, kjer sta najprej preplezala smer **Bela ploča** (V-, 170 m), nato pa desno od nje potegnili novo smer, ki poteka ob zajedi, kjer se da odlično namestiti varovanje. Smer sta poimenovala **Glupost je neuništiva** (V-, 170 m), njen sestop poteka po smeri Bele ploče. V Obli glavi sta preplezala novo smer **Firma ilegal** (V/III-IV, 250 m). Strm je le prvi raztežaj, preostali del pa se pleza po malo bolj poraščenem svetu s slabšo, vendar ne krušljivo skalo. Dan kasneje sta v Terezinem Bogazu preplezala še eno novo smer **Balkane moj** (VI-/IV-V, 200 m), ki je po njunem mnenju najlepša, saj ponuja kompleksnejše plezanje po strmi skali. Za zaključek plezalskega dela popotovanja sta ponovila še smer **Sokol iz magle** (6a+, 100 m) v Zupčih.

Novice je pripravil Peter Mežnar.

NOVICE IZ TUJINE

Na Plavuti morskega psa

Novica o odličnem vzponu prihaja iz Indije. Ameriška trojna naveza Conrad Anker, Renan Oztruk in Jimmy Chin je uspela preplezati steno Shark Finn (Plavut morskega psa), kakor se imenuje izrazit vrh (6310 m) v skupini Meru v Garvalski Himalaji. Omenjena trojica je prišla v bazi tabor 15. septembra in kmalu zatem vstopila v steno. Najprej so prespali v naprej pomaknjeni bazi (ABC), naslednjič pa že na Balkonu, menda edinem še primernem prostoru za kolikor toliko udobno spanje. Do tja so plezali po sneženih strminah in tudi po tehnično zahtevnem ledu. Sledili so zahtevni tehnični raztežaji z oceno A4. Za spodnjo polovico stene so porabili šest dni plezanja in ugotovili, da so največje težave že za njimi. Vseeno pa zgornji del ni bil kar tako in so zato zanj potrebovali naslednjih pet dni, preden so končno stopili na vrh. Po smeri so sestopili v dveh dneh. Tako so Anker, Oztruk in Chin opravili vzpon na čisti alpski način v enajstih dneh, na gori pa so bili vsega skupaj kar trinajst dni. Povejmo še, da je v tem mogočem skalnem stebru do sedaj poskušalo že najmanj deset odprav, med drugim pred dvema letoma tudi slovenska (Grmovšek, Lukič, Karo). A tudi ameriška trojica tokrat ni bila prvič v tej

steni. Poskusili so že leta 2008, medtem ko je stena zavrnila Ankerja že leta 2003, ko je v njej plezal z Dougom Chabotom in Bruceom Millerjem. Jimmy Chin je po vzponu povedal: "V tej steni je poskušalo že veliko navez. Eno leto za nami je vanjo odšel tudi Silvo Karo z močno navezo. Upal sem, da mu bo uspelo in da mi ne bo treba še enkrat tja. Ker pa so bili neuspešni, sva se z Ankerjem ponovno začela pogovarjati o Shark Finnu." Po Chinovem mnenju je bil ključ do uspeha predvsem dovolj širok nabor plezalne opreme. Američani so videli, da naveze, ki so steno Shark Finna naskakovale na lahek alpski način, niso bile uspešne. Tako so se Anker, Oztrik in Chin odločili za veliko raznolike opreme: za tehnično plezanje, ledno plezanje, prosto plezanje, prenosne viseče police itd. Zato so bili sicer počasnejši, a opreme so imeli vedno dovolj.

Brez strahu

Novo smer so v Karakorumu preplezali tudi ruski alpinisti. Naveza oziroma odprava štirih moskovskih plezalcev (Viktor Volodin, Dmitrij Golovčenko, Sergej Nilov in Aleksander Jurkin) je v desetih dneh preplezala SZ steno Namless Towerja (Brezimenega stolpa) v skupini Trango v Pakistanu. Smer, ki so jo imenovali **No Fear**, je dolga 1120 metrov, v katerih so se ruski plezalci ukvarjali predvsem s previsnimi koti, zajedami in previsi samimi. V steni so postavili tri tabore in med njimi napenjali fiksne vrvi. Kot lahko razumemo, so torej plezali v t. i. "capsule" stilu, pri katerem se vzpon sicer opravi v enem zamahu, a se med tabori fiksira statične vrvi. Ko se nad zadnjim taborom napne dovolj vrvi, se tabor prestavi višje. V prvih petih dneh so imeli ugod-

no vreme, potem pa precej slabega z vedno močnejšim sneženjem. Tako se tudi na vrhu niso zadržali prav dolgo, raje so se jadrno spustili nazaj v bazni tabor. Novo smer so ocenili s 6b+ in A3.

Bavarci na Grenlandiji

Odlične vzpone v granitu so opravili tudi Bavarci, ko so avgusta plezali na jugu Grenlandije. Ekipa šestih plezalcev (Caroline Morel, Andres Lietha, Michi Wyser, Tom Holzhauser, Michi Tresch in Toni Lamprecht) se je utaborila na otoku Quvnerit. Ta del Grenlandije so poznali že od prej, saj so Caroline Morel, Tony Lamprecht in Michi Tresch plezali tam že leta 2004. Od takrat do danes so otok obiskali samo Belgijci pod vodstvom Nica Favresseja, ki so za svojo morskoplezalno odisejajo prejeli tudi zadnji zlati cepin. Bavarci so se letos tu mudili štiri tedne in uživali v neverjetno topleni in suhem vremenu. V vsem mesecu so imeli le štiri dni dežja in neviht, pa še to obdobje je bilo zgoščeno v zadnjem tednu njihovega bivanja na severu. Tako ni čudno, da so uspeli preplezati kar deset smeri s težavnostjo med 6a+ do 7b, najdaljše med njimi pa so dolge kar 800 metrov. Ker v nobenem od obeh fjordov še ni bilo plezalcev, so vse njihove smeri v skupni dolžini 5000 metrov prvenstvene.

Novice je pripravil Urban Golob.

PISMA BRALCEV

Komentar na temo meseca julija

V julijski številki Planinskega vestnika je bila v okviru teme meseca (Vpliv visokogorskih koč na okolje) objavljena slika Jezera na Planini pri Jezeru, spodaj pa pripis, da je pot odpadne vode iz

koč v večini primerov neznana. S podpisom je slaba luč po krivem padla na Kočo na Planini pri Jezeru, ki ima že od leta 2006 biloško čistilno napravo za trideset populacijskih enot. Odplake torej ne otekajo v jezero in tudi v preteklosti niso. Problem alg v jezeru je sicer pereč že kar precej časa. Nastanek alg povzročajo ribe, ki so jih v jezero vložili že pred mnogimi leti, in izpiranje organskih snovi z brežine jezera. Jezero namreč ni pretočno oziroma je pretočnost zelo majhna, ribe pa so se prekomerno razmnožile in porušile celotni ekosistem. PD Integral bo s Kočo na Planini pri Jezeru sodelovalo tudi z Nacionalnim inštitutom za biologijo pri projektu renaturacije jezera. Cilj projekta je izlov rib iz jezera in izboljšanje kakovosti jezerske vode.

Rado Balažič,
Planinsko društvo Integral

LITERATURA

"Začinjen" vodnik po kraljici slovenskih sten

Severna stena Triglava. Alpinistični vodnik. Avtorji: Miha Valič, Marko Prezelj, Janez Skok. Sidarta, 2011.

Po dolgih letih "vakuuma", med katerim smo si lahko pomagali z nekaj opisi iz starega vodnika po stenah Julijskih Alp, z na "črnem trgu" pridobljenimi bolj ali manj skopimi skicami posameznih smeri, z opisi v vodnik Slovenske stene uvrščene peščice klasičnih smeri ter s podatki na spletu, smo ga končno dočakali: vodnik za severno steno Triglava, "kraljico" slovenskih sten, ki ji, kot je zapisal eden izmed avtorjev vodnika, upravičeno pripada čast, da je preprosto – Stena. Prvi hip, ko ga primemo v roke, nas vodnik sorazmerno skromnega formata (12 x 21 cm, 151 strani) nekoliko osupne – glede na s smerni na gosto prepleteno mogočno steno, v njej namreč poteka prek 130 samo-

stojnih smeri in variant, bi pričakovali zajetnejšo publikacijo. Po pregledu vsebine in krajšem razmisleku pa postane minimalistična zasnova vodnika logična. V njem ne boste našli "miheličevskih" natančnih in romantičnih opisov poteka smeri, temveč po večini "le" kratek uvodni komentar, bolj ali manj natančno skico smeri ter njen vris v fotografijo stene. V redkih primerih, ko skica ni na voljo, je dodan skromen opis smeri. Če bi avtorji želeli ustvariti vodnik tipa Slovenske stene, v katerem je – z nekaj pretiravanja – slikovito opisan skoraj vsak oprimek, bi vodnik zagotovo ne ugledal luči sveta, izgubil pa bi tudi nekaj "začinjenosti", kot pravi Marko Prezelj. Negotovosti, ki je začimba alpinističnega vzpona, je v Steni dovolj za vse okuse. Avtorji so opravili veliko delo že s popisom smeri in preverjanjem velike večine skic in ocen – kjer jim to ni uspelo, je posebej navedeno. Posebno pozornost so v uvodnem delu namenili tudi razlagi "spornih" ocen smeri Frančka Kneza, ki je v Steni preplezal največ prvenstvenih – kar dvainštirideset. S fotografijami in vrisom smeri vanje so si avtorji dali precej opraviti, saj je potek večine smeri prikazan na več fotografijah, posnetih iz različnih zornih kotov, tudi od vznožja stene, kar bo plezalcem v pomoč pri pravilnem vstopu v smeri. Lažje sledenje poteku smeri je tam, kjer so si te zelo blizu ali se prepletajo, omogočeno z uporabo različnih barv. Pregleden je tudi sam dizajn vodnika – ob robu bese-

Mladinska knjiga Trgovina
Slovenska 29, Ljubljana
T: 01 2410 656,
E: konzorcij@mk-trgovina.si

Pestra izbira knjig s področja gornišstva, alpinizma, fotomonografij in potopisov

JONATHAN GREEN Jonathan Green:
MURDER IN THE HIGH HIMALAYA
LOYALTY, TRAGEDY, AND ESCAPE FROM TIBET

PublicAffairs Books, junij 2010
(trda vezava; 304 strani; cena 20,77 €)

KNJIGARNA KONZORCIJ

dila se nahajajo nekakšne ključne besede, ob pomoči katerih lažje poiščemo tisti del besedila, ki nas zanima, dobimo informacije o prvih plezalcih/ponavljavcih, o lokaciji skice in fotografije smeri, preberemo kakšno zanimivo anekdoto (npr. tisto o izvoru imena Helba) ali si ogledamo kakšno fotografijo.

Lahko vodniku sploh kaj očita-mo? Tu in tam kakšen slovnični lapsus (manjkajoče vejice, presledki ...) ali tiskarskega škrate (npr. ocena smeri Metropolis XI- namesto IX-, str. 80). Glede na to, da vodnik temelji na skicah in vrših smeri v fotografije, bi ga nemara lahko naredili privlačnega tudi za tujo alpinistično sre-njo – morda bi za začetek kljub njihovi mednarodni uveljavljenosti zadoščal prevod razlage v skicah uporabljenih simbolov ter pomembnejših opozoril in pojasnil v zvezi z uporabo vodnika. Najprej se mi je svojevrsten minus zdel tudi zelo obširen, kar štiriindvajset strani dolg zgodovinski pregled dogajanja v Steni, podprt s številnimi referencami, zanimivimi arhivskimi fotografijami, citati in ne nazadnje ponekod tudi z avtorjevimi osebnimi pogledi.

Aleksander Bjelčevič, ki se je podpisal pod poglavje Zgodovina plezanja v Severni triglavski

steni, je na podlagi kar dve strani dolgega seznama uporabljenih virov naredil sintezo zgodovinsko pomembnih dogodkov v Steni, ki bi bila po mojem prvem vtisu skoraj primernejša za objavo v kakšni drugi publikaciji. Toda kakšni? O Triglavu obstaja toliko najrazličnejše literature, da je prava umetnost izluščiti najvažnejše podatke v strnjen in hkrati ne suhoparen pregled. In kje naj tisti plezalci, ki niso pretirano nagnjeni k branju tovrstne literature, dobijo vpogled v osnovna zgodovinska dejstva, ki bi morala biti tako rekoč splošna alpinistična izobrazba za vsakega, ki vstopi v Steno, če ne v vodniku po njej? Na račun tega poglavja je nemara vodnik potencialno zanimiv tudi za neplezalce s širokim zanimanjem za gorniško preteklost vobče. Poleg tega ima še eno dodano vrednost za splošno publiko: povzetek diplomske naloge Flora praprotnic in semenk Severne triglavske stene, ki jo je dve leti pred svojo prerano smrtjo izdelal Miha Valič, gonilna sila vodnika po Steni. Na žalost je vodnik, v katerega je nedvomno vložil veliko truda in ljubezni, ugledal luč sveta brez njega.

Mateja Pate

Najnižje rastišče planike v Sloveniji

Zarta ali Zarica – potopljena lepota. Uredila Jurij Kurillo in Tadeja Šubic. Kranj, Zavod za varstvo narave, 2011. 142 str.

Na začetku vročega poletja 2011 je v Kranju izšla knjiga z zagone-tnim naslovom Zarta ali Zarica – potopljena lepota. Za nastanek knjige so zbrali svoje strokovne moči naravovarstveno usmerjeni kranjski kulturniki in nekaj njihovih sodelavcev iz Kranja oz. gorenjske regije. Kadar je med njimi znani dr. Jurij Kurillo, potem se vsekakor obeta zanimiva tema-tika. To pot so se lotili znamenite savske soteske Zarice. Mimogrede smo zvedeli, da se na levi strani – v Čirčah – imenuje Zarta. Ob pomoči Tadeje Šubic in še cele desetine drugih so ustvarili poučno knjižico na 142 straneh z ilustrativnimi barvnimi fotografi-

jami. Založnika so našli pri Zavodu Republike Slovenije za varstvo narave. Številni avtorji so prispevali k vsebini kar 18 raznolikih zanimivih poglavij. Bralce Planinskega vestnika bo seveda zlasti zanimalo poglavje o planiki, saj vendar vemo, da se tod reka Sava prebija po sredini ravnega kranjskega polja: Zarica ga je razdelila na dva dela – na desnem bregu je Sorško polje, na levem pa Kranjsko.

Po letu 1980, ko so stekle resne priprave za izgradnjo HE Mavčiče, so strokovnjaki botaniki na tem prostoru dokumentirali osem alpskih rastlin, med katerimi je deležna posebne zakonske zaščite planika (*Leontopodium alpinum*). Meritve so ob vstopu v sotesko pokazale nadmorsko višino 341 metrov ter 335 metrov ob iztoku. Soteska je poplavljen na koti normalne zaježitve 346 metrov, kolikor znaša povprečen vodostaj. Botaniki še ugotavljajo, da planika ali očnica, kot se ji je reklo po starem, ni toliko znana v njihovih vrstah zaradi soteske Zarice, temveč je v resnici Zarica oz. Zarta zaslovela zaradi planike. Nedvomno je izmerjeno najnižje rastišče planike v Sloveniji. Rastline seveda ne moremo zgrešiti ali zamenjati za drugo, čeprav so planike v stenah Zarice le nekoliko drugačne: niso tako izrazito bele, cvetovi so bolj zelenkasti in ne tako žametasti

KOLEDARJI 2012

POZDRAV Z GORA – GREETINGS FROM THE MOUNTAINS

V koledarju velikega formata POZDRAV Z GORA 2012 smo izbrali najlepše fotografije, poslane na natečaj PZS za koledar 2012. Predstavljamo vam najlepše kotičke gorskega sveta v različnih letnih časih, ki vas bodo spremljali skozi leto 2012. Koledarski del je opremljen tromesečno z luninimi menami. 13 listni koledar je vezan s špiralo v sredini in je tiskan na kvalitetnem papirju. Format koledarja: 420 x 300 mm, odprt format 420 x 600 mm.

Možnost dotiska na pasici višine 50 mm.

Cena z DDV: **4,50 €.**

ČEZ TRI GORE – OVER THREE MOUNTAINS

Klasičen format koledarja ČEZ TRI GORE vam predstavlja aktivnosti in dejavnosti PZS, ki jih izvajajo za to usposobljeni kadri v okviru strokovnih komisij PZS z zbori dejavnosti in vas obenem vabijo, da se jim pridružite. Koledarski del je opremljen tromesečno z luninimi menami.

Format koledarja: 330 x 480 mm, možnost dotiska na pasici višine 50 mm.

Cena z DDV: **3,50 €.**

Naročila sprejemamo po e-pošti: koledar@pzs.si

PLANINSKA ZVEZA SLOVENIJE
ALPINE ASSOCIATION OF SLOVENIA

Dvorakova 9
SI-1000 Ljubljana
p. p. 214
www.pzs.si

IZ PLANINSKE ZALOŽBE

AKCIJA -50 % POPUST

Planinski vodnik

PO GORAH SEVEROVZHODNE SLOVENIJE

Od izida prve izdaje planinskega vodnika je minilo kar precej let. Za razliko od poteka smeri prvega vodnika, ki teče od zahoda proti vzhodu, se pot pri tem vodniku začne na vzhodu in gre proti zahodu – enako kot teče tudi Slovenska planinska pot. Tako se pot začne v Prekmurju, nadaljuje se po Slovenskih goricah in Halozah, preide na Konjiško in Velenjsko hribovje, nato po Pohorju in Kozjaku, konča pa se na Strojni na Koroškem.

Poti so v vodniku opisane od izhodišč do planinskih postojank ali vrhov. Označene so kot dostopi ali prehodi. Čas hoje je načelno natisnjen na koncu opisa poti ali posamezne etape. Nanaša se na celotno pot od izhodišča do cilja. Ponekod so zaradi boljše orientacije in načrtovanja ture navedeni tudi vmesni časi, ki veljajo le za določen odsek poti.

Težavnih poti v gorah SV Slovenije je malo (v Halozah, na Boču, Konjiški gori in Stenici, na Pohorju, Kozjaku in Strojni), zato je vodnik še posebej primeren za jesensko-zimsko obdobje.

V času od **sredine novembra do sredine decembra 2011** vam je vodnik na voljo s 50-odstotnim popustom, in sicer po ceni **10,85 €***.

* DDV je vključen v ceno. Stroške poštnine plača naročnik.

INFORMACIJE in NAROČILA:

Planinska zveza Slovenije, Planinska založba,
- po pošti: Dvorakova ulica 9, p. p. 214, SI-1001 Ljubljana,
- telefonu: 01 / 43 45 684 ali faksu: 01 / 43 45 691,
- e-naročila: planinska.zalozba@pzs.si ali
- preko spletne trgovine PZS.

Slovenski planinski muzej,

- Triglavska cesta 49, 4281 Mojstrana,
- tel. (0)8 380 67 30, fax: (0)4 589 10 35,
- e-naročila: info@planinskimuzej.si.

V prejšnji številki revije je v prispevku o odkritju kipa Nejcja Zaplotnika prišlo do zoprne napake. Prva Slovenca in takrat Jugoslovana Nejc Zaplotnik in Andrej Štremfelj sta na vrh Everesta priplezala po zahodnem grebenu leta 1979. Za neljubo napako se opravičujemo.

Uredništvo

Knjiga najlepše darilo ...

DIDAKTA

Knjige, ki puščajo sledove...

POZDRAV Z VRHOV:

slovensko planinstvo na starih razglednicah

168 strani

Cena: 39,00 €

CENA ZA BRALCE
PV: 24,99 €

ZGODOVINA SLOVENSKEGA PLANINSTVA

Dr. Tone Strojín
496 strani

Cena: 49,90 €

CENA ZA BRALCE
PV: 24,99 €

SPOMIN IN OPOMIN GORA

France Malešič
496 strani

Cena 29,90 €

CENA ZA BRALCE
PV: 9,99 €

Znižane cene veljajo od 2.11. do 30. 11. 2011 oz. do odprodaje zalog. Poština znaša 2,90 €, za naročila nad 50 € pa je brezplačna.

☎ 04 5320 203 🌐 www.didakta.si

✉ zalozba@didakta.si

kot v visokih gorah. Vse to je posledica ugodnejših nižinskih razmer, lahko bi rekli, da so iste vrste rastlin v nižinah bolj konkurenčne. Rastišča je tu in tam z dobrim fotoaparatom možno doseči kar iz čolna.

Vprašanje, ki pogosto vznemirja obiskovalce, pa se glasi: Kako so v tri kilometre dolgo sotesko prišle predstavnice osmih vrst ledenodobnih rastlin? Te so se kot ostanke alpskih poledenitev ohranile v konglomeratnih stenah; ko se je podnebje otoplilo, so lahko alpske alpe rastline – kot ledeniški ostanke oz. kot glacialni relikti – ostale skrite v Zarti oz. Zarici.

Knjižica seveda stilno ne more biti enotna, zato pa je toliko bolj primerna za vsakogar, ki najde skrite koticke tako rekoč v predmestju Kranja.

Borut Mencinger

Veliki alpinistični vzponi za mlade

John Cleare: **Veliki alpinistični vzponi.** Ljubljana, Tehniška založba Slovenije, 2011. 60 str.

Med planinskimi knjigami je več takih, ki so tako ali drugače vplivale na cele generacije planincev. Od Kugyja, preko Treh zadnjih problemov Alp do Zaplotnikove Poti ... Barvni priročnik velikega formata Veliki alpinistični vzponi, ki ga predstavljamo, sicer nima ambicije, da bi postal "klasika", ima pa s prejšnjimi knjigami nekaj skupnega – namen vzpodbuditi (tu izpostavljam predvsem osnovnošolsko mladino!) zanimanje za velike zgodbe, ki so krojile osvajanja nekaterih znanih gora. S pomočjo bogate ilustrirane knjige, ki ji dodatno vrednost dajejo vložene zgibanke, zemljevidi in zavihki (ki jih lahko poljubno razpiramo in zlagamo), spoznamo, kako so alpinisti opravili nekatere legendarne prvenstvene vzpone in s kakšnimi težavami in nevarnostmi so se srečevali. Najprej je predstavljen Eiger s pregledom poskusov vzponov preko severne stene. Avtor nam predstavi zobato železnico na Jungfrauojch, ki vodi skozi Eigerjevo notranjost, ne pozabi pa tudi na kratka vzgojna obvestilca in navodila.

Podoben koncept je uporabljen tudi pri ostalih opisih dogodkov na gorah K2, Mount Everest, Mo-

unt McKinley in Matterhorn. Prav vse gore imajo namreč svoje tragične in srečne dogodke. Ker je knjiga namenjena predvsem mlajšim bralcem, je pohvalno, da v dodatku zaradi boljšega razumevanja najdemo obrazloženo plezalsko težavnostno lestvico in krajši slovarček manj znanih besed.

Emil Pevec

PLANINSKA ORGANIZACIJA

Dejavnosti Planinske zveze Slovenije

Planinska zveza Slovenije je glede na osnutek zakona o omejevanju vožnje v naravnem okolju in izdanih pripomb PZS na osnutek ter glede na skupno sporočilo za javnost Lovske, Ribiške in Planinske zveze Slovenije, predvsem pa na podlagi Zakona o planinskih poteh konec septembra objavila javni poziv planinskim društvom, skrbnikom planinskih poti, da skladno z Zakonom o planinskih poteh sporočijo interes za odprtje katere izmed njihovih planinskih poti ali dela poti za dvonamensko rabo, to je za hojo in vožnjo s kolesi. Obiskovalce gora je Planinska zveza redno obveščala o zaprtju planinskih postojank po koncu poletne planinske sezone in pripravljala izdelke tedna (zemljevide, vodnike, leposlovje ...) po ugodni, 25 odstotkov nižji ceni. Poročali so o zaključku letošnje akcije Očistimo naše gore in planine ter Evropohoda 2011 v Sloveniji, kjer je sodelovala tudi Planinska zveza Slovenije, slavnostni govornik na slovesnosti pa je bil predsednik države dr. Danilo Türk, tudi častni pokrovitelj Evropohoda 2011. Predsednik Planinske zveze Slovenije Bojan Rotovnik in generalni sekretar PZS Matej Planko sta se udeležila redne generalne skupščine Mednarodnega združenja planinskih organizacij UIAA v Nepal, predstavniki štirih meddržavnih odborov planinskih društev in podpredsednik PZS Tone Tomše pa 47. srečanja treh dežel v Furlaniji - Julijski krajini.

Predsednik Rotovnik se je udeležil skupščine Združenja planinskih zvez Balkana (Balkan Mountaineering Union, BMU), na kateri so Planinsko zvezo Slovenije soglasno potrdili za novo pridruženo članico opazovalko BMU, odločitev o pridružitvi je sprejel Upravni odbor PZS.

V začetku oktobra je Planinska zveza objavila novo aplikacijo za načrtovanje planinskih izletov, ki poleg registra planinskih poti vsebuje vse planinske kočice, za-

vetišča in bivake, ažurirane preko spletne strani Planinske zveze. Aplikacija GAEA+ je posebna in zato še kvalitetnejša tudi zaradi nove ortofoto karte. Vse skupaj deluje na tridimenzionalni bazi. Aplikacija, ki si jo lahko brezplačno naložite preko spletne strani Planinske zveze, ima dodane tudi slapove, kar bo v prihajajočih zimskih in zaledenelih dneh dobrodošlo vsem lednim plezalcem. Ob aplikaciji so objavili tudi spletno stran s petimi izmed najlepših planinskih izletov, www.tophikingalps.com. Stran je pripravljena v šestih tujih jezikih. Te novice so skupaj z aplikacijo, odlično prenovljenima programoma Cicabile planinec in Mladi planinec ter letošnjimi obnovami in posodobitvami planinskih koč iz sredstev Ministrstva za gospodarstvo predstavili širši javnosti in medijem 13. oktobra na novinarski konferenci. Planinska zveza je v oktobru sodelovala na 42. sejmu Narava - zdravje 2011, na predstavitvi knjige Julijske Alpe in na okrogli mizi Triglavski narodni park (TNP) včeraj, danes, jutri ob 30-letnici zakonske ustanovitve TNP. Na slednjih je podpredsednik Planinske zveze Borut Peršolja nagovoril zbrane, predstavil stališča Planinske zveze, na okrogli mizi pa tudi ideje za sodelovanje Planinske zveze s TNP. V zamejstvo, najprej v Trst, se je Planinska zveza odpravila z novo razstavo Življenje pod Triglavom, ki jo je podprl Urad Vlade RS za Slovence v zamejstvu in po svetu, pripravljena pa je bila v sodelovanju s Slovenskim planinskim muzejem. Planinska društva je pozvala k oddaji končnega obračuna članskih znamkic do 15. 11., jih vabila k prijavi na razpis Fundacije za šport (rok 21. 11.) in k oddaji predlogov za naj prostovoljca (rok 14. 11.).

Športni plezalci še naprej uspešno tekmujejo na tekmah svetovnega pokala 2011 v športnem plezanju v težavnosti, med njimi je bila Mina Markovič v belgijskem Puursu bronasta, v ZDA (Boulder) srebrna in v jordanskem Amanu že četrtrici letos zlata.

Mladinska komisija PZS je povabila mlade in predvsem načelnice mladinskih odsekov na Zbor mladinskih odsekov (19. 11.), na Zbor vodnikov PZS (26. 11.) pa je povabila Vodniška komisija.

Komisija za alpinizem je povabila na mednarodno srečanje plezalcev na Škotskem 2012, k oddaji vzponov za kategorizacijo in oddaji kvalitetnih vzponov v letu 2011 ter opozorila na razpis za akcije v 2012/2013. Vrnila sta se člana uspešne alpinistične

odprave Miyar Monika Kambič in Andrej Erceg, ki sta preplezala več prvenstvenih smeri, iz ZDA pa sta se javila Luka Krajnc in Nastja Davidova. Alpinisti veterani so se v Koči na Gozdu srečali na jubilejnem, 30. srečanju.

Komisija za turno kolesarstvo je organizirala in izvedla svojo tradicionalno Jesensko turco in za vodnike z angleško licenco Trail leader award izvedla usposabljanje za pridobitev licence turno-kolesarski vodnik za vodenje kolesarskih izletov.

Markacisti so na Lisci uspešno zaključili še enega izmed svojih tečajev za markaciste v organizaciji Komisije za planinske poti PZS.

Zdenka Mihelič

Devdeset let Zorana Komaca

Ob Zoranovi osemdesetletnici sem v Planinskem vestniku objavil obširen članek o njegovi življenjski poti, razpeti med gorami in glasbo, in napovedal, da bom naslednjega objavil čez deset let. Tokrat ne bom ponavljal podatkov o njegovih vzponih (več kot štiristo plezalnih in preko tristo zimskih vzponov), tudi ne o njegovi glasbeni karieri v Orkestru slovenske filharmonije in Plesnem orkestru RTV Ljubljana. Bom pa razkril "zaupen" podatek o tem, kako se je izvijal iz primeža med glasbo in stenami. Zaupal mi je, da se je na vajah izmikal pogledu dirigenta, da ta ne bi ugotovil, kako mu pritiskanje na zaklopke klarineta in saksofona dela težave, ker prsti niso bili mehki, saj je z njimi dan prej "polnil" razpoke v steni.

Do upokojitve leta 1991 je še vedno užival tako v Big bendu kot na vrhovih slovenskih očakov, čeprav nižjih nadmorskih višin in lažjih težavnostnih stopenj, na violino pa je občasno zaigral le še za prijatelje. Sčasoma je korak postal počasnejši in sedaj, ob visokem jubileju, mu "vzpon" na Rožnik pomeni prav toliko kot pred petdesetimi leti Čopov steber. Rad pa obuja spomine in opisati zna vsako smer, ki jo je preplezal, pri tem pa opozoriti na prave oprimke v steni.

Tvoja pripadnost goram je razširila že sicer obsežen krog tvojih prijateljev, v imenu katerih, in seveda tudi v svojem in Aninem imenu (moja žena se nama je večkrat pridružila na lažjih grebenskih prečenjih) ti, dragi Zoran, želim veliko dobre volje pri delu na vrtu in užitkov na pohajanjih po Rožniku!

Milan Naprudnik

V SPOMIN

"Človečnost je eno od mojih osnovnih vodil!"

Dr. Jože Andlovic, 12. 11. 1923–1. 10. 2011

FOTO: TONE ŠKARJA

Na Plečnikovih Žalah smo deževnega oktobrskega dne poleg svojcev številni ljubitelji gora in gorski reševalci še zadnjič pospremili dr. Jožeta Andlovica. Njegov prispevek k slovenskemu gorništvu, še posebej himalajizmu in GRS, ki je bil močan tako po strokovni kot tudi po človeški plati, je legendaren in širše poznan. O tem je spregovoril tudi Tone Škarja, ki se je od njega poslovil v imenu PZS in KOTG. V imenu primorskih gorniških prijateljev pa je spregovoril Peter Podgornik.

Že prva leta po rojstvu v Trnovem v Ljubljani se je Andlovic srečal s trdim življenjem, ki ga je sprejemal z njemu lastno mehko in občutkom za trpeče. Garaška in skromna starša sta zgodaj poskrbela za izrabo njegovega prostega časa. Doma je bilo vse preveč dela, kmečkega in na domači žagi. Vrtinec druge svetovne vojne ga je kmalu potegnil vase. Med potjo na maturitetni izpit so ga Italijani aretirali in poslali v internacijo v Gonars. Zrelotni izpit je opravil šele po tem, ko se je izčrpan vrnil domov. Odločil se je za študij medicine, a se je še pred koncem leta 1943 po čudnem spletu okoliščin znašel najprej v vrstah domobrancev, potem ko je bil ranjen in ujet, pa med partizani v Štajerski brigadi (XII. SNOUB).

Vojna je bila preizkušnja za njegovo medicinsko etiko. Pomoč je nudil vsakomur ne glede na barvo. Ko je bil ponovno ranjen v nogo, je med zdravljenjem v partizanski bolnici opravil sanitetni tečaj in kot bolničarja so ga poslali v jurišni bataljon 15. divizije. Na Vinkovem vrhu blizu Novega mesta je bil ranjen v glavo. Srečno se je izmazal, tudi s pravočasno strokovno pomočjo v zvezniški bolnici v Barletti v bližini Barija. Zdravljenje je po koncu vojne nadaljeval v domovini. Leta 1946 je nadaljeval študij medicine, si ustvaril družino in se po opravljenem stažu leta 1955 zaposlil kot splošni zdravnik v Mostu na Soči. Od leta 1959 do upokojitve je po specializaciji delal kot kirurg v splošni bolnišnici v Šempetru pri Gorici.

Zaljubljen v gore je prve vzpone na naše dvatisočake opravil kot gimnazijec. Svoje udejstvovanje je lahko nadaljeval šele po vojni. Od leta 1946 je bil aktiven alpinist, v GRS pa je sodeloval od leta 1958. Kot zdravnik se je pridružil našim prvim himalajskim odpravam: Kangbačen, 1965, Anapurna, 1969, Kangbačen, 1974. Sodeloval je tudi v šoli za vodnike NMA v Manangu leta 1979, na italijanski odpravi na Everest leta 1980 in prvi primorski odpravi na Aconcaguo leta 1982.

Na odpravah, ki so mu bile dobesedno pisane na kožo, je uspešno prepletal splošno medicinsko in kirurško znanje z dolgoletnimi terenskimi izkušnjami, pa tudi znanje iz zobozdravstva, ki si ga je prostovoljno pridobil v času okrevanja na čeljustni kirurgiji. Že zrel je z odličnimi psihofizičnimi zmogljivostmi uspešno klu-boval mladosti mlajših članov moštva. Umirjeno, tudi s humorjem, je obvladal najbolj kritične trenutke in dobrodejno vplival na ostale. Kot alpinist in zdravnik je meje medicinske strokovne pomoči na odpravah pomaknil do višine nad 6000 metri. Sodeloval je tudi v reševalni akciji na višini okrog 7000 metrov. Mo-

štva so tako tudi z njegovo pomočjo uspešno napredovala in se srečno vračala v dolino. Z vabilom, da se kot šef ekipe treh zdravnikov udeleži italijanske odprave na Everest, je dobil svojevrstno mednarodno priznanje za svoje delo. Prejel pa je tudi številna domača visoka priznanja.

Na Tolminskem, kjer je delal v svojih prvih službenih letih, je še danes pojem čutečega in predanega podeželskega zdravnika, postal je prava legenda. Ni je bilo poti, po kateri do bolnika ne bi mogel pridrveti na svoji jawi. Če ni šlo drugače, je nadaljeval peš, tudi s smučmi, vedno z instrumentarijem in zdravili v nahrbtniku.

V svojih goriških letih je aktivno sodeloval v PD Nova Gorica, pri vodenju zahtevnejših pristopov v domače in tuje gore, pri osnovanju alpinističnega odseka. Vse številne življenjske podvige je preživel ob neizmerni zalogi sreče. V času, ko ga je že zapuščal spomin (leta 2008), nam je zaupal svoja vojna doživetja, ki jih je strnil v knjigi *Skozí sotesko druge svetovne vojne*. V njej je izpovedal svoje življenjske usmeritve, katerih skupni imenovalec je bila predvsem človečnost. Nanjo je prisegal vedno, ne glede na okoliščine in posledice. Tak nam bo ostal v spominu.

Žarko Rovšček

V SPOMIN

Janez Žnidar

1934–2011

FOTO: ANDREJ NEMEC

Le nekaj dni po njegovem 77. rojstnem dnevu smo se trzinski planinci poslovili od Janeza Žnidarja, nekdanjega predsednika PD Onger Trzin, prejemnika najvišjega društvenega priznanja – plakete Tineta Orla – in prvega častnega predsednika društva. Janez je bil rojen v Bohinju. Gore, ki jih je opazoval z bohinjskih pašnikov, kjer je imela njegova družina živino, je nosil v svojem srcu. Vnet za lepote gora je želel navdušiti zanje tudi druge ljudi. Ko se je pred dobrimi tremi desetletji z družino priselil v Trzin, je svoje poslanstvo nadaljeval v njemu novem okolju. Odigral je pomembno vlogo pri ustanavljanju društva, katerega je v začetku devetdesetih let tudi vodil.

V njegovem planinskem delovanju je potrebno izpostaviti vsaj dve dejavnosti, ki sta pustili globoke sledi v društvenem delovanju. Svoje planinske izkušnje je rad prenašal na mlade rodove, zato ni čudno, da je že prvo leto društvenega delovanja, leta 1983, vodil prvi mladinski planinski tabor (takrat še v sodelovanju z Mengšani) v Bohinju. V obdobju, ko so ti tabori po letu 1987 zamrli, je znal za to delo spet navdušiti nove, mlajše društvene vodnike, tako da mladinski planinski tabori potekajo nepretrgoma že od leta 1992. Te je v letih od 1992 do 1998 večinoma tudi vodil. Precej let je opravljal tudi naloge društvenega gospodarja. Zavzeto si je prizadeval za ureditev društvenih prostorov, kar je bilo v tistih časih, ko je bil Trzin še krajevna skupnost s skromnim proračunom, kar zahtevna naloga. Ko smo slednjič v upravljanje dobili hišico, v kateri še zdaj domuje društvo, je Janez s svojimi izkušnjami mizarkega mojstra, ki je obvladal tudi načrtovanje in opremljanje notranjih prostorov, izdelal lično opremo za spominsko muzejsko zbirko od trzinskem rojaku, dolgoletnem uredniku Planinskega vestnika prof. Tinetu Orlu, ki je še vedno edina muzejska zbirka v Trzinu.

Emil Pevec

**DOŽIVETJA
NARAVE**

Vsaki petek ob 17h
Radio Ognjišče

<http://oddaje.ognisce.si/dozivetja>

**RADIO ŠT. 1
OD KOLPE DO BARJA**

radijska oddaja
ČEZ HRIBE IN DOLINE
vsak 3. četrtek v mesecu, ob 17. uri

SE SLIŠIMO!

**RADIO
UNIVOX**

**99.5 MHz
106.8 MHz
107.5 MHz**

Rožna ulica 39
1330 Kočevje

T: 01/893 99 10
F: 01/893 99 24
E: info@univox.si

PRI NAS POSLUŠAMO

RADIO KRANJ
97,3 MHz

GORENJSKI MEČASRČEK

gorenjska televizija
www.gtv.si

**Rab Puhovka
Microlight
Alpine**

- Pertex Microlight
- 125g gosjega puha
- Teža: 340g

214,90€

S storži do 20% ceneje!

KIBUBA
PUSTOLOVŠČINA NA OBZORJU

ostale izdelke v ponudbi si oglejte na:
www.kibuba.com

dobro jutro

Planinski vestnik
tudi v oddaji Dobro jutro
na TV Slovenija

SiOL BOX
za **1€***

Hitrosti
do **50 Mb**
na optiki*

Dodatek
Eksplozivni
1 leto
brezplačno*

ODSLEJ ŠE VEČ ZABAVE!

Vse, kar ponuja **SiOL TV**, s
snemanjem, zaustavitvijo
programov in drugimi **naprednimi**
možnostmi uporabe, sedaj v paketu
TopTrio 3 mesece za samo

19€*
mesečno.

siol.net/storitve

* Ponudba TopTrio za 19 EUR na mesec prve tri mesece. SiOL BOX z vključenim dodatkom SiOL BOX za 1 EUR in dodatek Eksplozivni 12 mesecev brezplačno velja od 10. 10. 2011 do 31. 1. 2012 za nove in obstoječe naročnike, ki naročijo SiOL TV, ob vezavi 24 mesecev. Redna mesečna cena paketa TopTrio je 47 EUR in TopTrio na optiki 57 EUR. Paket vključuje SiOL TV s programskim paketom Standard, na optiki tudi dodatek HD, SiOL internet s hitrostjo 50/20 Mb na optiki oziroma do 10 Mb na xDSL ter SiOL telefonijo. Hitrost do 10 Mb na xDSL je pogojena z uporabo storitev SiOL TV in SiOL telefonije ter dosega maksimalno hitrost do uporabnika ob tehničnih zmogljivostih linije in ob uporabi zgolj storitve SiOL internet. Ponudba SiOL BOX za 1 EUR velja za prvi SiOL BOX. Naročilo dodatka Eksplozivni je izbirno, redna cena je 4 EUR mesečno. Naročilo je odvisno od tehničnih možnosti. Cene vsebujejo DDV. Slike so simbolične. Telekom Slovenije si pridržuje pravico do sprememb cen in pogojev. Za dodatne informacije, cene in pogoje obiščite www.siol.net/storitve, pokličite 080 8000 ali 041 700 700 ali obiščite Telekomove centre in druga prodajna mesta Telekoma Slovenije.